

מחזורי

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
 ביקורת ופסיקה
 גיליון שבועי בעניני חתונות ונישואין ודברי חכמה
 מאת שבתאי פרידמאן

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
 גיליון שבועי בשבתות פסח ופסחא ודברי חכמה
 מאת שבתאי פרידמאן

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
 גיליון שבועי בשבתות פסח ופסחא ודברי חכמה
 מאת שבתאי פרידמאן

גליון ר"ת
 פר אמור, ל"ג בעומר
 תשפ"ה

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות
 נפלאות על פרשת השבוע

מילתא חדתא אמונה ובטחון אידיש

שיחות קודש ודברי חיזוק מאירים בענייני מידת האמונה והביטחון בהש"ת, במיוחד בהתמודדות ובאתגרים של דורנו. דברים נעלים שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א, ונכתבו ונערכו בלשון בהירה ונגישה לכל נפש, מתורגם לשפת האידיש, מתוך מטרה לחזק, לעורר ולרומם את הלבבות באור התורה והאמונה.

רמב"ם המקוצר הפלאה א (יב) - שבועות נדרים

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בדקדוק רב בתוספת פיסוק ומראי מקומות, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוקט מכלל מפרשי הרמב"ם, בתחתית העמוד נוספו ציונים מורחבים מתוך מדור ה"ילקוט ביאורים" שנדפס במהדורת הרמב"ם המורחבת, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין.

שו"ע המבואר 'מתיבתא'

חו"מ הלכות נזקי שכנים ב ס' קנה-קנו

ספר הטור עם הערות וציונים, עם ספר שולחן ערוך ונושאי כליו, בתוספת מדורי ביאור נרחבים והערות נחוצות, ועוד שלל רב של הוספות לתועלת הלומד. הביאור 'מתיבתא' ערוך בשפה ברורה ונוחה, קצות החושן עם מקורות והערות, נתיבות המשפט עם ביאור משולב לחלק ה'ביאורים' עם מקורות והערות, כשאליו נוספים: 'ילקוט ביאורים', ועוד מדורי ליקוט שונים ומגוונים, כשהכל ערוך ומוגה על פי דפוסים ישנים, במהדורה מהודרת ומאירת עיניים, לתועלת הלומדים.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

חשיפה: מה היה השבח הל"ג בהספד על רבינו הרמ"א? | עמ' י"א

האור החיים הק': האם ספרו ישראל ספירת העומר במדבר? | עמ' ב'

אקטואליה: מעבר דירה בימי הספירה ובל"ג בעומר | עמ' ט'

דהיינו גאולת הגוף, 'ועל פדות נפשנו' היא גאולת הנפש.

הגש"פ - משולחן רבי אליהו ברוך

תשובת מרדכי להמן, מדוע מקריבים את העומר משעורים שהם מאכל בהמה

והבאתם את עֹמְרוֹ רִאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן (כ"ג, י).

בספר "בית ישראל" מאת הגה"צ רבי ישראל טויסיג זצ"ל אב"ד מאטרסדורף, מביא מאמר אשר שמעו "בהיותי בילדותי בעיר פאפא כאשר הייתי מיסב בסעודת אסתר אצל הגאון רבי לעמיל שפיצער זצ"ל אבד"ק קירכענדארף, בדברי הגמרא: (מגילה טז, א): שהלך המן ומצא את מרדכי וחכמים יושב לפניו ומראה לפניו הלכות קמיצה... אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה: בזמן שבת המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה (=בזמן שהיה ביהמ"ק קיים מי שהתנדב 'מנחה' היה מביא מלא קומץ סולת לכפרתו). אמר להו: אתא מלא קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי (=בא "מלא הקומץ קמח" שלכם ודחה את העשרת אלפים ככר כסף" שלי שביקשתי ליתנם למלך).

דכוונת שאלת המן ותשובת מרדכי היתה על דרך זה, המן שאל: מפני מה מקריבים מנחת העומר דוקא מן השעורים שהם מאכל בהמה? והרי יותר נאה והידור מצוה להקריב מן החטים! ענה ואמר לו מרדכי: דע שאין אנו עובדים את הש"ת רק בהנחת תפילין או בנטילת לולב וכדומה, אלא אף באכילה ובשתיה אנו עובדים את הש"ת, לפי שאין אכילתנו מעשה בהמה שהיא אוכלת כדי למלאות תאוותה, אבל אנו אוכלים כדי שיהיה לנו כה לעסוק בתורה ובמצוות.

ומכיון שתכלית אכילתנו היא לקיים תורה ומצוות, נמצא שאנו מעלים את הגשמיית לרוחניות, ולפיכך מביאים אנו העומר דוקא מן השעורים, להראות שגם הדברים הנראים כמעשה בהמה אנו מעלים לגבוה. ואת זה לא היה יכול המן הרשע להשיג בשום אופן שבעולם! לכל היותר היתה לו השגה שאפשר לתת לצדקה "עשרת אלפים ככר כסף", אבל שאפשר לאכול ולשתות לשם שמים - דבר זה לא עלה על דעתו כלל.

וזהו שנודעק ואמר: "אתא מלא קומצי קמחא דידכו" - כלומר: הקמח שאתם אוכלים ושותים לשם שמים, "ודחי עשרת אלפי ככר כספא דידי"...

בית ישראל (מאטרסדורף) בפרשתנו

מדוע הסכים הרה"ק משינאווא בעת ביקורו בעיר מעליץ שלא לומר תחנון

אֲלֶה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם (כ"ג, ד).

מנהג נפוץ היה בקרב חסידים שבבוא צדיק לערים לא אמרו תחנון כל ימי שבתו עמהם. פעם שבת הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זצ"ל בעיר מעליץ, ואחוז תושבי העיר במנהגם המקובל שלא לומר תחנון. אמר להם הרה"ק משינאווא: ידוע לכם ודאי הטעם שאין אומרים תחנון כשמתארח חכם בעיר, משום שחכם הוא בבחינת שבת ויום טוב, ובשבת ויום טוב אין אומרים תחנון. אמנם יש בטעם הזה להצדיק את מעשה החסידים, המחזיקים את רבם לחכם וצדיק. אך מה יאמר הצדיק עצמו, שיודע בנפשיה שאינו כזה, והוא רחוק מלהיות תלמיד חכם וצדיק? אך כבר אמרו חז"ל 'מועדי ה' אשר תקראו אותם' - אל תקרי 'אתם' אלא 'אתם', 'אתם' אפילו שגוגן, 'אתם' אפילו מזידין. אם כן כיון שחושבים אותי לחכם וצדיק - בבחינת 'מועד', ואף כי 'אתם' טועים בי, גם אני אינני אומר תחנון. אמרי שמואל (זילברברג) - בפרשתנו

הטעם שימי ספירת העומר כימי חול המועד

וּסְפַרְתֶּם לָכֵן מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֵה שְׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה (כ"ג, טו).

כתב הרמב"ן עה"ת (ויקרא כ"ג, לו), "והימים הספורים בינתיים [בין פסח לעצרת], כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג".

דבר נפלא אמר בזה הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל ר"מ בשיבת מיר, ונראה הביאור בזה, שכשם שהנס בגשמיות של יציאת מצרים נסתיים ביום ז' של פסח על ים סוף, וממילא הימים שביניהם המה חולו של מועד, על דרך זה בנס של רוחניות, כל זמן שלא קיבלו התורה ופסקה זוהמתן, עדיין לא נגמר החג, ולכן מה שבין פסח לעצרת הוא חול המועד.

כי באמת ביציאת מצרים נכללו שני דברים, האחד גלות וחירות הגוף והוא נעשה ע"י הפקעת השעבוד, ועוד גלות הנפש במ"ט שערי טומאה, והחירות מזה באה לאחר מכן ע"י קבלת התורה, וממילא גם יש בזה שני מהלכים של חירות, א. חירות גשמיות של הגוף, שנשתעבדו ויצאו לחירות ביציאתן ממצרים, ב. רוחניות של הנפש, ששקעו בטומאה, ויצאו לחירות בקבלת התורה, וזהו שאנו אומרים בברכת אשר גאלנו 'על גאולתנו'

פניני אביר יעקב עמ' ה'

שיהיה 'בשערט' מן השמים ולא 'באשערט' בידים

וּפָאָת זְקָנָם לֹא יִגְלַחוּ (כא, ה).

בימים הראשונים עלי אדמת אמריקה בביאת מרן הרה"ק רבי יואל מאסטמאר זי"ע, הפציר מאוד בתלמידיו וחסידיו שלא יגלחו פאת זקנם שהי' הדבר נפרץ מאוד מאוד בימים ההם, שרובים ככולם גלחו פאת זקנם.

פעם בא אחד ושאל אודות שידוך לבתו, ורצה רבינו לרמוז לו שידקדק שהבחור המדובר לא יהיה מאותם שמגלחם זקנם, ונתן את ברכתו, ואמר: השי"ת יעזור... והעיקר עס זאל זיין 'באשערט' מן השמים ולא 'באשערט' בידים.

תורות ושיחות מבית רבותינו - בפרשתינו

ל"ג בעומר:

אמר ה' ורפאתיו

הגה"צ בעל "לחם שלמה" משימוליא זצ"ל אמר: בזכות הצדיק המונח במירון שולח השי"ת רפואה לחולי בני ישראל, כי מ'לך ר'ופא נ'אמן ו'רחמן ראשי תיבות 'מרון'. ורפאתיו גימטריא 'שמעון בר יוחאי', שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, שאפילו לאותם שאין להם הזכות והיכולת לעלות למירון בעצם יום הקדוש יכולים להפיל תחינתם בכל מקום שהם, ויכולים להיושע בזכות התנא האלוקי.

(הילולא דרשב"י)

נעשה אדם

סיפר הגה"צ רבי מנחם מאנדערער זצ"ל: הרה"ק ה"לב שמוחה" מגור זי"ע היה אומר שאצל התנא האלוקי רשב"י מסוגל להיושע בזרע של קיימא, ואמר שזה כוונת הפיוט (פיוט בר יוחאי) "נעשה אדם נאמר בעבורך", שבעבור רבי שמעון בר יוחאי זוכים ל'נעשה אדם', וידוע מה שכתבו הספרים בסגולת נדבת ח"י רוטל משקה שהוא מסוגל לזש"ק, וחתני הרה"צ ר' יוסף יואל שליט"א (כ"ק אדמו"ר ממבקשי אמונה) המתין שנים רבות לזש"ק ואביו כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל ציווה עליו לקיים סגולה זו, וכך התפרסמה הסגולה כיום. (וב"ה כ"ק האדמו"ר שליט"א אכן נושע בלידת שתי בנותיו שחתני).

(שלהבת מנחם, גליון כא)

הבט משמים

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מביא: בביקורו הראשון של הרה"ק מסאטמאר זי"ע

מנסה בכל כוחו להוריד נשמות טהורות מישראל עד שאול תחתיה, וא"כ הזמן גרמא לצעוק בקול גדול ולהרבות בתפילות חמות ביומא דהילולא קדישא - 'הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכו', תחיינו ובשמך נקרא', פרוק ית ענך מפום אריותא ושלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו בזכות אדוננו בר יוחאי.

(באר הפרשה, ל"ג בעומר - תשפ"ד)

לימוד שמעתתא

בליל ל"ג בעומר יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי שר בית הזוהר ראש החבריא קדישא, היה נוהג עצמו הגה"ק רבי שמעלקא מסעליש זצ"ל ללמוד ברבים סוגיא אשר נמצא בו רבי שמעון.

ולמד פעם אחת סוגיא דשמא יחפה (גיטין יז, א) שמוכא במשנה מאמר ר' שמעון, נכתב ביום ונחתם בלילה ור' שמעון מכשיר, ובהתגבר אצלו חדותא דשמעתתא, והיה מתעלס באהבים של תורה, אמר לתלמיד חביב העומד אצלו, אמור נא לי עוד מאמר אחד מר' שמעון בש"ס וכו'.

(צנור החיים)

בארה"ק בשנת תרצ"ב, נסע הרבי לערי הגליל: מירון, צפת, טבריה, ושהה שם כשבוע ימים, ונתלוו אליו בנוסיעתו הרה"צ רבי עמרם בלויא זצ"ל ואתו עמו חבריא קדישא של בני עליה, וסיפר ר' עמרם כי פעם באישון לילה (בערך בשעה 2-3 בבוקר) נכנס למערת הרשב"י וראה איך שרביה"ק זי"ע משתטח בכל גופו על ציון הרשב"י, ובדמעות שלישי אומר את הפסוקים שבתהלים קאפיטל פ' (שדוד המלך מתפלל על הצרות של הגלות וכלל ישראל וכו'), הַבֵּט מַשְׁמַיִם וְרַא, וּפְקֹד גִּפְנֵי זֹאת, וְכַנֵּה אֲשֶׁר נִטְעָה יְמִינְךָ וְעַל בֵּן אֲמַצְתָּה לָךְ וְגו' וְלֹא נִסּוּג מִמֶּךָ, תַּחֲיִינוּ וּבְשִׁמְךָ נִקְרָא (ופירש"י ז"ל נסוג מך - ואל תגרום לנו להיות נסוגים מך, תחיינו - מן הגלות ונזכיר טובתך וגבורתך ואז נקרא בשמך) ואת הפסוקים האלו חזר וכפל הרבה פעמים בבכיות עצומות והאריך בה בהשתפכות הנפש כשעה וחצי, ע"כ המעשה.

ולידן יאמר בהאי שתא, כשעת צרה היא ליעקב מבית ומחוץ, דם ישראל נשפך כמים ל"ע, ומחוץ תשכל חרב משונאי ישראל, ומחדרים אימה מזעקת בני ישראל השוכבים על ערש דווי, הקולות לא יחדלון מ'ניסוך המים' - שהאבות והבנים שופכים נחלי דמעות על ניסיונות הזמן שהיצה"ר

ווארט מהאור החיים הק'

האם ספרו ישראל ספירת העומר במדבר?

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחַרַת הַשֶּׁבֶת וְגו' (כג, טו). כתב רבינו האור החיים הק' 'ממחרת השבת' - פירוש מעכשיו קודם שתכנסו לארץ וכו' עכ"ד. משמע שגם כשהיו במדבר היו סופרין ספירת העומר, וכן כתבו תוס' מנחות (מה: ד"ה קרבו). ועיין ספר טעמי המנהגים (עמוד קמ"ו) בשם ספר מנחם ציון (פר' שמיני ד"ה צריך) להרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע, דאיך ספרו הא לא יכלו לומר היום כך וכך לעומר שהרי לא הקריבו עומר. והביא מזוהר הקדוש (צא). דהמצוה היה תיכף בעת צאתם ממצרים, רק ספרו ליציאת מצרים ולא לעומר, עיין שם. ועיין בקונטרס ניצוצי אורות מבעל הכלי חמדה ז"ל (תולדות אוה"ח עמי ע"ה אות כ) שהביא רמב"ם (פ"ו מתמידין הכ"ב) דמצות ספירת העומר בזמן הזה מן התורה, הרי דלא תלוי בהבאה והוא הדין במדבר כאור החיים. אך צריך עיון דהרמב"ם מונה מצות ספירת העומר בהלכות תמידין (פ"ו הכ"ב) ולא בהלכות תפילה, וגם מלשונו מצוה לספור מיום הבאת העומר נראה דסבירא ליה דתליא בהקרבת העומר. ומה שכתב אחר כך (הכ"ד) שנוהג בכל מקום וכל זמן, דהרמב"ם לשיטתיה (פ"ט ממעשה הקרבנות ה"ו) שמקריבין אעפ"י שאין בית ולכן ספירת העומר מצוה אף בזמן הזה, אבל במדבר דלא היה עדיין הקרבנות עומר כלל לא שייך מצות ספירת העומר. אך מדכתב דנוהג בכל מקום וכל זמן נראה דאף בזמן חורבן בית ראשון היה נוהג אע"ג דאז בטלה קדושת הארץ, וג"כ לא משכחת הבאת העומר. אך י"ל כיון שקדושת ירושלים לא בטלה גם קדושת ארץ ישראל מירושלים לא בטלה, ומשכחת עומר מתבואה שגדלה בירושלים ואע"ג שאסור לזרוע בירושלים זה רק מדרבנן עכ"ד.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
כניסת השבת	יציאת השבת	כניסת השבת	יציאת השבת	כניסת השבת	יציאת השבת	כניסת השבת	יציאת השבת	כניסת השבת	יציאת השבת
18:54	20:11	19:10	20:14	20:45	20:58	21:20	20:33	21:54	22:02

מחוברים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזנון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הרי"ן 9 | חיפה: מיכאל 27 | נתיבות: הרמב"ם 10 | נתניה: 18 | פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים

מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

מחוברים

קו 'מחוברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לְבַנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ:

רבינו הרמ"א גילה מזימת סוחר יהודי למלט קרון של טריפות ונבילות לתוך היריד הכשר, סיפור נפלא ליומא דהילולא, על הסייעתא דשמיא שליוותה אותו לגלות את המזימה הנפשעת:

סיפור הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א: מעשה מופלא מבית מדרשו של הרמ"א קיבלתי מפי אבי מורי זצוק"ל.

כידוע שימש הרמ"א זצ"ל ברבנות העיר 'קראקא' הגדולה לאלקים, בתוקף תפקידו היה אחראי על כל ענייני הקהילה, דבר קטן ודבר גדול, הכל היה נחתך על פיו. ובימים ההם היה כוח הרבנים תקיף וחזק, הן מטעם המלכות, והן במה שהיה בכוחם להטיל חרמות וקנסות כידוע.

פעם בשנה התקיים בעיר קראקא (קראקוב) 'יריד ענק', אליו נהרו מכל ערי פולין וגליציה, לרכישת סחורות טובות ומשובחות במחירים מוזלים במיוחד שנוצרו מכוח התחרות הגדולה שבין הסוחרים הרבים שביריד. העיר כולה וסביבותיה נהפכה ל'יריד' אחד ענק, שהתנהלו בו כל סוגי המסחר, והתפרסו על פני הרבעים השונים שבעיר הגדולה, רובע הבדים והטקסטיל, רובע הבהמות והבשר, רובע הכלים והמכשירים, רובע ינות ויי"ש, ועוד כהנה וכהנה, והעיר כולה היתה כמרחקה.

באחד מימי היריד הגדול ביקש רבינו הרמ"א ממשמשו להתלוות אליו בצאתו לחצוצת העיר. הגבאי שהיה אדם נשוא פנים, ושימש גם כ'ספרא דדיינא' בבית הדין הגדול של קראקא, היה רגיל בכגון דא, כאשר מפעם לפעם חפץ היה הרב לבחון מקרוב את הנעשה בקהילתו, ובפרט בימי היריד הגדולים.

אלא שהפעם הרחיק הרמ"א לכת, ולא הסתפק בהילוכו על פני רחובותיה העמוסות של קראקא, אלא המשיך בטיולו בין שבילי השדות המוריקים שמחוץ לעיר. הסתובבו להם הרב עם תלמידיו בינות לעצים, כשהרב כולו מהורהר ואחוז שרעפי קודש.

לפתע נראתה שיירת סוחרים עם סחורותיהם, וביניהם סוחרים בשר שהתאגדו. הרב הרמ"א הורה למשמשו לבחון את הסחורה, דבר שהיה חריג. הרב הצביע על עגלה עמוסה בבשר טרי ואמר שהיא מכילה בשר טריפה, והורה להזהיר את הסוחר היהודי בעל העגלה.

המשמש מסר את האזהרה לסוחר ההמום, שטען שהכל כשר. הסוחר ניסה להתחכם ולמכור את הבשר לסוחרים אחרים בשיירה. הרב כעס ודרש שהסוחר יתייצב בפניו, והזהיר אותו ואת שאר הסוחרים שלא למכור או לרכוש את הבשר הטריפה. הסוחר נאלץ לציית מחשש ל'הכרזה' שתחרים את סחורתו.

בפגישה עם הרב, הסוחר טען שהבשר כשר ופירט את שמות השוחטים והבודקים. הרב בהביה ששאל דווקא על העגלה המסוימת הזו. הסוחר היתמם, אך הרב צעק עליו שהוא שקרן ודרש לדעת מאין הבשר. הסוחר הודה בלב נשבר שהבשר טריפה וניסה להבריח אותו בין שאר העגלות הכשרות כדי למכור אותו במחיר גבוה.

הסוחר מירר בבכי, וביקש להמציא תיקון לנפשו, כאשר הוא מבטיח בפה מלא מכאן והלאה שלא לרמות את ישראל, והתחנן לקבל את תשובתו שכן כל פרנסתו תלויה במסחר זה.

כראות הרמ"א שהאיש מתחרט בלב שלם, המציא לו דרך תיקון ותשובה. והצמיד אליו 'משגיח' שומר, שיתלווה אליו מכאן ואילך בכל ענייני מסחרו. לבדוק ולהשיג בכל בשר מאין הוא בא. ואילו את הבשר שבאותה עגלה הורה להוציאה מיד מייד היהודים שבקראקא, ולמכורה לקצבים הנכרים שיאכילו בהם אל הגויים בלבד, ושלא יגיע ממנה שום סחורה אל רחובות היהודים!

בדרכם חזרה אל ביתם שאל המשמש את רבו הרמ"א, כיצד ידע לצאת ולהצביע בדיוק על אותה עגלת טריפה המתקרבת ובאה אל העיר עם בשר הפיגולים, הרי היא היתה דומה בדיוק כמו שאר עשרות העגלות שסביבותיה, שכולם יחידו עשו את דרכם בשיירת הסוחרים בואכה קראקא?

ענה לו הרמ"א, והצניע בחכמתו את גדולת רוחו ונפשו, הנה כשישבתי בביתי והסתכלתי מן החלון חוצה, ראיתי לפתע 'להקת עורבים' היוצאים ומקרקרים בקול רעש גדול אל כיוון היציאה מן העיר. הבנתי על אתר שיש דברים בגו, ובקריאתם מלמדים לנו דבר חשוב, כד"א (תהילים קמו, ט) 'לְבַנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ'. לפיכך יצאתי תיכף החוצה והלכתי בעקבותיהם של אותם עורבים, אשר סובבו והתעופפו אל השדות שמחוץ לעיר. והנה בהתקרבה השיירה אל העיר עם כל סחורות הענק שבעגלותיהם, הצטופפו להם כל להקת העורבים יחדיו מעל אותה עגלה דווקא, כשהם חוזרים ומקרקרים מעל אותה עגלה! קבלה היא בידי, גילה הרמ"א, שהעורבים רודפים אחר בשר טריפה בדווקא! ומתוך כך הבנתי, שכנראה שונה היא הסחורה שבעגלה זו משאר העגלות... ולא בכדי מקרקרים להם העורבים סביבות עגלה זו בלבד, ולא סביבות שאר העגלות הרבות שאף הן היו עמוסות בבשר, מכאן הסקתי אפוא שבאותה עגלה טמון בשר טריפה שאינו ראוי לעלות על שולחן ישראל קודש!

(גליון ט"ב הקהילה)

וְהִצִּיל הַלְחוּצִים:

עני ביקש ממנו עוד ועוד כסף עד שתם כספו, לאחר מכן למד עמו זזה"ק על אשרי משכיל אל דל, אח"כ ניצל מהדוחק הגדול בשנת תשפ"א במירוץ:

שח הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: סיפר לי ידידי מעשה פלא, שנסע למירוץ לחגוג את ההילולא בל"ג בעומר שנת תשפ"א, בעת שאירע האסון הנורא שנהרגו מ"ה אנשים יקרים וחסידים, והנה הגיע לשם באשמורת שניה שבלילה, יחד עם המוני עמך בית ישראל שעלו והגיעו להר מכל קצווי תבל, השבילים היו מלאים וגדושים עד אפס מקום, יום ההילולא שחל בערב שבת, יחד עם העובדא שבשנת תש"פ נמנע מהם לעלות ההרה, גרמו לכולם להקדים ולבוא מיד בלילה.

תחילה לכל פנה כמובן לשפוך שיח על הציון הקדוש, ונדחק עם הקהל ליכנס למערה ומצא לעצמו קרן זוית ושפך את לבו במזמורי תהלים ובתחינות נרגשות, אח"כ פנה לרדת אל הרחבה הגדולה של תולדות אהרן שם עמד להתחיל מעמד ההדלקה רבתי, בדרך עצרו אדם אחד וביקש ממנו נדבה, הוא הוציא מכיסו דאלער אחד ונתן לו, אולם הלה לא נתרצה, 'תן לי עוד' בקש ממנו והוא נתן לו דאלער נוסף, 'עוד!' תבע האיש, והוא נתן לו, כך נמשך הדבר כמה פעמים כשהלה מבקש עוד והוא נותן באין אומר ודברים, עד שתם הכסף שבכיסו, משחכיר האיש שאין לו עוד כסף אמר לו: 'עכשיו אני רוצה ללמוד עמך קצת בספר זוהרה', הם כבשו לעצמם מקום בקרן זוית, והלה פתח לו את הזוה"ק בפרשת בשלח (א:ו) שמאריך שם בגודל מעלת הצדקה לעני שהיא מגינה על האדם ומצילה אותו מכל רעה, והראה לו הסיפור המובא שם על התנא רבי יצחק שפגע בו עני אחד וביקש ממנו 'החיה נא את נפשי ואת נפש בני ובתי כי אין לנו במה לקנות מזון להחיות את נפשותינו', אמר לו רבי יצחק 'במה אחיה אותך, הלא אין בידי אלא חצי מעה בלבד', אמר לו העני 'הנה גם לי יש חצי מעה, וכאשר נתן לי את החצי שבידך ואצרפו עם החצי שבידי אוכל לקנות מעט אוכל נפש', נתן לו רבי יצחק את חצי המעה והלך לו. בלילה ראה רבי יצחק בחלומו שהוא הולך על שפת הים הגדול, ורצו לזרוק לתוכו, ובא רבי שמעון והושיט ידו כנגדו להצילו אך לא הגיע אליו, פתאום בא אותו עני והוציאו ונתנו ביד רבי שמעון והצילו, כשהתעורר רבי יצחק נפל פסוק לתוך פיו 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'.' ע"כ דברי הזוה"ק.

הם למדו יחד את כל העניין ולאחר מכן בירכו, והמשיך ידידי וירד לרחבה הגדולה, זמן מה עמד שם ושפך את לבו לקול ניגוני התעוררות, אך משהדליקו את המדורה והתחילו הריקודים גבר הדוחק עד למאוד והוא החליט לחזור קצת אל מערת הציון ולשוב לאחר מכן כאשר יפחת הלחץ, אכן בעת ההוא כבר היתה א"א לצאת משם, הוא נזרק ונהדף לכל צד אולם אט אט נמשך עם ההמון אל היציאה המפורסמת 'מעבר ר' דוב' והגיע לשם באותם רגעים גורליים...

מהר מאוד הבין שהוא נקלע לצרה גדולה, הדרך היתה סגורה ומסוגרת לגמרי, הכל עמד מלכת וההמון המשיך לזרום ולהגיע מאחור, הוא ניסה להדחק בכל כוחו ולחזור לאחוריו אך לא הועיל מאומה, מרגע לרגע גבר הלחץ, זעקות איומות נשמעו מכל עבר, והקולות נדמו לו כקולות הנרצחים ב'גאז קאמערן', הצעקות והאנחות התערבבו עם קולות של המוזיק מן הרחבה למעלה, דקות ארוכות עמד שם לחוץ בין האנשים מבלי יכולת להזיז יד או רגל, הוא כבר הריח את ריחו של מלאך המות והבין אל נכון שיתכן מאוד שאלו רגעי האחרונים עליו אדמות...

פתאום אירע הנס, הקיר שלידו נפרץ על ידי אנשים טובים והוא נשפך החוצה יחד עם זרם האנשים שנשמו פתאום לרווחה אחר זמן רב שלא בא אויר צח אל קרבם, ברגלים רועדות התיישב על סלע סמוך לסדר את נשימתו ולהשיב את רוחו אליו, אולם אז החל לראות כיצד אנשי הצלה, מצילים מתחת ההמון את המסוכנים והחללים ופורסים אותם זה ליד זה כשהמספר רק הולך ומתרבה... הוא לא היה יכול לסבול את המראה ונמלט למטה כל עוד רוחו בו כשהוא שופך דמעות כמים על האסון הנורא...

רק כאשר נרגע במקצת החל לחשוב על חסד הבורא שעשה עמו, בעצם היה יכול להיות גורלו כגורל שאר הנספים, ורק באורח נס ניצל לחיים, ואז האיר במוחו ההארה והוא נזכר במה שאירע עמו דקות ספורות קודם לכן כאשר קיים בהידור מצות 'נתון נתן', ולנגד עיניו נצבו דברי הזוה"ק, 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', ואז ידע בבירור מה הצילו, ובאיזה זכות נחלץ ממות לחיים.

ואפשר לרמוז בזה מאמר חז"ל (שבת כה. גיטין יט.) 'כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק', דהיינו מה שמביא רבי שמעון בזוה"ק על גודל מעלת הצדקה כדאי הוא לסמוך ולהנצל בזכות זו בשעת הדחק.

(גליון המאיר)

רְאָה פְּנֵי מַאֲרִים:

סיפור מרטיט כשאחד מקדושי מירון בא לידידו בחלום עם בקשה מפתיעה... הסכיתו ושמעו:

הוא גם מגיע בכל יום שישי לבחון את התלמידים בתלמוד התורה. ר' אלעזר זצ"ל התעסק גם הוא בעבודת הקודש כסופר סת"ם.

באחת הפעמים שהרב זילברמן הגיע לבחון את התלמידים, הוא שוחח עם ר' אלעזר אודות סוג מסוים של דיו בשם "דיוחנן", דיו חדש שפותח בשנים האחרונות, והציע לו לנסות להשתמש בו. ביום שישי שלאחריו נתן לו הרב זילברמן כרבע צנצנת דיו, כמות מעטה בשווי של כעשרים וחמישה שקלים חדשים, ור' אלעזר לקח זאת לרשותו, לנסותו.

הרב זילברמן כלל לא חיכה שר' אלעזר יחזיר לו את הדיו. הוא מצדו נתן אותו במתנה גמורה, אבל ר' אלעזר ראה זאת כהלוואה, ותכנן להחזיר את שווי הדיו אחרי שישתמש בו.

כעבור ימים ספורים עבר ר' אלעזר לעולם שכולו טוב, לפני שהספיק לספר למישהו על תוכניתו להחזיר את הדיו, ולפני שבכלל יידע מישהו על הדיו שברשותו. והכמות הקטנה הזאת, הזניחה, שהרב זילברמן בכלל לא חשב לקבלה בחזרה, הפריעה לו שם למעלה.

התביישתי מאוד לבוא לרב ולספר לו על חלום שחלמתי, אך לא היתה לי ברירה. הבנתי שזהו חלום אמת, והרב זילברמן התייחס אלי במלוא הרצינות. הוא קרא מיד לכמה אברכים, והכריז באוזניהם, "הריני מוחל במחילה גמורה בלב שלם לר' אלעזר מרדכי בן ר' שמואל זכרונו לברכה, והחוב מחול לו לגמרי, והמנוח ינוח בשלום על משכבו ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים", אמן.

אביו של ר' אלעזר, הרב שמואל גולדברג יב"חט"א, בנו של המלמד מת"ת עץ החיים ונכדו של הרה"ג ר' נתנאל ידלר זצ"ל, מבקש שיזכו את הרבים בפרסום סיפור התעוררות זה, לטובת נשמת בנו המנוח ז"ל.

(גליון השנחה פרטית - ויגש תשפ"ג)

שמי שמואל. אני מלמד בתלמוד תורה בביתר. באותו תלמוד תורה בו לימד ידידי, האברך הרב אלעזר גולדברג זצ"ל, שעלה למרום בל"ג בעומר תשפ"א, מאתרא קדישא מירון, בין ארבעים וחמש הנשמות הטהורות ז"ל.

היינו חברים לצוות, וזכרו של ידידי ר' אלעזר נותר חקוק בלבי. הרבה חברים היו לו, אולם אני המשכתי את הקשר גם אחרי פטירתו, בלימוד משניות בכל יום ויום. תודה לה' שזיכני ללמוד את כל ששה סדרי משנה עם פירוש הברטנורא לטובת נשמתו, וממשיכים הלאה.

בליל כ"ב בחשוון תשפ"ג, אני חולם חלום. אני רואה את ידידי המנוח, פניו שמחות ומאירות, הוא לבוש בבקיעטשע של שבת, על ראשו שטריימל, והוא מבקש ממני: "בבקשה, לך אל הרב אפרים זילברמן שליט"א, ובקש ממנו שימחל לי על דיו שאני חייב לו".

לא התייחסתי לחלום. הרי אדם חולם מהרהורי לבו, ואם אני מזכיר את שמו מדי יום לפני הלימוד, הגיוני שהוא יופיע בחלומי. בלילה הבא שוב הופיע ר' אלעזר, ועדיין לא התייחסתי ברצינות. איני איש חלומות, וכל ההתעסקות עם דברים שנראים בחזיון לילה, אינה בתחום שלי. אולם ר' אלעזר התעקש. הוא חזר והופיע

שוב ושוב. שבוע שלם! בפעם השמינית, בליל כ"ט בחשוון, כבר שינה את טעמו. שוב לא חיך אלי, אלא הוריד את השטריימל מעל ראשו והתרעם, "למה אתה לא עוזר לי? בשבילך זה דבר קל, ללכת אל הרב אפרים זילברמן שליט"א ולבקש ממנו שימחל לי. ואילו אני צריך בקושי רב, לעשות דרך ארוכה ממרחקים, במאמצים גדולים ועצומים".

הפעם לא יכולתי לדלג על החלום. למחרת בתפילת יום כיפור קטן פניתו אל הרב, והוא אכן זכר את הסיפור. הרב זילברמן, מלבד פעליו הרבים, גם ירש מאביו הגדול הגה"צ רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל את אומנות הסופרות.

בלילה הבא שוב הופיע ר' אלעזר, ועדיין לא התייחסתי ברצינות. איני איש חלומות, וכל ההתעסקות עם דברים שנראים בחזיון לילה, אינה בתחום שלי. אולם ר' אלעזר התעקש. הוא חזר והופיע שוב ושוב. שבוע שלם!

94
הושלמה הסדרה המוזמנטלית הרמב"ם המבואר

מבצע אדיר
4,990 ₪
במקום 7,700 ₪
המבצע עד ל"ג בעומר

הפרוייקט ההיסטורי

- מנחה אגודה ב"ן נמר
- כאור רחם כטובל על דרך
- סותרות וחקירות נרחבות
- ליקוט ביאורים סקין
- מאות אלפי הערות והוספות
- חובה לכל מי ישיבה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

פיניים על הפרשה:

קדוש שמי הוא בתפלה בעשרה:

וזהו שאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, שהם עשרה. אני ה' מקדשכם, כשתהיו ברבים, אני מוריד קדשתי עליכם, וחובה עליכם כל מה שצויתי לכם תעשו, כי כשהוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת כן הוצאתי אתכם:

(פיתוחי חותם פרשת אמור)

חשיבות התפילה בפה נקי ושומר

והפה המוציא דברי תורה ודברי תפלה וברכות של מצוות, צריך שיהיה הפה נקי מדברי שקרים ודברים בטלים, דלא שייך פה מאוס ומטנף לשרת לפני ה' ולהיות תקון לעולמות עליונים על ידו. וכמו שכתוב (ישעיהו טו ט) 'כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה', דבעינן מנחה טהורה בכלי טהור. וכבר בתפלה דתלויה בלב, דעל ידה עולים העולמות, ואם היה הפה דובר שקרים ואון ומרמה, איך יעלו על פיו העולמות, על זה נאמר (כבא קמא צד): 'אין זה מברך אלא מנאץ, על כן צריך לזהר מי שרוצה שתקבל תפלתו, שישמר פיו ולשונו שמירה מעלה, דאז תקבל תפלתו (וכר)':

הועד צריך שיסיר מלבו וממעשיו כל דבר רע וישתדל בכל כחו לעשות הטוב, ואז יהיה ראוי שיתקנו העולמות על ידו. וזהו שכתב כאן (התלים קט קד) מפוקדיך אתבונן, דהינו מתפלתיך אני מתבונן שעל ידי מחשבה ודבור עולים העולמות, ואם כן צריכים המחשבה ודבור שיהיו ברים ונקיים הרבה, על כן גם אני שנאתי כל ארץ שקר במחשבה ודבור, אולי תקבל תפלתי:

(אלף בינה תהלים קט ט)

התפילה צריכה להיות ביראה ובשמחה

והנה 'תפלה' גם כן הנקוד שלה הוא נקוד 'יראה', להורות דעקר התפלה הוא שתהא במורא, שידע האדם שהוא בביתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, והוא מצוי שם, וצריך שיהיה מוראו עליו. ועוד, צריך האדם שתהיה תפלתו בשמחה, שמחה שאין למעלה ממנה שזכה לשרת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכמו שנאמר (תהלים ק א) 'עבדו את ה' בשמחה'. וצריך שתהיה השמחה ביראה ולא בקלות ראש, דנקוד 'שמחה' הוא נקוד 'יראה', להורות שתהיה השמחה ביראה, ומשום הכי פסוק אחד אומר 'עבדו את ה' בשמחה', וכתוב אחר אומר (שם ב יא) 'עבדו את ה' ביראה', לומר לך ששניהם צריכים, משום הכי נקודותיהם שוים:

(משוחף הלכן פרשת תרומה)

חובת התפילה בזמנה

וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו. ביום ההוא יאכל לא תותירו ממנו עד בקר אני ה'. ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני ה'. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' (ויקרא כב כט-ל).

אפשר לרמוז על התפלה, דצריך האדם לזהר להתפלל כל תפלה בזמנה, לפי שהתפלה במקום הקרבן, כמו שכתוב (הושע יד א) 'ונשלמה פרים שפתינו'. וכמו שהקרבן בעינו לרצון, כך התפלה בעינו תהיה לרצון, בלב שלם ובנפש חפצה. וכמו שהקרבן אמרינן עבר זמנו בטל קרבנו, כן התפלה. ואף על גב דתקנו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות כו), דמי שלא התפלל ועבר הזמן יסמוך אותה התפלה לתפלה הבאה אחריה, מכל מקום אינה מוציאה ידי חובת תפלה בזמנה:

וצריכה להיות בלב שלם כקרבן

וזהו שאמר וכי תזבחו זבח תודה, תודה היא התפלה שהיא הודאה, והיא במקום זבח, לפיכך אמר תזבחו זבח של הודאה שהיא התפלה שבמקום הקרבן. לרצונכם תזבחו, דהינו התפללו ברצון שלם ובנפש חפצה, שלא יפנה לבכם לדבר אחר:

ובזמן הראוי לה כקרבן

והזהרו שלא תבטלו שום תפלה בזמנה ותאמרו הרי אנתנו מתפללים אותה עם הסמוכה, רק ביום ההוא יאכל תפלה כל יום, וכל שעה בזמנה, וזהו לא תותירו ממנו עד בקר, כל תפלה הבאה נקראת בקר לאותה שעברה, לפיכך הזהרו להתפלל כל תפלה בזמנה:

(פיתוחי חותם פרשת אמור)

חובת התפילה בציבור

וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו וגו' ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם (ויקרא כב כט-ל). והזרו מלהתפלל יחיד, שהעקר היא תפלת הצבור. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ט), כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו כונס שם להתפלל, נקרא שכן רע. וזהו שאמר ולא תחללו את שם קדשי, דהינו להתפלל יחיד, את ראשי תבות תפלת אחד, דבזה איכא חילול ה' בדבר, דאיכא בית הכנסת בעיר ואינו בא להתפלל, ועקר

עצות וסגולות:

עניני תורה (ב')

היתר לימוד שלא לשמה הוא רק בהתחלה

מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קה): לעולם יעסק אדם בתורה אפלו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והנה זה דיןא בתחלת למודו, אבל אם התמיד בתורה ואפלו הכי נשאר עוסק בה שלא לשמה גדול עונו מנשא (ברכות יז, זוהר ח"א כה). (פיתוחי חותם פרשת לך לך, ד"ה ושרי)

לימוד שלא לשמה מביא הרבה רעות

וכמה רעות רחמנא יצלן נמשכות מן הלומד שלא לשמה רק כדי להתגדל, כי נמשך מזה כשמוציא דבר מפיו אף כשיאמר לו חברו דבר אמת אינו רוצה לחזר מסברתו לשוב לאחור כדי להקרא מנצח רק עומד בדבורו ואפלו יודע שאינו אמת, ונמשך מזה מחלקת, ונמשך מזה שיאמר על החביב זכאי ועל האסור מטר ועל הטמא טהור, וכן בהפך, אבל כשתהיה כוננו כי אם לשמה, שום נזק לא יצא מזה לעולם.

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות מ)

זהירות מלעבור על לאוין מועיל שלא ישכח התורה

דהשומר מצות לא תעשה כהלכתו, ושומר נפשו שלא לעבר על שום אחת מהן, זו סגולה שלא יבוא לידי שכחה, אך בזאת שלא יזלזל בשום אחת מהן ויהיה שומר כל שם"ה מצות לא תעשה בשוה, אחת מהנה לא נעדרה, זו סיעתא שלא יבוא לידי שכחה. (אלף בינה, אות ב"ת ח)

השם 'ישראל' מורה על אותיות ופירושי התורה

דישראל ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ועוד, ראשי תבות יש ששים רבוא אפנים לתורה, דהתורה יש לה ששים רבוא פרושים, ועל זה היה ששים רבוא בישראל, נמצא כלם ראויים לתורה. (פיתוחי חותם פרשת במדבר, ד"ה שא)

יעסוק בתורה ולא ירפה ידיו ממנה

התורה, צריכה שתהיה שמורה ביד העוסק בה להגות בה יומם וליילה, ואם ירפה ידיו ממנה, בזה מעורר עליו הנחש העליון (וזהו ח"א קעד). (פיתוחי חותם פרשת שמות (ויאמר אליו ה' מה זה בידך)

אם עזב התורה, ישוב לאחוז מעט וישיג הרבה

אם אדם עזב את התורה וגבר עליו יצרו, יתחיל לאחוז אפלו במעט מן התורה, ומן המעט יבוא להמריבה. (פיתוחי חותם פרשת שמות, ד"ה ויאמר אליו)

כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א:
מקובל מפי צדיקי אמת, שאלפי נשמות מתעלות ומקבלות את תיקונם בשעת העלאת אש המדורה בהדלקה דרשב". וכתוב "נר ה' נשמת אדם", שכל נשמה יהודית משולה לנר, וכאשר כל הנשמות מתאחדות בכח קדושת התנא, ע"י השתוקקות וצמאון כרשפי אש לקבל תיקון בזכות התנא האלוקי, מכח זה מתלקחת להבה גדולה של אש קודש, וזהו קדושת ההדלקה של התנא האלוקי בל"ג בעומר.

כרשפי אש לקבל תיקון בזכות התנא האלוקי, מכח זה מתלקחת להבה גדולה של אש קודש, וזהו קדושת ההדלקה של התנא האלוקי בל"ג בעומר.

"חס ושלום שתשתכח תורה מישראל"

מקובל מפי צדיקי אמת, שאלפי נשמות מתעלות ומקבלות את תיקונם בשעת העלאת אש המדורה בהדלקה דרשב". וכתוב "נר ה' נשמת אדם", שכל נשמה יהודית משולה לנר, וכאשר כל הנשמות מתאחדות בכח קדושת התנא, ע"י השתוקקות וצמאון כרשפי אש לקבל תיקון בזכות התנא האלוקי, מכח זה מתלקחת להבה גדולה של אש קודש, וזהו קדושת ההדלקה של התנא האלוקי בל"ג בעומר.

ביום גדול ונורא זה באים בני ישראל עם התינוקות לרשב", להכניסם לתורה. והטעם, משום שהוא הבטיח שלא תשתכח תורה מישראל, ובאים אליו שיקח אחריות על הדור הצעיר של עקבתא דמשיחא, ויראה שתתיקיים הבטחתו שלא תשתכח מהם התורה הקדושה.

ובגמרא (שבת קלה): איתא דכשנכנסו רבותינו לכרם שביבנה, אמרו "עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר "הנה ימים רבים באים נאום ד' אלוקים, והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דבר ד'", ואמרו שם, "עתידה אשה שתיטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לידע אם טמאה היא אם טהורה היא, (ופירשו בגמרא שם, אם הוא ראשון לטומאה או שני לטומאה) ואין מבין. רבי שמעון בר יוחאי אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר "כי לא תשכח מפי זרעו וגו'".

וקשה להבין, דהרי בעקבתא דמשיחא לפני ביאת הגואל צדק עדיין אין נזוה דני טומאה וטהרה בתרומה וקדשים, ומדוע זה תחזר אשה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לשאול על כיכר של תרומה אם הוא ראשון או שני. וגם להבין מדוע דווקא האשה עתידה לשאול ע"ז בבתי מדרשות.

ונראה בדרך אפשר, דדברי חכמים ברמיזא דחכמתא נאמרים. דישראל עם קדושים, נמשלו לתרומה, וכמ"ש (ירמיה ב, א) "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל אֲכָלֶיךָ יֵאָשֵׁמוּ". ועתידה אשה לקחת את כיכרה, כלומר את בנה, שנתגדל בדור האחרון של עקבתא דמשיחא, בתקופה שהלכות טהרה נתרופפו בעקבות הנסיונות המרים של הדור. ואם הבנים המסורה לבנה, לוקחת את הבן יקיר שלה, וסובבת עמו בבתי מדרשות, על מנת שיכנס לתוכם ללמוד תורה ולהתגדל ולהתחכם בה, ושואלת במר ליבה, מה עוולתה מצאתם בבני יקירי זה, שאינכם רוצים להכניסו לבית המדרש, וכי הוא ראשון לטומאה או שני לטומאה רח"ל. והיא מתחננת על נפש כיכרה, שלא ידח מבית המדרש, בדור שנתרופפו בו הנהגת הטהרה.

ורבי שמעון בר יוחאי שאג כארי, חס ושלום שתשתכח תורת הטהרה מישראל, שהרי כתוב "כי לא תשכח מפי זרעו". ובמהרה"א שם הקשה כי דבר זה על השירה נאמרה, וכמ"ש בפסוק שלפני זה "ואתם כתבו לכם את השירה הזאת", (וע"ש מ"ש בזה). ואולי ניתן לרמוז בזה, שהתורה נקראת שירה, לפי שחובה ללמדה מתוך שמחה. וכמ"ש האוה"ח הק' שלכן אסור לאבל ללמוד תורה, לפי שאינו יכול ללמוד בשמחה. וזהו שגילה לנו רשב"י ע"י שהנחיל לנו את סוד השמחה בתורה ועבודה, וכפי שהזוה"ק מלא וגדוש מענין נשגב זה. הדנה ע"י שנלמד את התורה באופן של שירה, ובפרט בעקבתא דמשיחא, בזכות זה נזכה שלא תשתכח תורת הטהרה מפי זרעו.

והנה בסליחות הנאמרות בימי בה"ב, אמרו "הודינו נהפך למשחית", והיינו ח"ו כאשר הנשמות אינן מאירות כראוי. אבל ביום ל"ג בעומר "הוד שבהוד", הרי בכוחו של התנא האלוקי וזכות הנשמות להאיר באורן הטהור, כי התנא מזכך ומתקן את נשמות ישראל כולן.

(כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א - גל' נחל אדניך)

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א
- משיח ישיבת מיר: ועל בן תורה לדעת שזה תפקיד גדול שיש לו, שכל שילמד יותר הוא מביא ברכה לעצמו ולעולם כולו, ולעת"ל הכל התבאר היטיב, ועצם לימוד התורה הוא התכלית, אם שואלים מישהו מה אתה עושה, הוא צריך לענות אני מביא חיים לעולם, ולפום צערא אגרא...

ימי העומר - ימי עלייה ברוחניות ובעמל התורה

אנו עומדים בימים שבין פסח לעצרת והם ימי הכנה לקבלת התורה, ימי עלייה ברוחניות, מיום ליום צריך לעלות עוד דרגה ועוד עליה עד שמגיעים ליום המיוחל, יום הנכסף.

ראשית כל צריך להתבונן במעלת הימים הגדולים הללו, בחשיבותם ובתכלית דרכי ההכנה ועצות להיות ראויים לקבלת התורה, ומלבד מה שאנו זקוקים להכנה לקבלת התורה הרי צריך להתבונן במעלת התורה וכן התורה, וכמה שנדע יותר ויותר את המעלה הגדולה הזו, כך נחפש יותר להגיע לדרגה זו, ואמנם הדברים ידועים אבל נחדדם, כי לפעמים מרוב הרגל אנחנו יכולים לשכוח גם דברים פשוטים אלו, וכבן מלך ששוכח מרוב שגרת החיים שהוא בן מלך.

נתחיל במשל שהמשיל מרן החפץ חיים על אדם שהלך לחייט כדי לקנות בגד יפה, בהגיעו הוא מבקש מהחייט בגד שיתאים למידותיו וכן שיהיה טוב ויפה, החייט מצידו מהלל ומשבח את טיב הבגד וכן כמה שזה תואם אותו וכו', ואכן החייט מבין היטיב בבגדים, אולם זה הקונה אינו בטוח שהחייט רוצה דווקא את טובתו, משום כך הוא הולך לאביו שיעניץ לו אם הבגד תואם אותו, והנה אביו ממליץ לו לקנות, אבל עדיין מי אמר שהאבא מבין בטיב הבגד, יתכן שרק רואה שזה לבוש עליו היטיב, והענין הוא שהחייט מבין בסחורה אבל אין הכרח שרוצה בטובתו ואביו שרוצה בטובתו אין הכרח שמבין בסחורה, אולם אם האבא הוא חייט גדול שמבין בבגדים אזי זה ממש מפליא, היות שהוא יודע בטיב הבגד וכן רוצה בטובת בנו.

אומר החפץ חיים, הקב"ה יוצר הכל הוא ברא את העולם, אבינו שבשמים אומר עלינו בני בכורי ישראל, מי עוד רוצה בטובתנו ומבין בטובתנו כהקב"ה, והוא מבקש כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו (משלי ד ב).

הראשון שאדם צריך להתבונן הוא לא לחיות בשגרת החיים, לחשוב מה אני עושה, ומה התפקיד שלי בעולם, וכדברי הרמח"ל: הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישם אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש, מה הוא, ולמה לא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל עניניו, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרת. (דוד עץ חיים א).

אָדָם בִּיקָר וְלֹא יִבֵּין נִמְשָׁל בְּפִהּמוֹת נְדָמוֹ (תהלים מט כא), בהמה לא עושה חשבון מה תפקידה בעולם, אבל האדם מחוייב לערוך חשבון מה תפקידו בעולם, ומעבר לזה כמה הוא עומד בתפקידו.

אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים

והנה הגמ' בשבת אומר: אמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו, ט) מְשֻׁמִּים הַשְּׁמַמֶּת דִּין אֶרֶץ יִרְאֶה וְשִׁקְטָה אִם יִרְאֶה לְמָה שִׁקְטָה וְאִם שִׁקְטָה לְמָה יִרְאֶה אֲלֵא בְתַחֲלִילָה יִרְאֶה וּלְבִסּוּף שִׁקְטָה, ולמה יראה כד"ל דאמר ר"ל מאי דכתיב (בראשית א, לא) וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח, א).

אין לנו השגה בזה, אבל הבריאה עמדה בפחד מה יהיה אם בני" לא יקבלו את התורה, שאז לא יהיה קיום לעולם, והבריאה הרי רוצה קיום ומשום שהבריאה היא כבוד שמים, ומצאנו בכ"מ את הרצון הזה של הבריאה שיהיה לה קיום, וכגון במעשה של רבי פנחס בן יאיר: הוה קאזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך, אמר ליה אתה הולך לעשות

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: סיפר הבחור בהתרגשות רבה, כי בבוקרו של יום המחרת, כשהוא פתח את הגמרא בתחילת סדר הבוקר של הישיבה הוא הרגיש לפתע כי אור גדול מאיר את עיניו, מוחו כאילו נפתח להבנה מעמיקה, ואותיות הגמרא והמפרשים כבר לא היו כזרים לו. הכל נעשה לו כמישור, ללא כל קשיים ועיכובים.

תפילה בציבור

להרה"ק רבי מרדכי מלוינעב - שטרנוביל זיע"א היה חסיד ירא שמים ומדקדק במצוות. הגם ששלח ידו בעסקים שונים והיה לסוחר מצליח, היה שומר על דרכי התורה והחסידות בכל מקום בו היה נמצא. במיוחד הקפיד שלא להתפלל ביחידות, ובכל מקום אליו היה מגיע למסחרו מעולם לא החסיר מלהתפלל בציבור. הייתה בכך מידה מסוימת של מסירות נפש, שכן לצורך מסעו היה נאלץ להטלטל ימים רבים על דרך, ואף באותם העיירות שהיו על אם הדרך היה בהם מניין אחד קבוע בשעה מדויקת ולא יותר. היה החסיד יושב ומחשב לפני כל נסיעה ונסיעה היכן יוכל להתפלל תפילת שחרית בציבור, היכן תפילת מנחה בציבור והיכן תפילת ערבית בציבור. פעמים רבות היה עליו לעקם את הדרך ולהאריכה בעוד שעות רבות של נסיעה כדי להגיע למקום בו יש תפילה בציבור, כך גם היה מתעכב במקומות שונים למרות שאצה עליו הדרך, רק כדי שיוכל להתפלל תמיד עם הציבור.

הצלחתו של החסיד בעסקיו המסועפים עוררה את קנאתו של אחד משכניו, אדם שפל ורע מעללים, שלא יכול היה לשאת כי שני שולחנות מתאחדים אצל חסיד זה, וקם ועשה מעשה אשר לא ייעשה. האיש פנה לשלטונות והעליל על הסוחר עלילה קשה ואיומה באופן כזה שלא היה כל סיכוי סביר להחלץ הימנה. האיש עקב אחרי פעילות החסיד וגילה סרך של פעילות שאינה חוקית, כזו שעליה רגילים בתי המשפט להשית קנסות כספיים ולהושיב את הנאשם מאחורי סורג ובריח, בוודאי כשמדובר ביהודי. האיש הוסיף וניפח את הסיפור כהנה וכהנה, כאילו מדובר כאן במנהיג כנופיה פורעת חוק וסדר, והגיש כתב הלשנה ארוך בפני אנשי החוק.

עד מהרה קבל החסיד כתב הזמנה לדיון בעניינו, ומשראה את הסעיפים בהם הוא נאשם חשכו עיניו. מאחר והיה בדברים גרעין של אמת, הרי שלא היה בידו כיצד להגן על עצמו. הוא הבין כי אין עורך דין שיסכים לקחת את תיק ההגנה על כתפיו. בצר לו החליט החסיד לנסוע אל רבו להזכיר את עצמו בפניו ולבקשו כי יפעל עבורו ישועה למעלה מדרך הטבע. הגיע החסיד אל הרבי וסיפר לו על החרב החדה המונחת על צווארו עם כתב האישום שמלושין שפל הגיש עליו. שאל אותו רבי מרדכי: אמור נא לי האם אתה עדיין שומר על מנהגך הטוב להקפיד מאוד על תפילה בציבור גם כשאתה מטלטל בדרכים לצורך מסחרך. נענה החסיד ואמר בעוז: חסד ה' עלי שמעולם לא החסרתי אף לא פעם אחת מלהתפלל עם הציבור, וכמה טדצקי עושה אני גם בהיותי בדרכים כדי להגיע בכל תפילה ותפילה למקום שיש בו מניין.

ויהי כשמוע רבי מרדכי את הדברים הללו יוצאים מפיו, האציל לו את ברכתו והבטיח לו כי עתיד הוא לצאת זכאי במשפטו! ואכן כך היה, באופן פלאי ושמימי קבע השופט כי אין בו כל אשמה, והחסיד יצא לחירות. לימים התבטא רבי מרדכי ואמר: לא היה בדבר כל מופת, אלא שדבר פשוט הוא שעתידי היה לצאת זכאי, שהרי בבית האסורים אין כל אפשרות להתפלל בציבור, והיות ואותו חסיד מוסר נפשו על תפילה בציבור, ללא יוצא מן הכלל, הרי שידעתי בבירור שמו השמים ישמרוהו כדי שיוכל להמשיך להתפלל בציבור כמנהגו הטוב.

בחורף של שנת תרצ"ג נקלעה ישיבת קלצק שעמדה

בראשותו של הגאון רבי אהרן קוטלר לקשיים תקציביים גדולים. תלמידים רבים גדשו את ספסלי הישיבה, ובאותה מידה גם התרבו ההוצאות הכספיות שנדרשו כדי לכלכל אותם, אלא שידו של רבי אהרן קוטלר קצרה מלספק את כל צרכי הבחורים שהסתופפו בצילו ושמעו את שיעוריו הלמדניים.

מצוקה חומרית קשה זו העמידה בסכנה את כל קיום הישיבה, בהתאם לכלל הידוע שהטביעו חז"ל 'אם אין קמח אין תורה'. רבי אהרן קוטלר הרגיש שבתנאים הללו הוא אינו יכול להמשיך, ובלבו גמלה ההחלטה לצאת למסע אל ידידי הישיבה היושבים במדינות הים, שם יפגוש בהם ובשאר נדיבים אשר נדבה לבם אותם, ויבקשם לבוא לעזרת ה' בגבורים, לנסות למצוא דרך לבסס את קיום הישיבה.

רבי אהרן קוטלר יצא לאנגליה, הוא ביקר שם במספר קהילות יהודיות, אך לא הצליח להשיג את חפצו. התרומות שקיבל היו זעומות, והשאלה הבסיסית על יסוד איתן לקיום הישיבה לא נפתרה. גם מעט הכסף שהצליח לגייס לא הגיע לידי בנקל כי אם בטרחה מרובה וביסורי גוף ונפש.

ומעשה שהיה בבואו לעיר גייטסהד, אברך תורני אחד מאנשי הקהילה ניגש אל רבי אהרן והביע נכונות לתרום סכום כסף חשוב ונכבד עבור ישיבת קלצק, אך זאת בתנאי קודם למעשה: מבקש הוא שראש הישיבה יבטיח לו נאמנה שהוא יקבל בזרע של קיימא, זאת מפני שכבר חלפו מספר שנים מיום נשואיו ועדיין היה חשוך ילדים. תמורת הבטחה זו מוכן הוא להזיל זהב מכיסו ולתרום תנינה הראויה להתכבד.

לשמע הדברים החווירו פניו של רבי אהרן קוטלר כסיד ההיכל, הוא נתקף באימה קשה, שכן מצד אחד גורל הישיבה שסכנת סגירה מרחפת עליה ניצב חי מול עיניו, אך מצד שני כיצד יכול הוא להבטיח דבר כזה. רבי אהרן קוטלר שלא ידע לכלכל את צעדיו, ביקש מהאברך שיתן לו ארכה של שלושה ימים כדי להתבונן בדבר. באותם שלשה הימים היה רבי אהרן נושא ונותן עם הרב המקומי הגאון רבי נפתלי שקוביץקי זצ"ל, תלמידו של רבינו החפץ חיים, בכל צדדי צדדים של הנושא, עד שלבסוף הכריע בהסכמת הרב שקוביץקי, שלמען הצלת התורה יכניס את עצמו בעובי הקורה ויבטיח זרע של קיימא לאברך.

לא השתהה האברך אפילו רגע אחד, ביודעו את גודל השעה, ותכף מששמע כי רבי אהרן קוטלר נאות להבטיחו מיהר ושלשל לידו תרומה נכבדה שהיה בה כדי לחלץ מעט את הישיבה מחובותיה הכספיים. כמוכן, שההבטחה לא שבה ריקם, ולמועד השנה נפקד האברך בבן.

במהלך אותו ביקור בעיר גייטסהד נגרמה לו גם אי נעימות רבתי. היה זה כאשר התדפק על דלת ביתו של אחד מעשירי הקהילה כדי לבקש את עזרתו הכספית לישיבה, אלא שאותו עשיר לא הסכים לפתוח לו את הדלת. העשיר היה יהודי מיוצאי אשכנז והקפיד על סדר יומו ועל לוח הזמנים הקבועים שלו בדייקנות של שעון שוויצרי. כך מימיו לא איחר האיש לתפילה בציבור בבית הכנסת אפילו בדקה אחת. בכניסה אל מעונו של העשיר התנוסס שלט קטן שבו היה מפורש שאפשר לבוא אליו אך ורק עד השעה עשר בלילה. מכיון שרבי אהרן קוטלר הגיע לשם כמה דקות אחרי שעת סיום קבלת הקהל, סירב האיש לקבלו. העשיר ידע היטב במי מדובר, וגם רבי

רצון קונן ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה, אמר ליה אם אי אתה חולק גזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה (הולין ז א), ואנו רואים שהנהר פחד מזה שלא יהיה לו יותר קיום, וכן בגמ' בע"ז (ט, י) בההיא דרבי דאלעזר בן דורדיא שביקש רחמים משמים וארץ ומהרים וגבהות וכולם ענו לו עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו.

ונתאר לעצמנו את הרי ירושלים הגבוהים או הרי הגליל שהם הרים גדולים וגבוהים במיוחד, ורק נחשוב שכל הזמן הם עסוקים בכך שהם רוצים קיום והם היו במתח אם בני יקבלו את התורה או לא, וכשענו ישראל נעשה ונשמע, שקטה, היה מצב של שמחה, ההרים והגבהות יפצחו לפניכם רינה, וזה נמשך גם היום שכל הקיום לעולם הוא בזכות התורה.

ועל בן תורה לדעת שזה תפקיד גדול שיש לו, שכלל שילמד יותר הוא מביא ברכה לעצמו ולעולם כולו, ולעת"ל הכל התבאר היטיב, ועצם לימוד התורה הוא התכלית, אם שואלים מישוהו מה אתה עושה, הוא צריך לענות אני מביא חיים לעולם, ולפום צערא אגרא, הבנייה היא יותר חזקה כשיתר קשה ללמוד.

וזה עבודה גדולה והתבוננות עצומה לדעת מה תפקידנו, הייתה לי הרגשה שאפשר להמשיך משל לילד קטן שמתעורר בלילה ובוכה, והוא לא יכול לומר על מה הוא בוכה, אבל האמת שהוא רוצה לשתות, והאם יעלה על הדעת שבגלל שאינו מבקש ההורים לא יתנו לו, כך הם כל החילוניים, הם לא יכולים לצעוק אבל בתוך תוכם הצעקה שלהם היא, תלמדו עוד ועוד, כי זה מוסיף לנו חיים.

אשרנו מה טוב חלקנו שאנו יכולים להיות האחראים והמצילים של הדור, ולעשות נחת רוח לבורא ע"י עמל ויגיעה, והבא ליטרה מסייעים אותו והקב"ה יעזור שנוכל ללמוד מתוך חשק ושמחה ושתמיד נוכל לעשות נחת רוח להקב"ה.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - להשיב נפש)

אהרן קוטלר ידע שהעשיר בביתו אך הוא מסרב לפתוח. הייתה זו אכזבה קשה עבורו.

חלפו מאז קרוב לשלושים שנה ורבי אהרן קוטלר הגיע פעם נוספת לעיר גייטסהד והוא עשה בה את יום השבת על פי הזמנת הגאון רבי אריה לייב לופיאן זצ"ל. יהודי קהילת גייטסהד הקיפו אותו בהערצה עצומה ובכבוד מלכים. והנה במהלך השבת המרוממת, ניגש אליו העשיר הנזכר שבינתיים הספיק להזקין וביקש ממנו שימחל לו על שהשאיר אותו אז בחוץ מבלי לחוס על כבודו.

נענה רבי אהרן ואמר לו תשובה מופלאה ביותר: מחול לכם, מחול לכם, שכן נודע לי כי דייקנותו המופרזה של מר על לוח הזמנים היא זו שעזרתו כל השנים שלא יאחר אף פעם לתפילה בציבור...

באחת מנסיעות הרה"ק רבי משה אריה פריינד זיע"א, גאב"ד ירושלים, לחוץ לארץ, הוא הגיע לעיירה אחת בשעות של אחר הצהריים. ביקש רבי משה אריה תיכף להתפלל תפלת מנחה, אך בעל האכסניא הציע שמקודם יעלה על המשכב, לנוח קמעא מטורח ועמל הדרך, ואחר כך הוא יסדר מנין אנשים לתפלה. רבי משה אריה שמע בקולו, אך כשנייעור משנתו הוברר לו כי הציבור כולו התפלל כבר תפלת המנחה ואין בעיירה מנין נוסף לתפלה. רבי משה אריה החל להסתובב בחדר אנה ואנה כשכולו אומר צער ודאבון לב, ולפתע פרץ בבכי תמורורים, בצורה כזאת שלא ראוהו בוכה מעולם, ובמשך זמן ארוך געה בבכי על אשר הגיע מקרה כזה לידו שיצטרך להתפלל יחיד.

שוב היה מעשה באחד מיקירי ירושלים שנאלץ פעם לצאת לחוץ לארץ, ובדרכו אל שדה התעופה צער ליד ביתו של הגאב"ד ועלה לקבל ברכת פרידה להצלחה בנסיעתו ולפעול בה כרצונו. בהכנסו לבית היה הגאב"ד סגור בחדרו, והוא כמובן לא ההין לדפוק בדלת ולהפריע, ולכן התיישב והמתין. השעה התאחרה והאיש ראה שאם לא יתפלל עתה תפלת המנחה יאלץ להתפלל תוך כדי נסיעה ובישיבה, ולכן נטל את ידיו, אמר אשרי ונעמד להתפלל תפלת שמונה עשרה. בתוך כך יצא הגאב"ד מחדרו, וכשראה את האיש עומד ומתפלל הרעים עליו בקול גערה:

היתכן להתפלל ביחידות?! כשגמר הלה להתפלל, ניגש היהודי והתנצל בפניו, כי הוא בדרכו אל שדה התעופה וראה שאם לא יתפלל עתה לא יוכל עוד להתפלל כדת וכהלכה. אך רבי משה אריה לא נחה דעתו כלל והוסיף לנזוף בו נמרצות באמרו: אין על זה שום תירוץ! לא מתפללים ביחידות! ויהי הדבר לפלא כיצד מי שכל כולו היה רוך ונעימות, והיה מקבל כל אדם בחביבה יתירה וצהלת פנים, שינה עתה את טעמו והוכיח את האיש נמרצות על אשר ראהו מתפלל יחיד.

על הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל סיפר בנו הגדול הג"ר אברהם ישעיה שליט"א: ביום מהימים בא לפניו בחור צעיר ושפך לפניו מר לבבו, כי הנה הגם שנפשו חשקה בתורה עד למאוד ובכל יום ויום הוא מתפלל ומבקש בתפילה: "והאר עינינו בתורתך", "חננו מאתך חכמה בינה ודעת", עם זאת לדאבוננו הגדול אין התורה הקדושה נקנית לו, היא איננה נקלטת בלבבו והוא אינו מבין את הגמרא והתוספות על בורים. ענה רבי חיים והשיבו דבר: קבל על עצמך בקבלה איתנה להיזהר ביותר להתפלל עם הציבור ובזכות זה יהא השי"ת בעזרתך. מני אותו היום והלאה היה הבחור זהיר וזריז ביותר להתפלל בציבור, ואם עד כה היה רגיל להתפלל ביחידות מפעם לפעם, הרי שמאז שקיבל על עצמו להתפלל במניין, היה הבחור כמעט ומוסר נפשו על תפילה במניין ללא יוצא מהכלל, כך בתפילת שחרית, כך בתפילת מנחה וכך בתפילת ערבית.

היה זה באחד מהימים, בשעות של בין הערביים, כשתקפתו שינה לאותו בחור שעייף היה מאוד ובקש לחטוף תנומה קלה. סבור היה שזו לא תתארך יתר על המידה ועוד יהיה די זמן לקום עוד קודם זמן תפילת ערבית בישיבה, וכך יוכל להתפלל בציבור כרצונו, אלא שאונס שינה תקפתו, מתוקה שנת ה'עובד' ושינת הארעי התאחרה לה וכמעט שהייתה לשינת קבע.

כשהקיץ הבחור משנתו גילה את השעה המאוחרת והבין היטב כי מנין לתפילת ערבית באיזור הישיבה כבר לא יהיה לו. אולם מכיון שקיבל על עצמו בכל תוקף להתפלל בציבור, החליט איפוא כי יעלה על אוטובוס ויסע מהמקום

שבו מצויה ישיבתו אל העיר שהכל מעלין אליה, עיר הקודש ירושלים, שם מתנוססים לתפארה השטיבלאך המפורסמים של בית הכנסת זכרון משה. היה על הבחור לנסוע כברת דרך ארוכה יחסית עד לירושלים, ומירושלים להטלטל עד שכונת זכרון משה, אך עם זאת החליט הבחור שמאחר ורבי חיים עוררו על תפילה בציבור, ועד כה הוא עמד בקבלה זו על הצד היותר טוב, הרי שההשקעה הגדולה שווה את המאמץ, והוא יצא לדרכו.

אל בית הכנסת זכרון משה הגיע הבחור בשעת לילה מאוחרת מאוד. היה זה כבר אחרי חצות לילה, השיירות כבר לא היו מצויות שם, והמניינים לתפילת ערבית, שבשעות כתיקונם מניין רודף מניין, כבר תמו ונגמרו. פה ושם היו אנשים מאחרי שבת שהגיעו לחפש מניין, אך משראו כי אין סיכוי הגיוני שיתאסף מניין, ביקשו להתפלל ביחידות. אלא שהבחור עמד לפנייהם והתחנן על נפשו שימתינו עימו עד שיתאסף מניין.

אחר זמן רב ותחנונים מרובים הצליח הבחור לקבץ שמונה אנשים לתפלת ערבית, כשיחד אתו היו תשעה אנשים, והם עמדו והמתינו לעשירי למניין 'צענטער'. הזמן חלף ועבר ואיש לא הגיע, הבחור ניסה לבדוק ברחובות הסמוכים אולי ימצא עובר אורח, אולם הרחובות היו ריקים ושוממים. חלק מאותם אנשים כבר נמאס להם מהמתנה זו, הם ביקשו להתפלל ביחידות ולפרוש לשנת הלילה, אך הבחור התחנן לפנייהם בכל לשון של בקשה שלא יתפזרו חלילה, רגע לפני בוא העשירי. בקול בכי סיפר להם הבחור כי הוא קיבל על עצמו להתפלל בציבור, והוא מבקשם שיעשו עמו חסד ואמת וימתינו עימו עד שיבוא העשירי. כשמוע האנשים את דבריו של הבחור היוצאים מהלב, נענו לו והסכימו להמתין, אלא שמוחגי השעון התקדמו ואיש לא נראה בשערי בית הכנסת. רק אחרי השעה שלוש לפנות בוקר הגיע אדם אחד בבהלה גדולה והשלים את המניין. סיפר הבחור בהתרגשות רבה, כי בבוקרו של יום המחרת, כשהוא פתח את הגמרא בתחילת סדר הבוקר של הישיבה הוא הרגיש לפתע כי אור גדול מאיר את עיניו, מוחו כאילו נפתח להבנה מעמיקה, ואותיות הגמרא והמפרשים כבר לא היו כזרים לו. הכל נעשה לו כמישור, ללא כל קשיים ועיכובים. מני אותו היום והלאה התעלה הבחור מאד, ולימים נישא והיה למרביץ תורה חשוב.

על הפסוק (ויקרא כב לב): 'ולא תחללו את שם קדשי ונגדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם', פירש רבינו האביר יעקב זיע"א שבא הכתוב להזהיר את האדם שלא יתפלל יחיד אלא ידע את החשיבות והחובה שיש בתפילה בציבור, שהוא העיקר, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ת. ט) 'כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע'.

וזהו שכתוב 'ולא תחללו את שם קדשי', שזהו תפילה ביחידות, שכן 'את' ראשי תיבות: 'תפילת אחד', שהמתפלל ביחידות יש בו חילול שם שמים, שיש בית הכנסת ואינו בא שם להתפלל. ועיקר קידוש שם שמים הוא כשהאדם מתפלל בציבור, עם עשרה מישראל, וזהו שנאמר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', שהם עשרה, ובזה יזכו להמשך הכתוב 'אני ה' מקדשכם', שכשיהיו בני ישראל ברבים יוריד הקב"ה וישפיע עליהם את קדושתו. (הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

אינו מבין לשון הקודש וסופר העומר אם יוצא ידי חובת ספירה? | להיזהר לכתחילה מלומר קודם הספירה היום ל"ג בעומר | מעבר דירה בימי הספירה ובל"ג בעומר | ביאור דעת החתם סופר שבספר יום אחד ללא כונה שוב אינו מברך בשאר הימים

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

ארכיון 'עוז והדר'

מעבר דירה בימי הספירה ובל"ג בעומר

שאלה: האם אפשר להיכנס לדירה חדשה בימי ספירת העומר או בל"ג בעומר.

תשובה: אין נכון להיכנס בימי הספירה, אלא ייכנס ביום ל"ג בעומר. ועי' ס' עטרת חיים (חלק ב, מכתבי קודש, סי' רכט) מכתב כק"ז הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע שכתב וז"ל, ע"ד שאלתך ידעתי וקיבלתי מרבותי כן, שבימי הספירה לא יעקור דירתו ממקום למקום ויאחר עד שבועות. וכק"ז מסיגעט זי"ע כ' בשו"ת אבני צדק (י"ד, סי' מד) לענין זמן כניסה לדירה חדשה וז"ל, ואם מכח ימי ספירה, המובחר בראש חודש או בל"ג בעומר עכ"ל. ושמעתי מבני הרה"ג ר' הילל שליט"א,

כי שמע מכ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א שאביו הרה"ק בעל דברי שלמה מבאבוב זצ"ל עקר דירתו מקראון הייטס לבארא פארק ביום ל"ג בעומר.

מעלתו של התנא האלוקי רשב"י זי"ע

איתא בגמ' (שבת, דף קלח ע"ב) וז"ל, ת"ר כשנכנסו רבותינו לחרם שביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו' תניא רשב"י אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו. ולכאורה תמוה מאוד דהרי ישבו שם כל חכמי ישראל ומעניי כולם נעלם פסוק זה מהתורה"ק מלבד ר' שמעון שהזכיר להם זאת, אתמחה.

אלא הביאור בזה, דהנה זה ברור שכל התנאים הקדושים בוודאי נגלה לפנייהם כל התורה הק' וסודותיה, אלא חכמי ישראל שבאותו הדור ישבו בצוותא ודנו על העברת התורה מדור דור, וכשהביטו אל הדורות הבאים וראו למול עיניהם את הצרות הנוראות שעתידיים לעבור על כלל ישראל, וילאה הכתב והזמן ולא יכלו מלמנות הצרות הנוראות שפקדו את עמינו בימי משך הדורות, ונמנו וגמרו החכמים שעפ"י דרך הטבע עתידה תורה שתשתכח, משום שלא יוכלו להחזיק בה לזמן ארוך מחמת קושי הגלות.

מיד קם ר' שמעון ואמר, הן אמנם שעפ"י דרך הטבע עתידה תורה שתשתכח מישראל, אך אני לוקח על עצמי את העול הגדול והעצום שלא תישכח מפי זרעו, ואף בכל הגלויות הנוראות והשחיתות האכזריות ה"י תהא התורה קיימת בכלל ישראל ביתר שאת ועוז, וח"ו שתשתכח התורה מלומדיה והוגיה בטהרה. ודייקא רשב"י זי"ע זכה להנחיל את התורה לשעה ולדורות משום שהיה היפך השכחה, וכמ"ש שר' שמעון אומר על עצמו שהוא זוכר את עצמו בהיותו במוח דאבוב, וכיון שהיה 'עמוד הזיכרון' הכניס והחזיר את זיכרון התורה בכל דור ודור עד דורינו אנו, ונמצא שאם אנו זוכים בשנה זו ללמוד ולהתייגע בדברי תורה הר"י בזכותו דהאי תנא קדישא.

ולפ"י אפשר ליתן טעם לשבח למנהג שעושים 'חלאקה' ביום הילולא דרשב"י בציונו הקדוש, משום שכשהילד נעשה שלוש שנים והוא זוכה להתחיל ללמוד תורה, מיד נוטל האב את בנו לציונו של ר' שמעון להודות לו על כך, משום שרק בזכותו אנו זוכים בדורינו אנו ללמוד תורה מתוך שמחה וחיות דקדושה.

ואפשר להוסיף, שלכן נוהגים במנהג 'חץ וקשת', דהענין של הקשת הוא, שכל כמה שמושכים את 'הקשת' כלפי פנים כך 'החץ' נזרק למרחק רב, וכך היה אצל ר' שמעון, שבכוחו הגדול פעל ועשה למשך מלעילא את סודות התורה הנוראים וע"י כך נשמרת התורה הק' למרחק רב - לדורות עולם.

מין פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

אינו מבין לשון הקודש וסופר העומר אם יוצא ידי חובת ספירה?

שאלה:

מי שאינו מבין לשון הקודש וסופר העומר אם יוצא ידי חובת ספירה?

תשובה:

מצויים אצלנו בעלי תשובה ולא יודעים תרגום לשון הקודש, ומראים להם בסידור את נוסח

הספירה אבל אינם יודעים פירוש הדברים כלל, ומפורש במ"א והפוסקים שספירת העומר מועיל בכל לשון, אמנם אדם שאינו מבין אפילו בלשון הקודש מה שסופר לא יצא, שאם אינו מבין אין זה ספירה כלל, וכ"פ במ"ב תפ"ט סק"ה, וע"כ הצעתי לכתוב בלשון המדוברת כאן (אנגלית) הנוסח "היום יום פלוני לעומר" וכשצריך לספור שבועות יכתבו גם השבוע בשפה זו, ויועיל שיוצאין לכ"ע שיודע מה שסופר וזהו תיקון גדול בעזהש"ת.

הן אמת שב"מור וקציעה" מפפקק על דברי המ"א שפוסק שאם לא מבין לא יצא, ברם עיין בשעה"צ (תפ"ט ס"ק ו) שדוחה דברי היעב"ץ אלו ופירש דאם אינו מבין הספירה אין כאן ספירה כלל, דומיא דמש"כ האחרונים דלימוד תושבע"פ אם אינו מבין לא קיים מצוה כלל, וכן נקטו הא"ר והח"ק יעקב לדינא. וכן בעה"ש ובסידור דרך החיים דלא יצא. ושפיר הוי תיקון גדול לספור בלע"ז אכן הברכה יברך ככולם - בלשון הקודש.

להיזהר לכתחילה מלומר קודם הספירה היום ל"ג בעומר

והואיל וספירת העומר מועיל בכל לשון, הנה מצוי שבהגיע ליל ל"ג בעומר אומרים לפני הספירה בלשון המדוברת שהיום ל"ג בעומר, ויש לחשוש שבזה שאמר כן יצא כבר ידי ספירה ושוב לא יוכל לספור בברכה, ע"כ צריך להזהיר הציבור על כך. (וראיתי מחלוקת באחרונים אם מועיל לספור בנוסח: "היום יום ג' בעומר" או צריך לומר דוקא במלואו: שלישי, ומובא במ"ב סימן תפ"ט בביה"ל ד"ה מונה ונראה כיון שמועיל בכל לשון שאינו אלא כמו פירוש וביאור ודאי מועיל לספור גם ברי"ת כשמשתמשים כן ללשון. דלא גרע מסופר בכל לשון ולכן נראה שיצא)

ומיהו במ"ב (תפ"ט סק"ב) מקיל בדיעבד כשאמר היום ל"ג בעומר ולא הזכיר שבועות שיוכל לספור בברכה, וכן ממשיך לספור בברכה שלמ"ד מצוות צריכות כוונה הלווא לא יצא באמירתו וא"כ לא יצא וסופר בברכה, וכן למ"ד אין צריכות כוונה כתב הט"ו דזה הוי כמכוין שלא לצאת. ובפרט כשאמר ל"ג בעומר ולא אמר "היום" כ' הט"ז ומג"א דלכו"ע שפיר דמי וכ"פ במ"ב סק"ה, עיי"ש בשעה"צ דאף שיש מפפקקים בזה מ"מ כן נקטו האחרונים לדינא, אבל לכתחילה בוודאי ראוי ליהזר כמו שהעלינו שלא לומר היום ל"ג בעומר אף שאינו מכוין בכך לספירה, וכן מצאתי בלוח ארץ ישראל מהגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל שהזהיר על כך.

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

הימים, כיון שלמעשה ספר, ואף שלא היה זה כמצותו - שלא כיוון ולא יצא ידי חובת ספירה באותו יום, מכל מקום הוי 'תמימות'. ואף לדעת הבה"ג שצריך לספור כל יום משום תמימות, נחשב שספר גם באותו היום, ויכול להמשיך ולספור בברכה. [וכעין מה שכתב התרומת הדשן (סי' לו) לענין מי ששכח לספור בלילה וספר ביום בלי בברכה, עיין שם].

ואף שדברי הכתב סופר דברי חידוש הם, שנחשבת ספירתו לתמימות אף אם לא יצא ידי חובתו, מכל מקום בספק אם מצוות צריכות כונה, ודאי היה נראה להתיר לברך משום ספק ספיקא כנ"ל. אמנם החתם סופר החמיר בזה, שלא לברך משום ספק.

והנראה לומר בדעת החתם סופר. הנה בשולחן ערוך (שם) נפסק: 'אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה'. ואכן האחרונים (פרי חדש שם סי' ז; משנה ברורה סי' ק לח) כתבו בביאור טעם הדין, שהוא משום ספק ספיקא, ספק אם ספר או לאו, ואם תמצוי לומר שלא ספר, שמא הלכה כדעת הראשונים שגם אם דילג יום אחד יכול להמשיך ולספור בברכה בשאר הימים.

ברם, מקור דין זה של השו"ע הוא בתרומת הדשן (סי' לו), והמעייין היטב בדברי התרומת הדשן יראה, שלא התיר כלל מצד ספק ספיקא, וכן לא הזכיר כלל שיש כאן ספק ספיקא. וזה לשון התרומת הדשן שם: 'אף על גב דלא נהגינן כוותיהו, בודאי לא ספר כבה"ג בספק, מצינו למימך עלייהו, דמצאתי בספר אור זרוע הגדול (ח"א סי' כט) דראב"ה סבר דספירה בזמן הזה דאורייתא, ופסק מתוך כך דהבעיות דלא איפשיטא בתלמודא אזלינן בה לחומרא לגבי ספירה, וצריך לחזור ולספור, כמו גבי ספק אמר אמת ויצייב ספק לא אמר - חזור, משום דאורייתא הוא, כל זה כתב ראב"ה. ואם כן בנידון דידן נמי מצוה הוא לספור מתוך הספק שלא ספירה הלילה שעבר, ואף על גב דהתוספות במנחות (סו. ד"ה זכר) ואשרי (רא"ש פסחים פ"י סי' מא) בשם ר"י לעיל פליגי בהדיא בהא, וסבירא להו דספירה בזמן הזה אינו אלא מדרבנן זכר למקדש, הא אינהו נמי סבירא דכל לילה מצוה בפני עצמה, ואם כן שפיר סובר בברכה! עיין שם.

אף שאין דברי התרומת הדשן ברורים דיים, מכל מקום מבואר בדבריו שאין ההיתר בזה משום ספק ספיקא, אלא כעין ממה נפשך. שהסוברים שספירת העומר דרבנן, הם סוברים גם שאין צריך תמימות, אלא כל לילה היא מצוה בפני עצמה, ואם כן ודאי יכול לברך אף אם דילג, ולדעת הסוברים שהיא מדאורייתא, הרי דעתם שעל ספק מצוה דאורייתא יש לברך.

ולא עוד, אלא שהנשמת אדם (כלל ה אות 1) הוציא מדברי תרומת הדשן אלו שאין מברכין בספק ספיקא. שמכך שהוצרך התרומת הדשן לבאר, שמה שמברכין בספק דילג יום אחד, הוא משום שלצד שספירת העומר דאורייתא הרי מברכין על ספק דאורייתא, ולא כתב בפשיטות שההיתר הוא משום ספק ספיקא, שמא ספר, ושמא אפשר לספור גם אם דילג יום, מוכח מזה שדעתו שאכן גם במקום ספק ספיקא אין לברך. וכתב שם הנשמת אדם עוד, שהפרי חדש שכתב בטעם התרומת הדשן שהוא משום ספק ספיקא, לא עיין בגוף דברי התרומת הדשן, שמדבריו מוכח להיפך וכאמור.

לאור האמור כאן מובנים היטב דברי החתם סופר הנ"ל, שבספר ללא כונה לא יספור בשאר הימים בברכה, משום שהוא ספק אם ספירת העומר היא מן התורה או מדרבנן. שאף שהוא ספק ספיקא שמא הוא דרבנן, ושמא גם בדילג יום אחד יכול להמשיך לברך, מכל מקום גם בספק ספיקא אין לברך כנ"ל. ורק בספק דילג יום אחד כתב התרומת הדשן שימשיך לספור בברכה, כיון ששם יש לספור ממה נפשך, שלמאן דאמר שהוא דאורייתא מברכין על הספק, ולמאן דאמר שהוא דרבנן סופר אף אם דילג. אבל בעניננו, הרי זהו גופא הספק, האם החיוב הוא מן התורה או מדרבנן, ועל הצד שהוא מן התורה הרי ודאי אינו מברך, כיון שמצוות צריכות כונה והרי לא כיוון, ועל כן אף שהוא ספק ספיקא אינו מברך.

ביאור דעת החתם סופר שבספר יום אחד ללא כונה שוב אינו מברך בשאר הימים

שאלה: מהו דעת מרנא החתם סופר לגבי מי שלא כיון בספירת העומר ומה טעמו?

תשובה: כתב החתם סופר (ליקוטי שו"ת, ח"ו סי' יט), שהסופר היום כך וכך לעומר בלא כונה לצאת ידי חובת המצוה, שוב אינו יכול לספור שאר הימים בברכה.

שהנה נחלקו האם ספירת העומר בזמן הזה היא מדאורייתא או מדרבנן. שאם היא מדאורייתא, מצוות צריכות כונה ולא יצא ידי חובתו, ושוב אינו יכול לספור לדעת הבה"ג (תוס' מגילה כ: ד"ה כל; מנחות סו. ד"ה זכר), ואם היא דרבנן הרי במצוות דרבנן אין צריך כונה, כפי שהביא המגן אברהם (סי' ס"ק ג) בשם הרדב"ז (ח"ד סי' אלף צד). ולכן הספירה מכאן ואילך היא מספק, ומספק אין מברכין.

אמנם, לכאורה יש לעיין טובא בסברת החתם סופר, מדוע כתב שלא יברך משום ספק. הרי לגבי מי שמסופק אם דילג יום אחד בספירה, נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' תפט סעי' ה) שיספור שאר הימים בברכה, ובפשטות הטעם הוא משום ספק ספיקא. ספק שמא ספר, וספק שמא הלכה כהסוברים שגם אם דילג יום אחד יכול להמשיך ולספור בברכה. אם כן נאמר, שהוא הדין בלא כיוון בספירה, שוודאי יכול לברך בשאר הימים, משום שהוא ספק ספיקא, ספק שמא ספירת העומר בזמן הזה היא מדרבנן ואינה צריכה כונה, ואף אם היא מן התורה והרי הוא כמי שלא ספר כלל, מכל מקום שמא הלכה כהסוברים שאפילו אם דילג יום אחד בספירה, יכול להמשיך לברך.

גדולה מזו מצינו בדברי בנו הכתב סופר (שו"ת, או"ח סי' צט), שיצא לחדש שאפילו למאן דאמר שמצוות צריכות כונה, ואם ספר ללא כונה לא יצא ידי חובת ספירה, מכל מקום אף אם ספר בלא כונה, יכול לספור בברכה בשאר

י"ז אייר תקנ"ג

הגה"ק רבי יחזקאל לנדא מפראג זי"ע בעל נודע ביהודה וצל"ח

מדוע ברך את ברכת העולה לתורה מתוך הכתב

שח נכד בעל הנודע ביהודה: בשבת הראשונה כשבא זקנו בעל הנודע ביהודה לישב על כסא הרבנות בפראג, ראה שבשעת קריאת התורה מחזיק הגבאי בלוח שהיו כתובות עליו ברכות התורה. הגבאי הכיר את האנשים הפשוטים שנקראו לעלות ובכל פעם שנקרא איש כזה, לקח את הלוח מתחת המפה והניחו לעיניו של העולה. כשהתבונן הנודע ביהודה בזה, נצטער שנמצאו בקהלת פראג אנשים פשוטים כאלה, ובגליציה (שממש הגיע) האנשים היותר פשוטים אמרו ברכות התורה בעל פה.

וכשנקרא הוא לתורה, הוא היה לוי, אך עפ"י מנהג ישן נקרא בשבת הראשונה למפטיר. עמד רגעים אחדים והעמיד את עצמו כאילו חושב מחשבות, לסוף הרכין ראשו להגבאי ולחש באזניו הואיל נא לתת לי את הלוח ואמר הברכות מתוך הלוח.

היו הנודע ביהודה איזה מתנגדים והם הפיצו שמועה שהרב אינו יודע אפילו לברך על התורה בעל פה. אולם הגאון לא שם לבו לדברי מתנגדיו, וכל ימי היותו רב ברך מתוך הלוח, מובן מאליהם שהתנהג כן כדי שלא לבייש את אלה העולים לתורה שאינם יכולים לומר בעל פה, כל כך היה גדול כבוד הבריות בעיניו.

(הילולא קדישא)

✚ ✚ ✚

י"ז אייר תק"ס

הרה"ק רבי משה חיים אפרים זי"ע חסאדילקוב

בעל דגל מחנה אפרים

הלימוד בספר מסוגל לבנים טובים

סיפר הרה"ק רבי שמחה לעפקאוויטש ז"ל, כשנסע הרה"ק הדמשק אליעזר זיע"א מעיר טעמעשוואר, נתן לי לעצט געלט את הספר הקדוש דגל מחנה אפרים, ואמר בשם אביו

הרה"ק האהבת ישראל בשם זקינו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א. הלימוד בספר הקדוש "דגל מחנה אפרים", מסוגל לבנים טובים.

(שיח זקנים)

✚ ✚ ✚

י"ח אייר של"ב

רבינו משה איסרליש מקרקא זצ"ל הרמ"א

השבח ה"ג

סיפר הגה"צ רבי עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל, בעל "לב העברי":

רבנו הרמ"א, הגאון רבי משה איסרליש זי"ע, נסתלק לעולמו ביום ל"ג בעומר, ול"ג ספרים חיבר בחייו. כשעמד הספדן להספידו ביקש להשמייע אף הוא ל"ג שבחים על הנפטר. עמד ומנה ל"ב שבחים ומעלות שהיה בו בריבוי, אך לא מצא עוד שבה מיוחד שישלימו ל"ג. עד שבא זקן אחד מקרקא וחשף בפני הקהל מנהג אחד שהיה לו לרבנו הרמ"א.

מדי מוצאי פורים, כשיהודי העיר שרויים בעיצומה של הסעודה, היה עוטה על פניו 'פרצוף' (מסכה) ובגדים שונים, והיה עובר במסירות מבית לבית ומזכיר ליושביו לבל ישכחו להתפלל ערבית בטרם יחלוף זמנה... איש לא ידע עד לרגע זה על מנהגו של רבנו, שכן הוא עשה זאת בהסתרה ובהצנעה. השבח הזה היה השבח ה"ג.

(לב העברי ח"א דף ב. ב בהערות)

✚ ✚ ✚

כ' אייר תשס"ט

הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל בעל קנה בושם

עוד יהודי אחד שיטבול במקוה שוה לי יותר מכל התורה שלמדתי

ידוע פעולותיו הרבות של הגאון הגדול רבי מאיר בראונסדארפער זצ"ל בעל 'קנה בושם' וחבר ביד"צ העדה החרדית למען בניית מקואות, אשר טרח ועמל כל ימיו להעמיד המקואות על תילה בחומרות והידורים. המומחה לעניני מקואות הרב החסיד רבי יחזקאל ראזענבערג שליט"א מבית שמש, ששימש את הגר"מ בתחום זה ועמד לימינו הרבה שנים לטובה מספר "זכיתי אף לשמוע אמירה נדירה חודרת ונוקבת מפי הגאון רבי מאיר, שביטאה עד כמה בער הדבר בנפשו, וכה אמר "עוד יהודי אחד שיטבול במקוה שוה לי יותר מכל התורה שלמדתי".

וגם זכיתי לראות 'מופת' בעסקו בעבודת המקואות, היה זה בסופו של חורף אחד, כשבמהלך אחד מביקורי התכופים במקואות גיליתי שמימי האוצר נרקבו, לא נותרה ברירה אלא לשפוך את כל המים, ואני כמובן דאגתי מאוד איך יהיה לנו מקוה בזמן הקיץ, שחתי את צערי ודאגתי לפני הגאון רבי מאיר זצ"ל, והוא לא דאג, ואמר "מי שנתן לנו מצות טהרה הוא יתן לנו מים, נו, לך תמלא אוצר בעיצומו של ניסן". - היה זה באחד הלילות אחר פסח, והתלפון צלצל, הגר"מ הי' על

הקו כולו נרגש, 'דו זעהסט וואס טוט זיך? עפן די פענסטער', מיהרתי אל החלון ורעש גשמים אדיר קידם אותי. הבלתי ייאמן קרה וגשם ממטרים ירד משך כמה שעות רצופות, למחרת היה האוצר מלא במים צלולים ומהודרים.

(ספר אשריכם ישראל - עמ' סח)

✚ ✚ ✚

כ"א אייר תקמ"ג

הרה"ק רבי יצחק אייזיק [ב"ר יעקב] הלוי מזורביץ זי"ע

בעל רזא מהימנא

ספר 'יסוד יצחק' שמורה מעולה בכל בית

חיבר ספרים יקרים ספר אותיות דר' יצחק על כ"ב אותיות בדרך פרד"ס. ספר יסוד יצחק על הלכות מילה, ונ"ח אופנים על פסוק תן חלק לשבעה וגם לשמונה (קהלת י"א ב), ובסופו הליכות עולם מוסר ומדות טובות. ספר רזא מהימנא קבלה עמוקה וביאור במאמרי הזוהר הק'.

העיד הרה"ק ר' שלום רוקח בעל שר שלום מבעלזא זי"ע: כפי המקובל הספר 'יסוד יצחק' היא שמירה מעולה בכל בית, ובפרט בבית היולדת (עטרת יסוד).

✚ ✚ ✚

כ"ב אייר תרנ"ד

הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע

משתיקה לא מתעייפים

ששה בנים היו לו להרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א. הצעיר שביניהם היה הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זיע"א. צדיק גדול היה רבי מרדכי פייביש ושתקנותו היתה לשיחה בפי כל.

מורגל היה בפיו: 'משתיקה לא מתעייפים'. והוא הסביר את כוונת דבריו בפרשו את דברי חז"ל במשנת אבות (פי"ג מ"א): 'סייג לחכמה שתיקה'. 'סייג' הוא הדבר המקיף את התוכן הפנימי, כמו גן של אילנות חמד שהוא מוקף בסיוג וגדר שלא יכנסו לתוכו, וכמו הסייג כן החכמה, גם היא חייבת להיות מוקפת וגדורה. ובמה? בשתיקה!

(ספיר ויהלום מטוט ע"ז - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

✚ ✚ ✚

כ"ג אייר תקע"ד

הרה"ק רבי יהושע מדינוב זי"ע

כל זמן שכהן כרב דינוב לא לקחו משם יהודים לצבא

מפרמישלאן נהג לצאת קצין לכל הסביבה, ובכל עיר לקח יהודים כחיילים לצבא. תמיד בעברו ליד דינוב, נפלה עליו תרדמה. הנהג לא שם לב שזוהי דינוב, כי הדרך עברה אז בצד העיר. אחר כך כשהקצין התעורר, לא היה לו חשק לחזור ואמר: מן הסתם אין צריכים לקחת מכאן חיילים. כך היה תמיד, ובכל התקופה שהרה"ק רבי יהושע זי"ע היה רב דינוב, לא לקחו ממנה חיילים יהודים לצבא.

גליון רחשי לב

לכבודה של תורה:

מעמד סיום מסכת פסחים בהיכל הכולל "באר ישראל" בעיר בית שמש

הוא בעולם הזה, לא צריך לחפש שמחות בעולם הבא, זה בהאי עלמא. ובוודאי אם מדברים על שמחה בהאי עלמא, אנו מברכים את בעלי השמחה שיזכו לסיים את כל הש"ס בשלימות".

את דבריו סיים ואמר כי, "הגאולה העתידה תהיה בבחינה של אני אחרון שכולם הולכים קודם, אבל המנהיגים אלו שהולכים בראש עם ההתלהבות הם נכנסים ולומדים, הם זוכים לזכות את כולם, ועל ידי כך אפשר להבין, זה מתחיל באור לארבעה עשר אבל עם ההתלהבות הולכים גם אחורה לפדיון הבן, קדושת הבכור, כי כל השמחות שיש לנו אין להם משמעות בעולם הזה, והגם שיש אור לארבעה עשר אומר רבי צדוק מה הכוונה לאור הנר, אומר התולדות הוא מביא בשם התולדות את הפירוש לכך, שהמסכת מתחילה באור לארבעה עשר ומסתיימת בקדושת בכור. כי אור לארבעה עשר בודקין לאור הנר. נר הוא כל הייחודים שיש. בקדושת בכור אנו מוצאים שפודים את הבן, בן הכוונה מלכות, הכוונה למציאות עם השלום חס ושלום איזה שייכות לגשמיות עם העולם הזה, ואפשר ליפול. אנו פודים את הבן אומר התולדות, היינו שהאב פודה את הבן, הוא עושה מהבן, הוא עושה שמירה שהוא לא ייפול בעולם הזה. ולכן הפדיון הבן הוא הדבר שהוא בא אחר האור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. מובן היטב שהם זכו לסיים את מסכת פסחים, אבל אחר פסח כפי שאמר הרבי, אחר שכבר יש על השולחן חמץ עם מצה, הכל כבר נמצא כבר אפשר לאכול את החמץ אבל הם מחזיקים בקדושת הפסח הלאה. כמובן שיש את הזכות של החודש אשר ישועות בו מקיפות, שנזכה לסיים עוד ועוד מסכתות ובשנים טובות וארוכות ובבריאות".

פומרנץ שליט"א כי, "זכיתם לסיים מסכת פסחים. המסכת נפתחת באור לארבעה עשר ומסתיימת עם פדיון הבן. ידועים דברי אור החיים הקדוש בפרשת ארבעה עשר מביא את דברי הזהר הקדוש, שאור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, הכוונה כשיהודי נהיה בר מצווה אור לארבעה עשר, הוא נכנס לשנת הארבעה עשר, אור לארבעה עשר אחר שהוא נהיה בן שלוש עשרה, בודקין את החמץ לאור הנר".

עוד אמר בדבריו כי, "ידוע כי המהרש"ל אמר פעם במעמד סיום מסכת שהשמחה במעונו ונהיה אחר כך בלבול גדול בסעודה, ובערוך השלחן כתב, הסיבה היא לא מה שחושב העולם, שהשמחה במעונו שייך רק לשמחת חתונה, כך אומרים כל העולם, שחתונה מגיעים לשבע ברכות ומשבחים את החתן ואת הכלה ואומרים השמחה במעונו זה שייך רק לחתן וכלה, וכשמסיימים מסכת לא אומרים את זה. רבי שמשון פינקוס אמר, בכל שמחה שמגיעים, מגיעים לברית אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס וכו' חושבים הלאה, חלאקה, בר מצווה, מברכים את בחור הבר מצווה שיגדל ויהיה תלמיד חכם גדול ויצליח בלימודו, בחתונה, הלאה והלאה, בכל שמחה שיש ליהודי הוא לא חושב על ההווה הוא חושב רק על העתיד כל הזמן חושבים על העתיד. הדבר היחידי שמרוצים בהווה הוא סיום מסכת, סיימו מסכת, וזאת היא הסיבה, כי השמחה היא בשלימות אומר הערוך השלחן, לכן אי אפשר לומר השמחה במעונו, כל השמחות שיש לנו בעולם הזה אינן שמחות שלמות, לכן אומרים שהשמחה במעונו השמחה שייכת לריבוננו של עולם ולא לנו, אבל סיום המסכת הוא להיפך, סיום מסכת זכינו שהשמחה

מעמד מיוחד לכבודה של תורה נערך בבית המדרש "באר ישראל" כאשר אברכי הכולל הרה"ג אברהם הלוי גרנדש ואתו עמו הרה"ג יהודה שוורץ סיימו את מסכת פסחים וערכו סיום לכבוד גומרה של תורה. מי שהגיע לכבוד ולפאר את המעמד המיוחד היה כ"ק האדמו"ר מקוסוב ויזניץ שליט"א אשר השתתף במעמד זמן ממושך ואף חיזק וברך את האברכים החשובים העמלים בדיעת התורה בהתמדה מופלאה וזוכים לסיים מסכתות בזה אחר זה תוך ידיעות מופלאות ורכישת קניין נצח בזה ובבא.

בדבריו אמר כ"ק האדמו"ר מקוסוב ויזניץ שליט"א: "בראשות הרב שליט"א, זוהי זכות גדולה להגיע ולהשתתף במעמד מיוחד זה בו אתם זוכים לסיים את מסכת פסחים לאחר שלמדתם אותו בעיון. כאשר לומדים בחזקה כזו ובעיון כזה זוכים באמת לקניין נצח ואמיתי במסכתא".

האברכים העמלים ברכישת קניין נצח במרחבי הש"ס סיימו את מסכת פסחים כחלק ממסגרת לימודית אשר במסגרתה הם זוכים ללמוד ולדעת את הש"ס מראשיתו ועד סופו, הודות לסדר הלימוד המיוחד הנערך במקום ביוזמת ריש מתיבתא "עוז והדר" וראש הכוללים במקום הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, אשר שם עיניו וליבו במשך השנה כולה למען הצלחת המקום והצלחת האברכים החשובים במסגרת לימודם המעמיק ברכישת קניין נצח במרחבי הש"ס.

במעמד הסיום המיוחד סעדו האברכים סביב שולחנות ערוכים וחגגו ברוב פאר ושמחה את מעמד סיום מסכת פסחים אשר נלמד ברוב יגיעה. בדברים שנשא במעמד הסיום אמר ריש מתיבתא "עוז והדר" הגאון רבי מנחם מנדל

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

בס"ה גיליון כ"ב

סידור השערות בשבת

ב. סלסול פאות.

א. יש מחמירים שלא לסלסול הפאות בשבת כלל, דהוי כקליעת השערות, ובקצות השולחן [סקמ"ו סק"א] כתב, דמכל מקום נראה לימוד זכות על המקילים בזה, משום דאלו שדרך שערותיהם לקבל סלסול, עומדים השערות תמיד בסלסולם, ומה שנוהגים לסלסלם הוא כדי ליפותם יותר, וכיון שאין עושים סלסול חדש משערות שלא היו מסולסלים, אלא מוסיפים קצת על הסלסול הקיים, אין בזה משום איסור בונה. [ועוד, דקליעת שערות דומה לבנין כיון דעשוי להתקיים, משא"כ בסלסול הפאות שמתפרק ע"י הרוח].

ב. להלכה, כתב בשו"ת באר משה [ח"ה סע"ד] דמותר לסלסל הפאות אם השערות יבשות.

ג. לסרק השערות במסרק.

א. אסור לסרק השערות בשבת במסרק רגיל דאי אפשר שלא יעקרו שערות, והוי תולדה דגזוז, וגם אם אינו מכוון לכך הוי פסיק רישא דאסור כיון דדרכו לתלוש שערות, וגם במברשת רכה אסור לעשות סירוק רגיל, ולתקן בזה השער מעט מותר, אך כיון שיש בו משום עובדין דחול, נכון ליחד מסרק בעל שערות רכות שיהא מיוחד לשבת. [שו"ע ומ"ב שם סכ"ז].

ב. נכון להימנע מסריקת פאה נכרית בשבת ויום טוב, אמנם מותר להחליק השערות בעזרת מברשת בעלת שערות רכות. [שש"כ שם סמ"ו].

ג. מותר להבדיל השערות זו מזו באצבעותיו בנחת, דאין השערות נתלשים

ו. השימוש במוצרי איפור בשבת.

איפור ומוצרי קוסמטיקה המבוססים על משחה או חומר מוצק, כמו אודם, שפתון, פודרה כעין סבון, השימוש בהם אסורה בשבת, משום חשש איסור ממרה, ואיסור צובע, ואם האיפור מבוסס על אבקה ללא חומר שומני, לתחילה ראוי שלא להשתמש גם בזה בשבת, אך במצב של בושא וצער, המקילים יש להם על מי לסמוך, כיון שאין הצבע בר קיימא יותר מכמה שעות. [פסקי תשובות שש"ג ס"ד].

דברים האסורים בשבת מדברי קבלה

א. איסור ריצה בשבת.

נאמר בישעיה [נח"ג] אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, מכאן למדו חכמינו זכרונום לברכה במסכת שבת [ק"ג] דצריך שיהא הילוך של שבת בנחת, ולא כהילוך של חול, ולכן אסור לרוץ או לפסוע פסיעה גסה בשבת. [שו"ע סימן שא ס"א].

ב. אופנים שמותר לרוץ בשבת.

א. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון לבית הכנסת, ללימוד התורה, וכל כיוצא בזה. [שו"ע שם]. ובאשל אברהם בוטשאטש מהדו"ת סש"א, כתב דמותר גם כן לרוץ כדי לא לשמוע דבר שאינו הגון, או כדי להינצל מראיה שאינה טובה].

ב. כתב בשו"ת אז נדברו [ח"ד סל"ח אות א] דמותר לרוץ מפני הגשם, דמה שאסור לרוץ בשבת הוא, משום שנראה רץ לעסקיו כדרכו בחול, וממילא אם ניכר שזה מפני הגשם, מותר. הביא מספר מנחת שבת ס"צ סק"ג, דהוא הדין שמותר לברוח מכלב כשמפחד ממנו].

ג. כתב בספר מנחת שבת, שמותר לברוח מכלב כשמפחד ממנו, מטעם הנראה לעיל. [הו"ד בשש"כ פכ"ט ע"ט].

ד. מותר לילדים לשחק משחקי ריצה, כיון דתענוג הוא להם, וכן מותר להם לקפוץ בחבל. [ע"פ שו"ע שם ס"ב].

ג. לטייל בשבת.

א. כתב הרמ"א [שם ס"ב בשם ב"ב] דמותר לטייל בשבת.

ב. יש אומרים דהיתיר הוא גם אם כוונתו להתעמל, כיון שלא מוכח שעושה כן לרפואה, ויש מחמירים בטויל אם כוונתו להתעמל לצורך רפואה. [מ"ב שם סק"ז].

ג. מותר לטייל אחר האכילה, כדי להקל מעליו המזון שאכל, כיון שהוא מצרכי אכילה, ואינו מדרכי רפואה.

ד. אך לא ירבה בטויל בשבת, כי לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי שיעסקו בתורה. [כדאיאא בירושלמי שבת פט"ו ה"ג. ילקוט יוסף שם ס"ה ובע' שם].

ד. איסור התעסקות בחפציו בשבת.

א. על מה שכתוב ממצוא חפציו, דרשו חכמינו זכרונום לברכה [שבת ק"ג]. חפציו אסורים, דהיינו שלא יתעסק אדם בחפציו בשבת, ואפילו אינו עושה מלאכה, אלא עומד בצד שדהו ומעייין בצרכיה, אסור, כיון דניכר

מתוך מעשיו שמתעסק בחפציו בשבת. [שו"ע סימן שו ס"א].

ב. ולכן אסור ללכת בשבת לדירה שחושב לקנותה או לשוכרה כדי לראות אם היא ראויה לו, או כדי לבדוק מה יש לתקן בה אחרי שבת. [שש"כ פכ"ט ס"ח, וכתב בילקוט יוסף שם ס"ה דדוקא בדירה חדשה או ריקנית, שניכר מתוך מעשיו שמתעסק בחפציו].

ג. אסור להיכנס בשבת לשטח בניה לראות התקדמות הבניה כשקנה שם דירה. [ילקוט יוסף שם].

ד. מותר ללכת ברחוב ולהסתכל היכן נמצאת חנות מסויימת, גם אם עושה כן כדי לבוא שם אחרי שבת, כיון דלא ניכר מתוך מעשיו שמתעסק בחפציו, ובלבד שלא ימתין לצאת היום ליד פתח החנות. [שש"כ שם ס"ט].

ה. מותר להסתכל בסחורה המוצגת למכירה בחלון ראווה, גם אם כוונתו לחפש מה לקנות אחרי שבת, דלא ניכר מתוך מעשיו כלום, כיון דהרבה בני אדם עומדים שם לראות להנאתם, ובלבד שלא יתבונן במחירים. [שש"כ שם]. ובאז נדברו [ח"ב ס"א] כתב להחמיר בזה.

ה. דברים שאסור לעיין בהם בשבת משום ממצוא חפציו.

א. אסור לעיין בשטרי הדיוטות, דהיינו מסמכים שכתוב בהם חשבונות או חובות, כגון דפי חשבון בנק, או דפי חשבון חוב של העיריה וכיוצא בזה, והטעם, יש אומרים משום "ממצוא חפציו", ויש אומרים דיש לחשוש שמא יבוא לידי מחיקה.

ב. אסור לעיין במכתבים ואגרת שלומים, משום דמיחלף בשטרי הדיוטות. [שו"ע ומ"ב סימן שז ס"ג].

ג. אסור לעיין בלוח זמני נסיעות, דהוא בכלל שטרי הדיוטות. [שש"כ שם סמ"ד].

ד. קריאת עיתונים, כתב המשנה ברורה [שם סקס"ג] דהגם שבתשובת שבות יעקב מיקל בזה, הרבה אחרונים אוסרים, מפני שיש בהם ידיעה מענייני משא ומתן, ובקצות השולחן [סק"ז סקמ"ג] הוסיף עוד סברא לאסור, דלפעמים האדם מצטער בקריאתם, משמועה לא טובה כגון העדר צדיק, או שאר צרות מאחינו בית ישראל, ואסור לאדם להביא עצמו לידי צער בשבת, ולכן אף על פי שמעיקר הדין מותר לקרוא החדשות בעתון, מכל מקום אסור לעיין בענייני מקח וממכר, הצעות עבודה, המתפרסמים שם, ולענין קריאת מתכונני בישול, סבר הגרש"ז אויערבאך דאולי יש מקום להקל. [שש"כ שם סמ"ו, והגר"מ סירוטה מורה להחמיר בכל זה. בענין קריאת עיתונים שמעתי מעשה נורא, שהגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל כונן בסנדקאות, ואמר שאינו ראוי לכך, וכשבעל הברית הפציר בו הרבה, הרהר בלבו מעט, ואמר, קבלתי על עצמי ועכשיו שלא להסתכל יותר בעיתונים וממילא נעשיתי ראוי].

פנינים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עבת קודש

פניא דמעלי שבתא ההכנה הרוחנית לשבת

נר ה' נשמת אדם

בימי עלומי, התגורר המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב ז"ע בעיר בוריסלב. בעת ההיא הגיע לפניו יהודי פשוט שהתגורר באחת מעירות הסביבה, ובקול רועד מבכי גלגל לפני הרבי את אשר קרהו בערב השבת האחרונה:

בבקרן של יום ששי יצא לנסיעה מחוץ לעיר כאשר בכונתו לשוב לביתו שעה ארבע לפני כניסת השבת. אלא שתכניות לחוד ומציאות לחוד. עובדים שונים ומשנים צצו בדרכו, והנסיעה התארכה זמן רב מהמצפה.

כך מצא את עצמו זמן קצר לפני כניסת השבת על אם הדרך, כאשר לפניו עוד כבדת ארץ עד עיר מגוריו. הוא האיץ בסוסים בכל כחו, תוך שהוא מביט כל העת בחשש אל השמים המאדימים.

טרוף-נשימה הגיע לעירו, אלא שאז התברר לו לחרדתו כי אחר את המועד, השבת כבר נכנסה לפני כמה דקות והוא חלל את קדשתה, רחמנא-ליצלן.

האיש סיים לספר את ספורו כשקולו נחנק מדמעות. לא היה גבול לשברון לבו, והוא לא יכול היה לשאת את המחשבה כי כמו ידיו חלל את קדשת השבת. "אנא, יסדר לי הרבי דרך תשובה שימחל לי עון חלול השבת" התחנן.

פניו של הצדיק הרציו. חלול שבת עברה חמורה היא, ויש צורך בעמל רב כדי למחוק את רשע העון מנשמתו של היהודי.

לאחר כמה דקות של מחשבה סדר המגיד ליהודי דרך תשובה שכללה תעניות משבת לשבת, גלגולי שלג ושאר תעניות וסגופים המפרכים את הגוף ומחלישים את כחותיו.

לא נותרה ליהודי כל ברירה מלבד לנהג כפי שהורה לו המגיד הקדוש. סגופים וצומות ממשכים נעשו לחלק מסדר יומו. הוא היה מוכן לסבל את כל הסבל שבעולם ובלבד שיתכפר לו עון חלול השבת.

חלפו כמה ימים והוא חש כי כחותיו עוזבים אותו ואין הוא מסגל לשאת את הסגופים הקשים והצומות הממשכים. עוד רגע קט והוא מתמוטט מרוב חלשה. בכל מאדו חפץ לנהג כפי שהורה לו הרבי, אלא שגופו הדל לא שתר פעלה עם המעמסה הכבדה שנפלה עליו.

בעודו מתיסר ביסורי נפש וגוף, נודע לאותו יהודי כי אור שבעת הימים, הבעל שם טוב הקדוש ז"ע, שוהה בעיר הסמוכה. שמעו של הבעל שם טוב הגיע לאזני אותו יהודי, והוא החליט לנסות את מזלו אצל בעל השם המפלא, אולי יקל עליו בדרך תשובתו.

וממחשבה למעשה. עד מהרה הגיע האיש לפני הבעל שם טוב וספר לו על העון שעלה בידו ועל דרך התשובה המיגענת שסדר לו רבי יחיאל מיכל.

"רבי, אני חש כי עוד זמן מועט כחותי עוזבים אותי, שמא יש בידו להקל מעלי במעט את דרך התשובה?"

פניו של הבעל שם טוב התבססו בדק של השתתפות בצער היהודי שבור הלב שלפניו. מכל הנה שיצא מפיו נתן היה לראות עד כמה הוא מצר על התקלה שיצאה מתחת ידו. הוא הרים את עיניו הטהורות שופעות אהבת ישראל וכתן את העומד לפניו, כמו סוקר את פנימיותו ואת לבבו השבור.

אחר פסק את פסוקו בנחרצות:

"עליך לקנות חבילת נרות ולהדליקם בבית הכנסת לכבוד שבת קדש. אם תעשה כן, יסור עונך ותכפר חטאך!"

תשובתו הבלתי צפויה של הבעל שם טוב הדהימה את היהודי. הוא צפה שהבעל שם טוב יקל מעט מתעניותיו ויפטור אותו מכמה סגופים, אולם תשובה שכזאת לא העלה בדעתו.

האמנם?! על ידי מעשה פגוע שכן? יכפר חטא חלול השבת?!
עודו עומד משתאה, הוא שומע שוב את קולו של הבעל שם טוב דוחק בו ואומר:

"אל תתעכב, מהר לעשות את אשר הוריתי לך ובכך תזכה לתקון".

הלך האישי לדרבו כשהוא שמח וטוב לב. בערב שבת קנה חבילת נרות גדולים ופנה לעבר בית המדרש להכניסם להדלקה לכבוד שבת.

הוא הניח את הנרות על גבי עמוד החנו ואז... כלב שחר התפרץ לפתע אל ההיכל, ומול עיניו הקמות בלע את הנרות והסתלק מהמקום.

היה זה מחמת הקפדתו של המגיד מזלוטשוב.

לבו צנח בקרבו.

"זהו אות מבשר רעות", עברה מחשבה מהירה בראשו. "ודאי מן השמים לא חפצים בתשובתי".

במשך כל השבת היה שרוי האישי בדאבון לב ובצער עמק, ומיד עם צאת השבת נסע שוב אל הבעל שם טוב וספר לו את אשר ארע.

אלא שהבעל שם טוב לא התרשם מהמארע כלל. רק אמר לו:

"אתה עשה את המשל עליך, לך קנה נרות נוספים והבא אותם לבית הכנסת שבעירך, ואני מבטיחך שהפעם הכלב לא יבוא!"

והיום נפרד ממנו היהודי בקש הבעל שם טוב:

"בפעם הבאה שתגיע לפני רבי יחיאל מיכל, אמר לו כי בשבת הקרובה מתענד אני לשבת בעיר חוואסטוב, ומבקש אני ממנו שיבוא לשבת אצלי".

מחזק ומעודד יצא היהודי מאת הבעל שם טוב. בכל לבו האמין בדברי הצדיק וידע נאמנה כי השבוע יזכה לכפרה על חטא חלול השבת שנקשר בו. ראשית כל סר למעונו של המגיד מזלוטשוב, הן שליחות קדש בידיו ואין ידחה אותה ולו לרגע קט!?

רבי יחיאל מיכל חרד לשמע זכרו של הבעל שם טוב, והחל בהכנות לנסיעה לשבת בבקשתו. כמה שעות נסיעה בודדות הפרידו ביניהם. בבקר יום ששי יצא רבי יחיאל בעגלה אל העיר שבה שקה הבעל שם טוב.

מרגע זה ואילך החלו לצוץ בזו אחר זו כפטריות אחר הגשם תקלות שונות ומשונות שעכבו אותו בדרך. רגע אחד נשברו אופני העגלה, ובמשנהו גוע אחד הסוסים בארח מסתורי, כך התארכה נסיעה של כמה שעות בודדות לכדי יום שלם.

מדי כמה דקות העיף המגיד מבטים דאגים אל השמים ההולכים ומתאדמים במערבם. השמש לא המתנה להם והזמן הלך ואזל. החלטה איתנה התגבשה בלבו של רבי יחיאל מיכל. הוא הורה לעגלון לעצר את העגלה, ירד ממנה בנחישות והחל לצעד רגלית לעבר העיר, תוך שהוא מותיר אחריו את כל חפציו על אם הדרך.

הוא לא יסתכן בחלול שבת חלילה.

בשעה מאחרת של ליל שבת הופיע רבי יחיאל מיכל בשערי העיר. לבו נחמץ בקרבו. במקום לשהות בעת כניסת השבת בבית הכנסת ולומר יחד עם הקהל את מזמורי קבלת שבת, כמתנהגו מימים ימימה, נאלץ לצעד רגלית משל יום חל היום.

בבואו אמר לו הבעל שם טוב:

"מענתה, לאחר שנוכחת לראות בעצמך כמה היית קרוב לבוא לידי חלול שבת, תדע כיצד יש לתת תקון לאיש כאוב שבור לב.

דע לך", הוסיף הבעל שם טוב ואמר לרבי יחיאל מיכל, "כי בשברון הלב שהיה לאותו יהודי מחלול השבת כבר נמחק ונתקן החטא לגמרי, והוא אינו זקוק יותר לתעניות ולסגופים כלל.

ועתה, כאשר יבא בשברון לבו את הנרות לבית הכנסת, יהיה זה כמנחת עני הרצויה ביותר לפני השם יתברך".

מלון יקרה וזהושים נלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

כפי עבודת האדם זוכה להשפעת נשמה קדושה

שתימך מהלכים ומתעלים מחיל אל חיל. ועל זה מברכים בכל בוקר 'אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא', כי בכל יום יכול האדם לזכות לנשמה גבוהה יותר ממה שהיתה לו מקודם, על ידי שמתאמץ בעסק התורה והתפילה ביום אתמול, ונוזהר לשמור עצמו שלא לפגום בנשמתו הטהורה, כך יכול לזכות להתגברות קדושת הנשמה למחרת.

המקדש עצמו זוכה להמשיך עליו נפש רוח ונשמה

ואלו הם הדברים שכתב האור החיים הקדוש בפסוק זה, שאפילו אם יהיה האדם בתחילתו במדרגה שאין למטה ממנה, אם יטריח עצמו בעבודת ה' ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור יגיעתו, ובוז פירש את לשון הכתוב וכהן כי יקנה נפש וגו', כהן היא הנשמה העליונה הנקראת כהן, והזכיר אותה בלשון זכר לומר כי הגיעה במעלתה לגדר זה שתקרא בלשון זכר, ונשמה זו יקנה נפש שבאמצעות כשרון מעשיה קנתה גם את הנפש הנמוכה והעלתה אותה למדרגתה, ועליה נאמר שנקראת 'בעל נפש' (משלי כג ב).

ועיקר ההתעלות מדרגה לדרגה בקנין נשמה גבוהה וקדושה, היא בכח עסק התורה, ועל דרך דאיתא בזה (משפטים צד): שהאדם בעת לידתו מקבל נפש טהורה [ששורשה מעולם העשיה], ואם זכה במעשיו נותנים לו רוח ממדרגת חיות הקודש [ששורשה מעולם היצירה], ואם הוסיף עוד לקדש עצמו נותנים לו נשמה מצד עולם הכסא [-הבריאה], ואם קידש עצמו עוד יותר נותנים לו לפי מדרגתו נפש רוח ונשמה מעולם האצילות, עד שיזכה למדרגת אדם השלם שממלתו בתחתונים ובעליונים ובצבא השמים.

וידוע על כמה צדיקי עליון שנולדו עם נשמות נמוכות, וזכו במעשיהם הקדושים והגבירו את נשמתם על נפשם והגביהו למדרגות עליונות, וכמו שאמר הבעל שם טוב הקדוש על הרה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש ע"ה, שמן השמים נתנו לו בשעת לידתו נשמה שפלה שכמעט ואין בכל הדור נמוכה ממנה, והוא ברוב עבודת הקודש שלו הגביה עצמו למעלת הרשב"י זיע"א.

גדולה וקדושה עוד יותר, ויוכל להשיג השגות רמות למעלה משורש נשמתו, ולקבל תוספת אורה ובחינת נשמה יותר גבוהה הלך וגדול עד כי גדל מאוד.

וכך היא דרכם של צדיקים להתעלות מיום ליום, ולהוסיף בכל יום מדרגה יותר גבוהה מכפי שהיתה אתמול, על ידי תוספת קבלות חדשות ומעשים טובים בכל יום, ביתר שאת וביתר עוז במעלות קדושים וטהורים, בקידוש מחשבה דיבור ומעשה, בבחינת 'אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (תהלים קיט א),

יְכַהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנִין כְּסָפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיֵלֵיד בְּיָתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחֶמוֹ. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְּתָרוּמַת הַקְּדוּשִׁים לֹא תֹאכַל (כב יא-יב). כל אדם מישראל ניתנת בו נשמה טהורה המסייעת בידו לעבוד את ה' יתברך, וכפי מעלת נשמתו כך זוכה לעבוד את ה' יתברך, אמנם גם אם בשעת לידתו לא קיבל אלא נפש נמוכה ביכולתו להתעלות בעבודתו ולזכות לנשמה גבוהה יותר, וכפי מה שיוסיף אומץ בעבודתו בתורה הקדושה ובקיום המצוות באהבה וביראה בשקידה ונפלאה למעלה מכוחותיו, יזכה שישפיעו לו מן השמים נשמה

מילתא דפליאה

דווקא בזמן חושך וערפל - הזמן המובחר להתקרב לה'

יש לכל אחד לדעת בעת חושך והסתר, שהקב"ה חפץ ומשתוקק לעבודתו זו וכשזוכה לעבדו גם בעת חושך והסתר הקב"ה מתפאר בו ואומר עליו 'ישאל אשר בך אתפאר' (ישעיה מט ג), כי התפארת הגדולה היא הניכרת מתוך הגשמיות וענייני הגוף, כמו שידוע (תקו"ז הקדמה יז). 'תפארת - גופא', שאכן מידת התפארת שבה מתפאר כביכול מלכנו ויוצרנו היא התפארת העולה מן הגוף דווקא, שכן מלאכי עליון העומדים על מכונם ללא הקשיים שמערים הגוף על שוכני חומר אינם מעלים נחת רוח כמו מי שיש לו גוף ומתגבר עליו.

הכיצד, שהרי ביקש דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צח) 'מאויבי תחכמני', ופירש הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה שמכוחות היצר החמדה והתאוה שיש בעולם שהם אויבי, 'תחכמני מצוותיך' - אלמד להתחכם בעבודתך וביראתך, שאם יש בי כח להימשך עד כלות הנפש לדבר גשמי וחולף, וכן רואה את אויביו הרצים ונמשכים כאש בוערת לבורות חשוכים ונשברים, על אחת כמה וכמה שיש לי לרוץ ולרדוף אחר מצוות ה' לעבדו בלב שלם.

ואפשר להוסיף כי בשעה של הסתר יש עת רצון גדולה והוא הזמן המובחר להתקרב לבורא יתברך, שכן אמר הרה"ק רבי חיים חייקא מהמדורא ע"ה שהיה תלמידו של המגיד ממעזריטש ע"ה לרמז בפסוק (תהלים צז ב) 'ענן וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו', שדווקא בזמן חושך ענן וערפל והסתר פנים הוא הזמן המובחר להתקרב ועת רצון, שכאשר 'ענן וערפל' אות הוא כי המדובר כאן הוא 'סביביו' שנמצאים קרוב לקב"ה וצדק ומשפט מכון כסאו שקרובים ממש לכסא הכבוד. וגם אם לפעמים יראה איזה התרשלות בעבודת הבורא יתברך שמו אזי אדרבה יחזיק את עצמו ויקום בזריזות כי בודאי הוא עת רצון.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

טהרת המקוה מחדשת האדם כתינוק שנולד

וטהרת הטבילה מביאה את האדם לידי קדושה, כפי שרמזו בזה צדיקים ע"ה **קדושים יהיו לאלקיהם ולא יחללו שם אלקיהם כי את אשי ה' לחם אלקיהם הם מקריבים והיו קודש** שתיבת 'מקוה' נרמז בראשי התיבות ה'ם **מ'קריבים ו'היו ק'ודש**. ובפרט אם כרוך עם הטבילה מסירות נפש בודאי מגיע לקדושה וטהרה וזוכה לו ולדורותיו, והנה בימים קדמונים היו זקוקים למסירות נפש ממש כדי לטבול לטהרה, כי המקוואות והנהרות היו קופאים בימי הקור, והיו מסתכנים בנפשם כדי לזכות לטהרה, ועל ידי כן זכו להעמיד דורות ישרים המוסרים נפשם בעבודת הבורא.

ב' **רוח אלקים מרחפת על פני המים**, ויתן אל לבו בדמיון, כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויכשיר מעשיו וידקדק בדרכי השם ברוך הוא.

יסוד טהרת המקוה ממסירות הנפש שבה

ואפשר לבאר ענין הטבילה שבשעה שהאדם נמצא כולו במים אין ביכולתו לנשום והוא חשוב כמת, וכשיצא מן המים הרי זה כאילו נברא מחדש, וזו מעלת התשובה יחד עם הטבילה לשלימות הכפרה, כי כל בעלי תשובה צריכים תשובה עם הטבילה, ועל ידי התשובה עם הטבילה נחשבים כקטן שנולד.

קדשים יהיו לאלקיהם ולא יחללו שם אלקיהם כי את אשי ה' לחם אלקיהם הם מקריבים והיו קדש (כא ו). במעלת הטבילה במקוה טהרה איתא **בספר הליקוטם להאריז"ל** על הפסוק (תהלים נא יב) 'לב טהור ברא לי אלקים', 'לב טהור ברא' ראשי תיבות 'טבל' וסופי תיבות 'ברא', לומר שהטבילה בכוונה ראויה גורמת לאדם להיות בריה חדשה, כמו שכתב **בספר החינוך** (מצוה קעג): ובטעם המים שיטהרו כל טמא אחשוב על צד הפשט, כי העניין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב (בראשית א

ברית קודש - עול מלכות שמים במסירות נפש

אבינו ביקש להותיר לדורות אחריו ברכה, לעורר ולהשפיע על בניו קשר אהבה לבורא יתברך, שיהיו גם הם באים בבריתו במדרגה גבוהה של י"ג מידות הרחמים הנרמזות בפרשה זו.

י"ג הבריתות שנשנו לברך את

ישראל שיכרתו ברית עם הקב"ה

אפשר להוסיף בזה על פי ששמעת **ממ"ר אבי ע"ה** ביאור על הפסוק (לעיל יט ב) 'קדושים תהיו', שלכאורה היה צריך לומר 'היו קדושים' שהרי זה ציווי. אך הוא הדבר שבאה תורה ללמדנו כי הקב"ה אומר שאתם תהיו קדושים בכל מקרה, דהיינו, לא רק ציווי מונח כאן, אלא הוראת העתיד שכך יהיה. הרי זה כמו 'רבי' המברך את תלמידיו 'ברוכים תהיו', כך כביכול הקב"ה פונה אלינו ואומר לנו: 'אני מברך אתכם שתהיו קדושים'. וכן כתוב בברכת משה רבינו לבני ישראל (דברים לג א) 'וזאת הברכה אשר ברכך משה איש האלקים את בני ישראל', וביאור צדיקים ע"ה, שזאת היא הברכה שביקר משה רבינו את ישראל שיהיו 'איש האלקים' כמותו.

וכן גם כאן, ה'ברית' שחזרה ונשנתה בפרשה הרי היא בבחינת 'שנה עליו' הכתוב לעכב', לרמז באה, שברית זו אינה רק ציווי אלא לומר ולברך את בני ישראל שיכרתו ברית עימו, שאף הקב"ה כורת עמנו את הברית, לקדשנו ולטהרנו בקדושה עילאה, כשם שאנו מבקשים וחפצים בבואנו בבריתו.

בחיים ומל את ערלת בשרו, שפע של חיות בגשמיות ורוחניות לכל חייו, וזאת על דרך שאמרו (יומא עו). 'מידה טובה מרובה ממידת פורענות', ואם המבטלה כך - המקיימה ודאי מרובה השפעת חיותו ממנה.

י"ג בריתות כח למסור נפש בכל הדורות

מעתה נתנה ראש ונשובה למה שהיה רבי ישמעאל דורש גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות', כלומר, שלוש עשרה בריתות נכתבו בפרשת המילה, בפרשה חזרו ונשנו ה'בריתות' שוב ושוב, ומדוע, הרי את האדם מלים פעם אחת בלבד. אלא אברהם אבינו שהיה אז בן תשעים ותשע שנים לא ביקש גדולה רק לעצמו, ולכך הדיבור 'ואתנה בריתי ביני ובינך' כביכול לא סיפק אותו, כי אברהם אבינו שעליו נאמר 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' היה מבקש ללמד ולהורות, לשעה ולדורות, לצוות את בניו ואת ביתו אחריו שאף הם יוכלו למסור נפשם ורצונם על קדושת שמו יתברך.

ולפיכך חזרו ונשנו והודגשו שוב ושוב תיבות 'ברית' גם בהקשר של הדורות הבאים, 'הקיימות את בריתי ביני ובינך' ובין זרעך אחרך', ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחרך לדורותם', 'זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם' ובין זרעך אחרך' ועוד, להודיע כי מעשה אבות סימן הוא ומורה דרך לבנים. כי אברהם

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב לב). וברש"י: מה תלמוד לומר 'ונקדשתי', מסור עצמך וקדש שמי. יכול ביחיד, תלמוד לומר 'בתוך בני ישראל'. וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישראל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס, ע"כ דברי רש"י ע"ה.

יש לבאר בזה, דהנה ראשונה לכל מצוות ה' הנה היא מצות ברית מילה, שהיא המצוה הראשונה שבחיי כל איש מישראל. וכיון שאין תוקף החסידות כבתחילתה (רוקח הקדמה), ברי הדבר כי ממנה יסוד ממנה פינה לכל החיים, ואחריה ימשכו התורה והמצוות שיקיים הרך הנולד במשך כל חייו.

רבים ונשגבים מעלותיה יותר מכל מצוה אחרת כפי שאמרו על כך חז"ל (נדרים לא): 'גדולה המילה שנכרתו עליה י"ג בריתות', שבעוד על התורה כולה נזכר שלוש בריתות, על מצוה יחידה זו - מצות ברית מילה, נכרתו שלוש עשרה בריתות, שכן מצינו בפסוקים שבציווי הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה למול עצמו ובניו ביתו, שלוש עשרה פעמים שנאמרה תיבת 'ברית'.

עוד מצינו בה חידוש על יתר המצוות, שהמבטלה חייב כרת, וביאורו, שכיון שממנה באה חיות האדם, אם כן כאשר מבטלה נכרת הוא משורש החיים, ובודאי כוחה מרובה להשפיע לאיש אשר יחפוץ

המשכת זמני גדלות לימי קטנות

(י) 'ועוד מעט ואין רשע' שבכל מצב שרק יהיה וגם אם סר האדם חס ושלוה מדרך הטוב ועושה רע, מכל מקום אין בכוחו להרשיע כל כך עד שלא ישאר בו משהו מהטוב, אלא תמיד נשאר בו מעט שאינו רשע כמו שכתוב 'ועוד מעט ואין רשע' וכו', 'ועוד מעט' היינו שתמיד יש בו מעט ש'אינו רשע', והיא הנקודה הפנימית של הלב שאין בה רשעות ואינה נפגמת. ועל זה התפלל דוד המלך ע"ה 'והתבוננת על מקומו' תן דעתך על אותו המעט הפנימי, ותראה ש'איננו' שאין שם רשעות, וכל חטא האדם אינו כי אם בחיצוניות. שכן ביסוד הבריאה ישנם עשרה עומקים וכך גם בנפש האדם, ואף אם נראה לעין קדושתו, עדיין עומק לפנים מעומק עד העומק העשירי שאינו נטמא לעולם.

חיוב על כל אחד לזכור בכל יום את ימי הטובה והארתם

הנה לנו כי כן נקבע בכל איש מישראל ומראשית היותו והתהוותו של עם ישראל נבנה בהם היסוד לכל הארות הרוחניות שתמיד ישמעו בהם קול גדול שאינו פוסק, רק שיש לו לאדם לצפות ולזכור שיש בו הארות מימי הטובה ונמצאים הם תמיד אצלו ולכן תמיד יכול להתחבר אליהם ולהתקשר בהם. ולכן לכל אחד לזכור זאת בעת היותו בזמני הטובה שהארות אלו הם שנמצאים עמו תמיד רק שנסתרים אך נותנים גם נותנים לו כוחות קדושה.

וכשם שידוע כי מחויב כל אחד לזכור בכל יום מעמד הר סיני ככתוב (דברים ו יב) 'השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב' וגו'. ועוד דרשו בו צדיקים שזהו הנאמר 'עולת תמיד העשויה בהר סיני' שבכל עת שרוצה להתעלות יזכור אותה העלייה שהיתה לו בהר סיני. כך מצוה על כל אחד ואחד לזכור בכל יום שנמצא בו, את הימים הטובים שבהם האירה לו הקדושה, שכמו שהיה במעמד הר סיני שבו התגלה האור לכלל ישראל, כך באופן פרטי האירה לו הקדושה ביום מן הימים, ועל כן יש לו לזכור את היום בו עמד לפני ה' אלקיו בהתעוררות הקדושה שהיתה בו אז ובכל עת יכול הוא לעוררה ולשאוב ממנה כוחות קדושה.

כמו שאמר החידושי הרי"ם ע"ה על הפסוק (תהלים לב ו) 'על זאת יתפלל אליך כל חסיד לעת מצוא', כי כשזוכים לאיזה התגלות צריכים לראות שיהיה נקבע בלב היטב להיות דבר של קיימא, וזה הכוונה 'ביום טובה היה בטוב', שיהיה כל מציאות הוייתו כלול בטוב המתגלה באותו יום, ואם הוא שקוע בטוב ואינו מסיח דעת ממנה אזי מתקיים בהוייתו יאה, שנשאר הדבר להיות בר קיימא.

שעה של הארה מכח הקול ממתן תורה שלא פוסק בכל הדורות

מהיכן ישנו כח ייחודי זה בבני ישראל, שלכל אחד יש זמני התגלות עד שיכול הוא וצריך לקחת ההארות לזמנים אחרים שבהם נסתרת הקדושה, תשובתה תהיה, כי כך טבע הקב"ה בנשמות ישראל עם קרובו מעת מתן תורתנו הקדושה שהיו בו כל ישראל שבכל הדורות 'את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה' (דברים כט יד), שכל נשמות שעתידין להיות אף הן עמדו לפני הר סיני.

וכח מעמד זה אינו נפסק לרגע שכך נאמר (דברים ה יט) 'קול גדול ולא יסף' ומתרגם אונקלוס 'לא פסק', וכמו שאמרו צדיקים הכוונה שקול זה של מתן תורה מתלווה והולך בכל זמן ועת, והוא אותו הבת קול הנשמעת בכל יום מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (אבות פ"ו מ"ב), והיא הבת קול האומרת שובו בנים שובבים, ומכניסה בכל אחד הרהורי תשובה בכל יום ויום. שכל התעוררות שיש לו לאדם לתשובה היא מכח הבת קול היוצאת בכל יום מהר חורב, שהיא המשך אותו הקול דמתן תורה שאינו פוסק לעולם.

בת קול נשמעת בעומק נפש איש מישראל הנשארת טהורה בכל מצב

וכח בת קול זו היא הנמצאת בעומק נפשו של כל יהודי, אשר גם אם מים רבים ישטפוהו עדיין תישאר בו נקודה אלוקית שאינה נפגמת מכח מעמד הר סיני שבו נקבעה הקדושה בכל אחד מישראל ונשארת לתמיד. וזהו מאמר הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז' ע"ה על הפסוק (תהלים לו

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (כא א). איתא בשפת אמת (מקץ תרל"א ד"ה ומה) על הפסוק בקהלת (ז יד) 'ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה', פירוש 'היה' לקבוע בהארה בגוף האדם. 'וביום רעה ראה' עתה איך להתנהג אחר כך. כי קודם כל נסיון יש הארה איך ללמוד על אחר כך. ויש לנו ללמוד זאת ממה שאמר יוסף לאסוף ולצבור בר כדי שיהיה אוכל גם בימי הרעב שהגיעו אחר כך, ולרמוז בא שבימים הטובים שנתגלה הקדושה בהם, יש לכל אדם להכין לעצמו ולקבוע ההארות בליבו היטב, כדי שיהיו איתו ההארות הללו גם בימי רעה כשהקדושה נסתרת.

'להזהיר גדולים על הקטנים' להאיר אור מימי הגדלות לימי הקטנות

הכל סוכין תחת אילן הגדול של רבינו הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה שדורש בכך מה שכתב רש"י בפרשתנו 'אמור ואמרת' להזהיר גדולים על הקטנים, ובקדשו ביאר: להיות כל האדם בשעה שעוסק בתורה או בתפילה או באיזה דבר קדושה אז הוא בגדלות המוחין, וכך הדרך הצדיקים שלפני התפילה המה מיישבים עצמם ומוחין שלהם לפני מי הם מתפללין, והקדושה היא מגביה המוחין בעת העסק בה, אבל אחר התפילה או עסק הקדושה הוא נופל לקטנות המוחין בהילוכו בהבלי הזמן וזה אינו תכלית העבודה השלימה, כי אדם צריך להיות תמיד בקדושה ובטהרה בלי הפסק רגע אחד. לזה צריך לקשר עצמו כל כך בעת הגדלות מחשבתו בהשם יתברך ברוך הוא שיהיה מחשבתו קשורה אף שילך ממנה. וזה 'ולהזהיר גדולים', פירוש בשעה שהם בגדלות. 'על הקטנים', שישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות.

לכל אדם יש עת מצוא ושעה של הארה

כל האמור מתקיים בכל אחד מישראל שיש זמנים שמאירים לו יותר או אפילו רגעים מסוימים, שכך אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ג) 'אין לך אדם שאין לו שעה' ופירש השפת אמת (ויצא תרנ"ג ד"ה סולם) שלכל אחד יש את השעה שבו מרגיש הוא קרבת ה', ויש לכל ישראל זמנים בהתגלות. והעבודה בשעה זו היא

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק את הנטש ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, אֵלֶּיוֹן רצ"ג

לְשַׁמְרֵנוּ שִׁבְת

פְּרֻשַׁת אֶמֶר

הם כנגד שלש עשרה נימין דאריה אנפין. והנה כנגד השלש עשרה אין אנו עושים שום דבר. וזה צריה לכונו במחשבה. והנה, שלש עשרה הוא הגדול שבכלם לפיכך אין אנו עושים דבר כנגדו, וצריה לכונו במחשבה. וזהו שכתוב 'ונתת על המערכת', דהינו שערכת כל השנים עשר כפרות, תן במחשבתך השלש עשרה, שהוא כולל כל השנים עשר, והוא 'לבנה זכה', הוא המבחר שבהם.

ויש להסמיק לזה עובדא נאה אשר ספר הרה"ק רבי מרדכי מבילגוריא זיע"א (הליכות הצדיקים' עמוד ריב): כְּאִשֶּׁר שִׁבַּת הַרְה"ק מֵהַר"י מִבְּעֵלְזָא זִיע"א בְּעִיר צֶאֱנֹ, אַחַר שְׂאֵרֵס אֶת נִכְדָּתוֹ עִם הַרְה"ק רַבִּי יִשְׁעִיָּה מִטְּשָׁחֹיב זִיע"א, בְּנוֹ הַצֶּעִיר שֶׁל הַרְה"ק רַבִּי חַיִּים מִצֶּאֱנֹ זִיע"א, עֵרַךְ הַרְה"ק מִבְּעֵלְזָא אֶת שְׁלַחְנוֹתָיו הַטְּהוּרִים בְּמִשְׁךְ כָּל הַשִּׁבְת בִּיחַד עִם הַרְה"ק מִצֶּאֱנֹ. בְּאֻמְצַע סְעוּדַת הַיּוֹם גָּחַן וְלַחֵשׁ הַרְה"ק מִצֶּאֱנֹ בְּאֻזְנֵי מֶרְן זִיע"א, וְסִפֵּר לוֹ כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה: שְׁמַעְתִּי מֵאֵת מוֹרֵי וְרַבִּי הֶרֶב הֵימָן (הַרְה"ק מֵרֵאשִׁיץ זִיע"א), שִׁיְהוּדֵי כִּפְרֵי אֶחָד קָרָא לְבָנָיו וְאָמַר לָהֶם, שֶׁהוּא יִגִּיד לָהֶם בְּטַעַם הַדְּבָר שְׁלוֹקָחִים בְּשִׁבְת י"ב חֳלוֹת, וְהוּא שֶׁהֵם כְּנֶגֶד י"ג הַשְּׁבֻטִים. אָמְרוּ לְאֲבֵיהֶם: וְאֵם כֵּן מִפְּנֵי מַה לּוֹקָחִים רַק י"ב חֳלוֹת, הֲלֹא לִפִּי זֶה צְרִיכִים לְקַחַת י"ג חֳלוֹת כְּנֶגֶד י"ג הַשְּׁבֻטִים? הַשִּׁיב לָהֶם הַכֹּפֶרִי: זֶה כֶּבֶר לֹא מִשְׁנֵה הַרְבֵּה 'אֵיִינְס אַרְוִיף, אֵיִינְס אַרְאָפ' [=אֶחָד יוֹתֵר אוֹ אֶחָד פְּחוֹת]. נִעְנֶה עַל זֶה הַרְה"ק מִבְּעֵלְזָא וְאָמַר לְהַרְה"ק מִצֶּאֱנֹ: עֲכָשׁוּ כֶּבֶר מוֹבֵן לִי הַכּוֹנֶה בְּפִיּוֹט שְׁחֹבֵר הָאֲרִיז"ל לְסְעוּדַת הַיּוֹם 'גִּלְיָן לֶן טַעְמֵי דְבְּתַרְסֵר נְהַמִּי', וְהֵינּוּ שְׁיִגְלֶה לֶן הַטַּעַם מִפְּנֵי מַה לּוֹקָחִין תְּרִיסֵר נְהַמִּי (י"ב חֳלוֹת), וְלֹא תְלִיסֵר (י"ג חֳלוֹת) נְהַמִּי.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

רמז נאה לשנים עשר החלות על הפסוקים (ויקרא כד ה-ח): 'ולקחת סלת ואפית אתה שתיים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת: ושמת אותם שתיים מערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה'... ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם', היה הרה"ק האביר יעקב זיע"א מוצא רמז נאה לשנים עשר החלות בהם יש לערוך את שלשת סעודות השבת, ואלו דבריו בספרו 'פתוחי חותם':

אֶפְשֵׁר לְרַמֵּז עַל הַלֶּחֶם דְּשִׁבְת, דְּכַתְּב רַבְּנוּ הָאָר"י ז"ל (שער הכוונות, עב.) דְּצִרִיף לְהַנִּיחַ עַל הַשְּׁלַחַן בְּשִׁבְת שְׁנַיִם עֶשְׂרַ כְּפָרוֹת, שְׁלֹשָׁה מִימֵינוּ הַשְּׁלַחַן כְּדַמוּת סָגוּל, וְשִׁלְשָׁה עַל גְּבִיּהוּ. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְשִׁמְאֵל הַשְּׁלַחַן, וְהֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה הַיּוֹי"ת שֵׁיִשׁ בְּהֵם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת... וְהֵנָּה הַקַּב"ה יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ מֵרַב אֶהְבְּתוֹ עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כָּל מַה שְׁמַצִּיחַ לָהֶם לַעֲשׂוֹת, הַכֹּל אַחֲזוּ וְקִשְׁוֹר בְּקִדְשָׁה עֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה, וְאִין דְּבַר אֶפְלוּ קִטּוֹ שְׂאִין בּוֹ סוּד וְרַמֵּז לְמַעְלָה. וְהֵנָּה 'לֶחֶם' גִּימַטְרִיָּא שְׁלֹשָׁה הַיּוֹי"ת... חֲזוֹר וְאָמַר 'בֵּיּוֹם הַשִּׁבְת בֵּיּוֹם הַשִּׁבְת יַעֲרַכְנוּ', הַשְּׁתָּא מִפְּרַשׁ אֵימַתִּי אִמְרַתִּי לָךְ לַעֲשׂוֹת זֶה הַסְּדֵר? הוּא 'בֵּיּוֹם הַשִּׁבְת'. וְמַה שְּׁכַפַּל 'בֵּיּוֹם הַשִּׁבְת' שְׁתֵּי פְעָמִים לוֹמַר שְׁבַכְל סְעוּדָה מְשַׁלֵּשׁ סְעוּדוֹת תַּעֲשֶׂה הַסְּדֵר שֶׁל שְׁנַיִם עֶשְׂרַ כְּפָרוֹת, שְׁלֹא תֵאמַר דִּי בְּסְעוּדָה אֶחָת, לְפִיכָּה כִּפְלָל...

'גִּלְיָן לֶן טַעְמֵי דְבְּתַרְסֵר נְהַמִּי'

בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרָיו מִמְשִׁיף הַרְה"ק הָאָבִיר יַעֲקֹב וּמַגְלֶה שִׁי"ב חֳלוֹת יַחַד עִם הַכּוֹלָל עוֹלָה גִימַטְרִיָּא י"ג, וְתוֹסַפַּת זוֹ יֵשׁ לְכוֹנֶה בְּמַחְשְׁבָה: חֲזוֹר וְאָמַר 'וְנָתַתְּ עַל הַמַּעֲרַכַת לְבִנְה זֹכָה' בֹּא לְרַמֵּז כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵנוּ דְּהַשְּׁנַיִם עֶשְׂרַ כְּפָרוֹת הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה הַיּוֹי"ת, שֵׁיִשׁ בְּהֵם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת, וְעַם הַכּוֹלָל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה,

י"ב חלות בשבת

בשנת תש"ח, כְּשֶׁהָיָה מְלַחֶמֶת הַשְּׁחֹרֹר הָיוּ הַדְּרָכִים שְׁבִין עֵיהֶ"ק יְרוּשָׁלַיִם לְתַל אָבִיב סְגוּרוֹת, וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְנַסֵּעַ מֵעִיר לְעִיר, וְרַק יַחֲדִים הָרְשׁוּ לַעֲבֹר בֵּין הָעִירוֹת. הַחֲסִיד הַמְּפָרָס רַבִּי מְנַדֵּל פְּרִדְמָן ז"ל, שֶׁהָיָה סוֹחֵר אֲתָרוּגִים, וְהַרְה"ק רַבִּי אֶהְרֵן מִבְּעֵלְזָא זִיע"א, קָרָא: ר' מְעַנְדִּיל פּוֹן דִּי אֲתָרוּגִים, שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְשַׁלַּח מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹד קִדְם הַמְּלַחְמָה אֲתָרוּגִים לְבְּעֵלְזָא, פַּעַם אֶחָת חָלָה בְּחֵלִי מַעִים רַח"ל, וּבַהֲלִיכְתוּ בְּרַחוּב פָּגַשׁ פַּעַם אֶת הַגַּבַּאי הַרְה"ח הַמְּפָרָס ר' הַלֵּל וּוִינְד ז"ל, שְׁבַמְשֹׁךְ יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה הָיָה בְּתַל אָבִיב אֶצֶל הַרְה"ק, וּפַעַם אֶחָת בְּשִׁבְעָה, בֵּיּוֹם שְׁלִישִׁי, הָיָה חוֹזֵר לְבֵיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם עֵיהֶ"ק, וְהִתְלוֹנֵן אֶצְלוֹ עַל חֵלִי הַמַּעִים שֶׁהָיָה לוֹ וְכִי אִין בְּאֶפְשָׁרוֹת כַּעַת לְהַזְכִּירוֹ אֶצֶל הַרְה"ק, אָמַר לוֹ הַגַּבַּאי ר' הַלֵּל: יֵשׁ לִי בְּאִמְתַּחְתֵּי חָלָה אֶחָת מִי"ב חֳלוֹת שֶׁל הַרְבִּי, תִּקַּח אוֹתָהּ וְתַשְׁרֵהוּ בְּמִים וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ, וְהַשִּׁי"ת יַעֲזֹר לָךְ שְׁתַּתְּרַפָּא. וְאִכּוֹן כֶּן הָיָה, הוּא הַתְחִיל לֵאכַל מִהַחֲלָה וְנִתְרַפָּא לְגַמְרֵי ב"ה.

כְּאִשֶּׁר נִפְתַּחוּ הַדְּרָכִים נָסַע ר' מְנַדֵּל הַנִּ"ל לְתַל אָבִיב לְהַגִּישׁ קוֹיטֵל לְהַרְה"ק מִבְּעֵלְזָא וּבִידוֹ פְּדִיּוֹן שֶׁל עֶשְׂרַ פּוֹנֵט עַל הַיְשׁוּעָה שְׁנוּשַׁע עַל יְדֵי הַחֲלָה. כְּשֶׁנִּכְנַס וְסִפֵּר מַה שֶׁהָיָה, אָמַר לוֹ הַרְה"ק שִׁיְתֵן אֶת הַכֶּסֶף לְהַגַּבַּאי ר' הַלֵּל, כִּי זֶה שִׁיף אֵלָי, וְעַל כֵּן חֵיב הוּא לוֹ הַכֶּרֶת הַטּוֹב. הַתַּעַקֵּשׁ ר' מְנַדֵּל וְאָמַר: הֲלֹא הִכַּח שֵׁיִשׁ לִי"ב חֳלוֹת הֵם מִכּוּחוֹ שֶׁל רַבְּנוּ, וְהַגַּבַּאי אֵינּוּ אֶלָּא שְׁלִיחַ. אָךְ הַרְבִּי בְּשָׁלוֹ. לְבִסוּף בְּהַתְּעַרְבוֹת הַגַּבַּאי ר' הַלֵּל, הַסִּכִּים הַרְבִּי לְפִשְׁרָה, שְׁחַמַּשׁ פּוֹנֵט יִתֵּן לְהַגַּבַּאי ר' הַלֵּל וְחַמַּשׁ פּוֹנֵט יִתֵּן לְהַרְבִּי מִבְּעֵלְזָא (בְּקוּדוּשְׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן ח"א עֲמוּד שְׁלֹא)

חידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים - אילו שנים מתוך שבועת המינים שבהם השתבחה ארץ ישראל מזכרים בפרושה בפרשה זו?

פתרון החידה - פרשת יתרו:

ש. היכן מצינו בפרשתנו 2 דורות, 3 דורות, 4 דורות?

ת. 2 דורות - לא תעשה מלאכה אתה ובנך ובתך. 3 דורות - ויבוא יתרו חתן משה ובניו ורשתו על משה. 4 דורות - פקד עון עוות על בנים על שלשים ועל רבעים.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת יתרו:

ה' דוד דויטש מת"ת נועם התורה מבני ברק.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון. בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל'

פרשת אמור | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

יאני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

אל הכותל המערבי ממנו לא זזה שכניה מעולם, מוצאים את דרכם יהודים מכל קצווי תבל, כל אחד ותחינתו שלו, כל אחד וההתמודדות עמה נגזר עליו להתמודד. הם ניצבים שם, נושאים עיניהם למרום ותולים ליבם במי שהשרה שכניתו במקום הקדוש והנורא הזה, והכותל כמו כבר לח מרוב דמעוות.

גם המקרה הזה לא היה שונה, אם כי משהו בכל זאת משך את העין.

דממה טהורה שלטה ברמה באותו לילה, רחבת הכותל נוקדה פה ושם במשכימי קום או מאחרי שבת אשר באו לשפוך את צקון לחשם, ורק קולות היונים נישאו ברמה, מביאים עמם את יללת השכינה המנחמת ובוכה (ראה ברכות ג. א): 'אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות'.

העסקן הרפואי הנודע ר' אלימלך פירר, יחד עם אחד מעשירי תבל היהודיים שידיו רב לו בהחזקת תורה ורדיפת חסד, עשו את דרכם יחד לשריד בית מקדשנו ובחרו דווקא בשעה זו כדי להתחבר, להתרפק, להתפלל על צרות עמך ישראל שמי כמותם יודע עד כמה הן רבות ומרות.

ואז הם ראו אותו.

גווי שפוף, יללה דקה, בכי כבוש וכתפיים רוטטות.

המראה כשלעצמו, בו יהודי מלטף בערגה את אבני הכותל וממרר בבכיו, אינו חריג. הכותל כבר ראה הכל, וכך גם אלה הבאים חזיר בשעריו, אולם משהו בבכיו של האיש היה בכל זאת יוצא דופן. הבכיו היה בלתי נשלט, הרעד שאחז בו ניכר היה בחוש ולא קשה היה לנחש כי צרה איומה השתרגה על צווארו.

'ניגש אליו?' פנה הרב פירר לעמיתו, וזה האחרון הנהן, 'ניגש'. 'אם צרתו נוגעת למישור הרפואי, הרי שבידי לסייע לו בסייעתא דשמיא' סיכם הרב פירר עם הלה תוך כדי שהם מחישים רגליהם אל היהודי האלמוני, 'אולם אם מדובר בעניין כספי בו נדרש סיוע - כאן הנך נדרש להושיט יד'.

הגביר לא היה צריך לאשר, זה היה פשוט.

יד רחומה שהונחה על כתפיו עוררה את היהודי מתפילתו הסוערת, מבכיו הבלתי פוסק. הוא הסב את ראשו בתהייה והאזין לשאלה הכל כך יהודית: 'ר' איד, כיצד אפשר לעזור לך?' 'לעזור לי?' גבותיו התרוממו בתמיהה, 'מודע, אם אפשר שאול, הנכם חושבים שהנני זקוק לעזרה כלשהי?'

מחווה קלה כלפי התהלים ספוגי הדמעוות והממחטה שמוזמן עשתה את תפקידה הבהירו כי אין צורך במילים, המצב זועק כמו מעצמו.

'אין מה להתבייש' התערב הגביר בשיחה והבהיר: 'הקב"ה העניק לנו את הכלים לסייע, רק תגיד כמה מדובר - ואנו כאן בשבילך!' תשובת היהודי הכתה אותם בתדהמה.

'אני חוזר כעת משמחת נישואי בני האחרון, לאחר שזכיתי להשיא בזה אחר זה את שמונת הילדים שקדמו לו' סיפר הלה כשקולו עדיין חנוק במעט, 'באתי אפוא להודות, להלל ולשבח לבורא העולם על שעמד לצדי, שתמך בי ולווייה אותי לאורך כל הדרך!'

עבודת התפילה הרי היא כנגד עבודת הקרבנות, כידוע, וכבר אמרו חז"ל (במדבר רבה יח, כא) כי בימינו מכפרת התפילה כשם שכיפרו הקרבנות בזמן שבת המקדש היה קיים.

אולם סיפור מופלא ומרגש זה מלמדנו אודות קרבן נוסף, מסוג שונה לחלוטין, עליו אנו למדים בפרשתנו (כב, ט): 'וכי תִזְבְּחוּ זֶבַח תֹּנֶדֶת לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ'. כאן אין מדובר בסליחה וכפרה, חובת היום וכדומה, כי אם בהודיה טהורה וזכה הנובעת מלב נרגש, כזו שבאה להביע את ההכרה העמוקה והפנימית של האדם בכך שכל אשר לו - מידידו של הקב"ה הוא, בטובו ובחסדו הגדול.

קשורה אף שילך ממנה זה 'ולזהיר גדולים', פירוש בשעה שהם בגדלות, 'על הקטנים', שישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות וקל להבין (נועם אלימלך).

למה לא כתיב 'הִפְתָּנִים בְּנֵי אֶהְרֵן' כמו בשאר דוכתי, ואמר שהפסוק מדבר בזמן הזה שעבודה זו תפלה במקום קרבן, ואנו נקראים כהנים מלשון עובדים, ונקראים בני אהרן שאהרן היה האב בפעולות הקרבנות עצמן ואנו התולדות שלו, כתפלה שהוא במקום קרבן. וזהו 'הִפְתָּנִים' העובדים ומתפללים, שהם 'בְּנֵי אֶהְרֵן' ר"ל תולדות אהרן, 'לִפְנֵי לַא' יִטְמָא בְּעַמְיו' ר"ל שלא יהיה לו גבהות לפני עמיו, שזה מטמא הנפש ח"ו. זהו שמעתי מאיש האלקי הקדוש ר' בער שיחי' (ישר דברי אמת).

צהר לתיבה

הארת מושגים ומונחים בתפילה

ככל דברי רבותינו הקדמונים, וביתר שאת בתקנות אנשי כנסת הגדולה, פשיט וברור כי ללשון התפילה משמעות מיוחדת וכי כל תיבה ותיבה יש בה כוונות ורמזים עד אין סוף, המכוונים כנגד העולמות העליונים ופועלים גדולות ונצורות.

ואכן מצאנו בדברי רבותינו מאורי הדורות רמזים ופרפראות, דרושים ודיוקים בתיבות התפילה, באותיותיה ואף במנין התיבות והאותיות, וכפי שיובא להלן.

מנין תיבות הברכות הראשונות

דורשי רשומות (הובא בטור או"ח סי' קיג בשם אחי ר' יחיא) מנו את תיבות כל ברכה וברכה שבשמונה עשרה, וכנגד כל ברכה ומנין תיבותיה ממצא פסוק הרומז לתוכן הברכה.

במזמור 'הבו לה' בְּנֵי אֱלִים' (תהלים ט, א) ישנן צ"א תיבות, והובא בחז"ל (ראש השנה לב, א) כי שלוש הברכות הראשונות מכוונות כנגד מזמור זה.

כמו כן, בפסוק בו נאמר (ישעיהו כט, כג): 'וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קֹדֶשׁ יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְעִרְיָצוּ' ואשר על פיו קבעו (עיי' מגילה יז, ב) את ברכת הבינה אחר קדושת ה', יש בו ט"ז תיבות. הרי יחד עולה ק"ז תיבות, וכנגדן בשלושת הברכות הראשונות שבשמונה עשרה ישנן ק"ז תיבות.

מספר ראשי התיבות

כך גם הובא (כלבו סי' יא ועוד) לדרוש את ראשי תיבות של מילות שמונה עשרה, העולות יחד בגימטריה אלף ושמונה מאות - כנגד אלף ושמונה מאות המלאכים המקבלים את תפילות עם ישראל.

היעדר אות פ"א

רמז נוסף שהובא בראשונים (שם), מפנה את

תשומת הלב לכך שבכל תפילת שמונה עשרה אין ולו פעם אחת את האות פ"א.

הדבר מרמז לכך שאין - כלשון הראשונים: 'אֲנִי; שְׂפָרָה; קִצְרָה; יִצְרָה; נִגְרָה וְרִשְׁפָה' בעת שעומדים ישראל ומתפללים לפני אביהם שבשמים.

שם הקודש ע"ב

עוד כתבו (ארחות חיים הלכות תפילה אות ח) כי בשמונה עשרה הברכות [כפי שמנתה התפילה קודם תוספת ברכת המינים] יש בכל אחת מהן שם בן ארבע אותיות, והרי י"ח פעמים ארבע עולים שבעים ושתיים - כנגד שם ע"ב.

כנגד תפילת חנה

הלכות רבות בענין התפילה למדו חז"ל (ברכות לא, ב) מתפילת חנה אֵם שמואל הנביא, ואף רמז לתפילתה זו מצאו הראשונים (רבי אלעזר מגרמיזא) בחתימת ברכות שמונה עשרה.

כלל חתימות הברכות שבשמונה עשרה, הרי הן יחד קי"ג תיבות - וכנגדן אף בתפילת חנה ישנן קי"ג תיבות.

דעת החולקים

מאידך, היו שערערו על כך (אבודרהם, הובא בבית יוסף או"ח קיג), וכתבו כי אין לרמזים אלה שורש ויסוד. זאת, לטענתם, בשל העובדה הפשוטה שאין נוסח התפילה זהה בכל מקומות ותפוצות ישראל, יש מוסיפים ויש גורעים, אם כן אין כל מקום לדייק במנין התיבות וכדומה, שהרי מנין זה תקף אך ורק לאותם המתפללים בנוסח מסוים, ולא לזולתם.

ויש מי שסייג וטען (ראה שער הכולל אות כב) כי אכן אין מקום לדקדק בכך, מלבד בשלושת הברכות הראשונות בהן יש מקום לדיוקים מעין אלו.

היה זה כאשר ייסד הרה"ק האמרי אמת' מגור כתקנת יסוד - לבל יאחרו את זמן התפילה אלא יתפללו שחרית בזמן הנועד לכך על פי ההלכה. באותה שעה נשא האמרי אמת' דברים בגודל מעלת התפילה בזמנה, כשהוא שוזר בדבריו המחשה מעולם המעשה.

בזמנו נהוג היה לתבל את קוגל האטריות במתיקות יתירה ובתוספת סוכר, צימוקים וכדומה, ולעומתו קוגל תפוחי האדמה התאפיין במליחות מסוימת.

"יודעים אתם מה ההבדל בין שתי הפשטידות? שאל האמרי אמת' והשיב מינייה וביה, 'בעוד שקוגל האטריות - אף אם אינו מצליח כראוי באפייתו והכנתו, הרי נותרת בו מתיקותו, לעומת זאת קוגל תפוחי האדמה - במידה ונכשלה הכנתו כראוי, לא נותר בו כי אם ערמת תפוחים מרוסקים ומלוחים אשר לא טעם ולא ריח להם'.

כן הדבר, הטעים האמרי אמת, בענין התפילה בזמנה.

אם מתפללים בזמן הראוי, אזי אף במידה ואין התפילה נאמרת בכוונה הנעלית ואין התפילה נובעת מעומק הלב כנדרש, בכל זאת נותר לכל הפחות טעם ההקפדה על הזמן. אולם במידה ואין התפילה מתקיימת במעודה, אזי אם אין היא כראוי וכיאית - לא נותר ממנה מאומה.

אולם לא רק בזמן התפילה עסקינן, כי אם בכל התנאים ההכרחיים הנדרשים כדי לישות לתפילה את מעלתה הראויה, וכפי שמלמדת אותנו פרשת השבוע - בראי דבריו הקדושים של הרה"ק האב"ר יעקב ז"ע.

הנה ידוע מאמר חז"ל (ברכות כו, ב): "תפלות כנגד תמידין תקנום", וידוע מאמרם ז"ל (במדבר רבה יח, כא): אמרו ישראל, רבש"ע בזמן שבת המוקדש קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר, ועכשיו אין בדיננו אלא תפלה."

אך אין זו רק מעלת התפילה שהיא כנגד הקרבנות, אלא יש כאן חובה של ממש להתייחס אליה כאל הקרבנות ולנהוג כשם שנדרש בעת שמקריב האדם קרבן. אותם תנאים, אותן דרישות ואותן פעולות הנדרשות בעבודת הקרבנות, חלות לכל דבר וענין גם בעבודה שבלב זו תפילה.

כלפי מה הדברים אמורים ומהם התנאים האמורים?

זאת אנו למדים, על פי דברי האב"ר יעקב, מתוך הפסוקים הבאים המובאים בפרשתנו (כב, טו - לא): "וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְוֹנֵךְ תִּזְבְּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֶאֱכַל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עֵד בְּקֶרְבְּךָ ה': וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה'."

התנאי הראשון לקבלת התפילה ברחמים וברצון, הוא כי התפילה תבוא מתוך רצונו הטוהר של האדם, מנשמתו פנימה ומתוך רגש של חיבור לאלוקיו, ולא חלילה כמצות אנשים מלומדה ובכחינת אונס וחוסר ברייה. שהרי כבר אמרו חז"ל (ברכות כה, ב): "העושה תפלתו קבע - אין תפלתו תתנוגם", ופירש רש"י (שם טו, ב ד"ה כמשו"): "חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לצאת ידי חובתי."

"וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה מורה לנו התורה, אזי - לְרִצְוֹנֵךְ תִּזְבְּחוּ, ברצון כנה ואמיתי, בבערה פנימית הנובעת מדביקותו של היהודי בבוראו ומחשקו להסתופף בצל השכינה ולהתייחד עם קונו.

כך גם יש להקפיד ביתר שאת על זמן התפילה הראוי, וכפי שמורה לנו התורה הקדושה: "בַּיּוֹם הַהוּא יֶאֱכַל" - ביום ובשעה הראויים לכך.

ישאל אדם - מה לי אם אתפלל את שלושת תפילות היום בכל יום, או שמא אתפלל היום שתיים ומחר ארבע וכן על זו הדרך? על כך מתרה הציווי: "בַּיּוֹם הַהוּא יֶאֱכַל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עֵד בְּקֶרְבְּךָ" - כל יום ועבודתו, כל זמן והתפילה שנקבעה עבורו. סגולה נוספת ומיוחדת הנרמזת כאן בפסוקים, מלמדנו האב"ר יעקב, רמוזה בלשון הכתוב: "וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי, הנה 'מִצְוֹתַי' ראשי תיבות: 'מעוטפים ציצית ותפילין יחדו'. יש בכח הטלית והתפילין להעלות ביתר שאת את התפילה, ומאיידך במידה ואינו עושה כן מובא בזהר הקדוש כי הרי זה בבחינת 'נותר'.

במחיצת ימים וקפיד האדם על כל אלה, אזי יתקיים בו ובתפילתו מה שנאמר כאן: "וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה'", תיחשב תפילתו כאילו עשאה בשלימות ותעלה לריח ניחוח לפניו יתברך.

מצארתיו ושיוחיתיו של הגאון רבי נתן מנדל פומרנץ שליט"א

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבונתנו

אודות עבודת הכהן, כנגדה נתקנו התפילות, נאמר בפרשת השבוע (כא, יא): "וְעַל כֵּן נִפְשַׁת מֵת לֹא יָבֵא", ועל כך ידועה המליצה הבאה אשר אף אם נאמרה בדרך צחות - יש בהחלט מה ללמוד ממנה.

הופיעו ובאו קבוצת למדנים לפני הרה"ק מרוז"ן, בפיהם טענות ומענות וקנטורים לרוב על דרך החסידים והליכותיהם ובאמתחתם נימוקים וסימוכין לרוב על כך שדווקא דרכם הינה הנכונה והראויה.

הנה אנו קמים באשמורת הבוקר, עמלים בתורה עד עלות השחר ואז נעמדים להתפלל עם דמדומי חמה של שחרית ותוך סמיכת גאולה לתפילה הנץ השחר' הציגו הללו לראווה את סדר יומם המוקפד, 'ולא זו בלבד, אלא שלאחר התפילה אנו יושבים ללמוד פרקי משניות, בעוד שאתם מסבים ללגימת יי"ש ולאמירת 'לחיים' תיכף וסמוך לחפילה'.

'הלכם ייקרא חסידים?' תהו הללו בארשת צדקנית.

משמשו בקודש של הרבי לא היה 'קטלא קניא', שנון היה ובעל מענה לשון. הוא לא מסוגל היה להתאפק, והתשובה נורתה מפיו על אתר.

'לא פלא' חייך הגבאי, 'תפילתכם הרי היא צוננת, קפואה ובבחינת 'מת', ואחר תפילה כזו יש

ללמוד משניות - כשם שלומדים לעילוי נשמת נפטר'.

'אולם תפילת החסידים' המשיך ותיאר, 'הרי היא כאש יוקדת, בלהט ובהתלהבות, אין חי ממנה! ומה חסר יותר לחי - מאשר כוסית משקה?...

שמע הרה"ק מרוז"ן את התשובה המחוכמת, שמץ חיזוק עלה על פניו, אולם הסבר אחר היה לו לכך.

'יודע השטן עד כמה גדול כוחה של תפילה, עד היכן מגעת ידה ובאילו עולמות עליונים יש לה השפעה' אמר הרבי, 'ולפיכך הוא עושה כל שביכולתו כדי להפריע ולקטרג בעת התפילה, לבלבל את המחשבות למען לא תעלה תפילת איש ישראל לרחמים ולרצון'.

'אולם החסידים התחכמו ומצאו פתרון, בכך שהם יושבים אחר התפילה ומאחלים 'לחיים' זה לזה ומלכדים איש עם רעהו ויהודי עם זולתו' המשיך הרבי וגילה, 'ובזמן זה של קירוב הלבבות יש בכוחו לפתוח את הלב ולהביא לכך ששיח איש את לבו לפני אחריו, ואילו חבירו מצדו מאחל לו ומברך אותו מכל לבו שתמלא בקשתו'.

'והנה תפילה היא מן הדברים הנאמרים בכל לשון, אם כן ברכתם ההדדית של החסידים הרי היא כתפילה לכל דבר וענין, ובתפילה זו אין היצר מתערב כלל, משום שנדמה לו כי הם סתם יושבים ומטיבים לבם בכוסית משקה' סיים הרה"ק מרוז"ן, והוסיף משפט מבהיל: 'ברגעים אלו - מסוגל איש ישראל להעלות את כל תפילתו!'

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

'רבי, הושיעה נא!' זעקת שבר נשמעה מפי האלמנה, אשר הופיעה ביום מן הימים על סף דלתו של הגאון ר' יחזקאל אברמסקי והיא כולה בוכייה ונסערת.

באותם ימים שיש ר' יחזקאל בתור ראש אב בית הדין הגדול בלונדון, ומתוקף תפקידו - לצד היותו אב רחום לעדת היראים בעיר וכתובת לכל מבקש ה', המשרה הבכירה בה נשא הביאה לא אחת תועלת ליהודי העיר, לכלל ולפרט גם יחד.

על פי החוק היבש בבריטניה של אז, נדרש היה מכל צעיר בגיל גיוס לבוא ולקחת חלק במאמץ המלחמתי, מה שטמן בחובו סכנות גשמיות ורוחניות גם יחד לכל צעיר יהודי שהגיע לגיל זה. אולם, בצעד של התחשבות ומתוך הכרה בערך הדת, ניאווה השלטונות לאפשר לתלמידי הישיבות לקבל פטור גורף מגיוס, זאת לאחר הצהרה רשמית של ראשי הישיבות על כך שהתלמיד אכן לומד בישיבתם ומסתופף בצילה.

'לא מכבר איבדתי את בעלי' תינתה האלמנה את כאבה בפני ר' יחזקאל, 'ואת כל נחמתי אני מוצאת בבני יחיד - נער חמד ובחור כארזים אשר רק תורה ועבודה בראש מעייניו וכל מגמתו להתעלות במעלות הקדושה'.

ר' יחזקאל הנהג בהשתתפות כנה, והאלמנה המשיכה. 'בני זה, לצד היותו בן עלייה המשתוקק לשבת ולהגות תורה בן כתלי בית המדרש מבוקר ועד ערב, הרי הוא מכבד את אמו ביותר, ולפיכך נאלץ הוא להישאר קרוב לבית על מנת שיוכל לדאוג לרווחתו'.

כאן החלה הבעיה להתברר, לקבל צורה.

אותו חוק המכיר בזכותם של תלמידי הישיבה להגות בתלמודם באין מפריע, מתייחס אך ורק לתלמידים המסתופפים בצל הישיבה, ולא כאלה הנאלצים ללמוד בבית המדרש הסמוך לביתם כדוגמת היתום המדובר.

'כל עולמי הוא' פרצה האלמנה בבכי סוער, 'ומה יהיה אם יגייסוהו חלילה?'

בקשתה שטוהה היתה אפוא, כי יואיל ר' יחזקאל

לפעול שירשמו את בנה כתלמיד מן המניין בישיבה, זאת על מנת לחפץ אותו מציפורני הצבא ולמלט את נפשו מגזירת הגיוס.

'לשקר - לא אוכל, ואם הוא אינו תלמיד ישיבה - הוא לא ייכלל בין מקבלי הפטור בדרך הרגילה' ר' יחזקאל כאב את כאבה אך היה נחרץ, 'אולם הבה נעשה עסקה. אַת, בתור אִם רחמנייה, תישארי בבית ותעתירי בתחינה לפני היושב במרומים, פתחי ספר תהלים ותשפכי דמות כמים, ואילו אני מצדי אגש לקצין האחראי על הגיוס ואנסה לדבר על ליבו'.

שמעה האלמנה, סברה וקיבלה.

התיישבה בביתה, פתחה את ספר התהלים והחלה להרטיב אותו בדמעותיה ולהתייפח מרות על נפש בנה יקירה ועתידו הרוחני כמו גם הגשמי.

ר' יחזקאל מצדו פנה למלא את חלקו בעסקה, ותיכף ומיד הועיד פניו למפקדה, מחיש צעדיו אל חדרו של הקצין הממונה ודורש במפניו לדבר אתו על נושא שאינו סובל דחייו. מעמדו כרב ראשי אפשר לו לדרוש זאת, ועד מהרה התפנה הקצין מעיסוקיו והאזין לו בקשב רב ובדרך ארץ, שומע את סיפורו העגום של היתום ותיאור כגב האלמנה.

'ספר החוקים אינו מאפשר לך להתגמש בנושא' ר' יחזקאל לא המתין יותר מדי עד שניגש לגופו של ענין, 'אולם ישנו ספר אחר ונשגב לאין ערוך, והוא - 'ספר הלב'. זהו הספר האלוקי המכתיב לבני האדם כיצד לנהוג ומנחה אותם בהליכותיהם עלי חלד'.

'בספר הלב נאמר' המשיך בנשימה אחת, 'כי מי שיייע ליתום ואלמנה ויפעל לפטור את הבחור - יעניק לו בורא השמים והארץ מטובו הגדול ויחנן אותו בשפע ברכה והצלחה בכל הענינים'.

ר' יחזקאל היה מעשי, כמנהגו. הוא הניח על השלחן נייר ובו פרטי הבחור, הפטור שוב כי 'בספר הלב נאמר שיש לעזור לבחור ולפטור אותו מגיוס', והבהיר כי הוא מצפה לכך שבתוך ימים ספורים יגיע מכתב הפטור לתיבת הדואר של האלמנה.

קם ר' יחזקאל, ובביתחון מלא בכך שתיענה בקשתו - לאור תפילת האלמנה, סב על עקביו ואף לא המתין למענה.

למחר לציין כי אך חלפו ימים ספורים, ובתיבת הדואר נחה מעטפה רשמית ובתוכה מכתב החתום על ידי הקצין הרם הדרג, הכולל פטור מלא משירות צבאי.

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הצדיק פועל ישועה רוחנית

פקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (במדבר כו טו). בכל הנוגע לישועת הנפש אין הכל ראויים שתהיה תפלתם נשמעת, כי אין אדם יכול להתפלל עבור דברים שהוא בעצמו אינו ראוי להם, וכיצד יפעל ברכה וישועה בדברים שהם למעלה מהשגתו, ולכן העצה היחידה בכל עניני תקון הנפש ולתת אל צדיק הדור אשר נפשו כוללת את נפשות ישראל, ולגדל קדשתו ויראתו יוכל להשפיע יראת שמים גם בהבאים בצל קורתו ולהלהיב לבבם לעבודת ה'. והצדיק האמתי בכוה להשפיע על המתקרים אליו גם בגשמיים וגם ברוחניים, וזהו שצאמר (שעריה ג י) 'אמרו צדיק כי טוב פי פרי מעלליהם יאכלו', מעלליהם' לשון רבים בין בגשמיים ובין ברוחניים.

כח הצדיק להכניע המזל

ולא רק ברוחניות רק גם בגשמיים כל השפע ההגנה וההצלחה מגיע מכחו, כפי שכתב בדברי משה רבנו ע"ה למרגלים 'היש בה עץ אם אין ופרש רש"י היש בה אדם פשר שגן עליה. וכתב ביד יוסף לרבי יוסף צרפתי ע"ה (נח דרוש א): שהצדיקים נקראים שומרים לבלתי לבוא על הדור נזק ופרצה, וזה שהיה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קמד יד) 'אלופינו מסבלים אין פרוץ ואין יוצאת ואין צנחה'. הפנה כשאנו צדיקים הם מסבלים וסובלים משא הדור ולוקחים משאם להתפלל עליהם מועיל תפלתם אפילו לשדד ולהכניע המזל והמפרכה.

הצדיק משפיע בני חיי ומזוני

ובזה מבאר המשך דבריו 'אין פרוץ ואין יוצאת ואין צנחה', שמשנה מזל הדור לטובה ולברכה, שכן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא, וכנגד שלשתם עומד כח הצדיק: 'בני' - שמי שאין לו בנים נקרא הרוס ופרוץ, וכנגד זה עומד כחו של הצדיק שבזכותו 'אין פרוץ' - אין אדם פרוץ בלא בנים. 'חיי' - שכן בזכותו 'אין יוצאת', כלומר, אין נשמה יוצאת מן הגוף קדם זמן הקצוב לה. וכנגד מזוני אמר 'אין צנחה ברחבתינו' - שלא צווחים ברחובות קריה על הקהלים ועל המזון.

נצטוונו בתורה הקדושה (דברים ו ח): "וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ". אם כי על פניו אין קשר של ממש בין מצות התפילין לעבודת התפילה, וארבה בימים עבורו נהגו להתעטר בתפילין במשך היום כולו ללא תלות בתפילה, אולם כבר אמרו חז"ל (ברכות יד ב): "אמר עולא, כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו (לישנא מעליא' (רש"י), והכוונה כלפי הקב"ה). אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים".

העובדה שקריאת שמע נכרכה באופן בלתי נפרד עם התפילה, כמו גם בשל טעמים נוספים על פי ענפי התורה הקדושה וסודותיה, הפכה את התפילין לחפץ קדושה המזוהה יותר מכל עם התפילה, ולפיכך ראוי לתת את הדעת לנושא הבא.

תפילין של רש"י ושל רבנו תם ידועות ומוכרות, ואם כי נפסק הלכה כי תפילין של רש"י הן שהתקבלו בתפוצות ישראל ואף להלכה נפסק כשיטתו, מכל מקום רבים הם המניחים בנוסף גם תפילין דרבנו תם, ובקהילות מסוימות אף נערים צעירים מניחים אותם.

יחד עם זאת, יש לדעת כי אין אלו הדעות היחידות, ובאמור הבא נסקור - בקצרה וככל שתאפשר מסגרת המדור - את הדעות השונות. אך ראשית - מהי המחלוקת ובמה דברים אמורים?

פרשיות התפילין, כידוע, הינן: "קדש לי כל בכור" (שמות יג א); "וְהָיָה כִּי יִבְאֵרְךָ" (שם יג א); "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (דברים ו ד); "וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ" (שם יא יג).

אכן, על אף העובדה הברורה כי אלו הפרשיות שבתפילין, קיים דיון נרחב באשר לסדר בו יש למקם את הפרשיות וסדרן בתפילין.

בנוגע לכך מציבה הגמרא במנחות (דו ב) סתירה לכאורה בין שתי ברייתות: "תנו רבנן, כיצד סדרן - 'קדש לי' וְהָיָה כִּי יִבְאֵרְךָ מימין, 'שְׁמַע' וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ משמאל". על כך מקשה הגמרא שהרי מצאנו נאמר הפוך מכך בברייתא שונה, ומתצט: "כאן מימין של קורא, כאן מימין של מניח".

משפט קצר זה ופרשנותו המדויקת נתון במחלוקת, והשיטות השונות בנוגע לסדר פרשיות התפילין נובעות מהפרשנות שניתנה לתירוץ הגמרא המדובר. חשוב להבהיר כי בשתי נקודות עיקריות נחלקו הדעות, ובהתאם לכך נקבע הסדר.

רש"י

לדעת רש"י יש לסדר את פרשיות התפילין כדלהלן: 'קדש לי', 'וְהָיָה כִּי יִבְאֵרְךָ', 'שְׁמַע', 'וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ', והכיוון ממנו יש להתחיל בסדר זה הוא משמאלו של המניח ולכיוון ימין. בדיעה זו מצדד אף הרמב"ם.

בשלהן ערוך (א"ח סי' לד) נפסק הלכה כדעת רש"י, אולם נאמר שם כי ירא שמים יצא גם ידי שיטת רבנו תם. לעומת המובא בשלהן ערוך, הגר"א (שם) כותב כי אנו סומכים למעשה על דעת רש"י והרמב"ם וכי זו ההכרעה ההלכתית השלימה.

רבני תם

רבנו תם, נכדו של רש"י, סובר כי על ההוויות - היינו פרשת 'וְהָיָה כִּי יִבְאֵרְךָ' וכן 'וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ', להיות ממוקמות באמצע, בין פרשיות 'קדש לי' ו'שְׁמַע'. אכן, בענין כיוון הנחתן הוא גורס כשיטת רש"י, ויש להתחיל מצד שמאל של המניח - לימין.

ראוי לציין כי כבר בזהר הקדוש (תיקו"ז ט, א) מובאת דעה זו, והאריז"ל סבור (שער הכוונות תפילין דרוש ד) כי חובה גמורה להניח תפילין דרבנו תם, וכי זו הלכה למשה מסיני.

שימושא רבה

'שימושא רבה' הינו ספר קדום ביותר, אשר נתחבר כבר על ידי אחד הגאונים וכלל הלכות שונות [ראה מחזור ויטרי (עמוד 234) שמביא בשמו הלכות בענייני תענית], אולם בידינו לא נותר כי אם הלכות תפילין, אותם מצטט הרא"ש בסוף פסקיו על הלכות תפילין. לדעת השימושא רבה, סדר הפרשיות אמור להיות כדעת רש"י, אולם בכיוון הפוך. היינו - את הפרשיות יש למקם מימין המניח לשמאלו, כדלהלן: 'קדש לי', 'וְהָיָה כִּי יִבְאֵרְךָ', 'שְׁמַע', 'וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ'.

ראב"ד

לדעת הראב"ד יש לסדר את הפרשיות כשיטת רבנו תם, באופן שהיו ה'הוויות באמצע', אולם בענין כיוון הנחתן הוא חולק וסובר כי יש להתחיל מימין המניח - לשמאלו.

בעוד שתפילין כדעת רש"י ורבנו תם נפוצות ביותר, תפילין על פי שיטת השימושא רבה והראב"ד התקבלו בתפוצה פחותה בהרבה, ובעיקר בקרב מקובלים ויודעי ח"ן וכן קהילות מסוימות נהוג להניחם.

תשובה משמים

בש"ת 'מן השמים' לרבנו יעקב הלוי ממוריש - מבעלי התוספות, מובאות תשובות שקיבל משמים לאחר ששאל אותן בדרך 'שאלת חלום'.

ידועה ביותר התשובה שקיבל בענין זה, וכך הובא שם (ש"ת מן השמים סימן ג): "ועוד שאלתי על סדר פרשיות שבתפילין, וכך היתה שאלתי: אגא המלך הגדול הגבור והנורא חכם הרזים מגולה נסתרות מגיד נעלמות שומר הברית והחסד, הגדול נא חסדך עמנו היום וצוה למלאכי הקדושים להודיעני את אשר נסתפקנו בסדר פרשיות של תפילין. כי יש מהחכמים האומרים היות באמצע ואם החליף פסולות, ויש מהחכמים האומרים היות כסדרן ואם החליף פסולות ועתה מלך מלכים צוה למלאכי הקדושים להודיעני הלכה כדברי מי, ודברי מי אתה מחבב."

"והשיבו: אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכמחלוקת למטה כך מחלוקת למעלה. הקדוש ברוך הוא אומר היות באמצע וכל פמליא של מעלה אומרים היות כסדרן. והוא אשר דיבר ה' בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וזה כבודו בהיות פרשת מלכות שמים תחילה."

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

בפרשתנו נאמר אודות כהן שנטמא (כב ו): "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בַּשֵּׁרָו בַּמַּיִם", ולו זו בלבד אלא שקבעו חז"ל (יומא ל א): "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור, עד שיטבול".

וכבר נהגו החסידים ואנשי המעשה, וביותר בקרב ההולכים בדרך הבעל שם טוב ותלמידיו לדורותיהם, לטבול קודם תפילת שחרית לתוספת טהרה וקדושה, מלבד ההקפדה היתירה על טבילה למטרת הטהרות מטומאה.

מִן הָאֲדָמוּר מְלִיּוּבָאוּיֹטֵשׁ ז"ע הצביע על מקור לכך אף בדברי הפוסקים, בדברי הרשב"א (מובא במגן אברהם סי' ס"א) כי בקום האדם בבוקר הרי הוא ככהן המתכוון לעבודתו, וכשם שעל הכהן לטבול קודם ביאתו לבית המקדש לעבודה (יומא ל א - הובא לעיל), כן חובה על המתפלל לטבול קודם עבודה שבלב זו תפילה.

מנהג זה החל עוד קודם שנתגלה אור החסידות בעולם, וכבר הצועדים לאור פנימיות התורה והדבקים בדרכו של מִן הָאֲרִיז"ל נהגו בכך, אולם ככל שחלפו הדורות כך הלכו והתבססו בענין זה מנהגים שונים, כללים וגדרים, ופשטו שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

יש שנהגו לטבול מדי יום, אחרים אחזו בידם מנהג אבותיהם שלא יעברו עליהם שלשה ימים ללא טבילה, והיו שהמליצו על כך בדרך רמז את הדין כי בשר שלא הודח שלשה ימים - אין לאוכלו.

במידה ובאונס נבצר מהאדם לטבול, היה האדמו"ר מְלִיּוּבָאוּיֹטֵשׁ ממליץ תחת זאת (ראה אגרות קודש ח"ט עמ' רנב) ללמוד משניות סדר טהרות, ובפרט מסכת מקוואות.

אריכות דברים מיוחדת מצאנו בספרים הקדושים ובספרי הקבלה אודות הכוונה הראויה בטבילה, ואין כאן המקום להאריך בכך. אולם ידועה אמרתו השנונה של הרה"ק ה'בית ישראל' מגור, אשר במענה לשאלת חסיד אודות הכוונה הראויה בטבילה השיב: 'אריין און ארויס [להיכנס ולצאת]! ...'

שהזכר פסוק זה בחז"ל - אינו אלא אסמכתא בעלמא.

אכן היו שציידו (קריט ספר למבי"ט על הרמב"ם הל' תפילה ח, ה) כי אף שעצם חיוב התפילה הינו מדרבנן, אולם קידוש שמו יתברך במעמד עשרה הינו מדאורייתא. ויש שהביאו (ר' חיים ויטאל, שערי קדושה שער ד) בשם הזהר הקדוש בפרשתנו (צג, א) כי חיוב אמירת דברים שבקדושה במעמד עשרה הינו מדאורייתא.

אם אמר שליח הציבור דברים שבקדושה בשעה שלא היו עשרה שיענו אחריו, או שאמר זאת בשקט ולא הקפיד שישמעו דבריו לציבור, הרי לא יצאו ידי חובתם (ברכת הבית שער מ"ב אות ו) ואף אסור לאומרו, והרי הוא כגזול את הציבור מעניינת 'אמן' (ראה אף המגן בפתח השער לדיני קדיש במטה אפרים). אכן, לענין זה יש שכתבו (שבט הלוי ח"י סי' יז) כי בדיעבד ניתן לצרף אף קטן שיצטרף כסניף לשאר המתפללים, ואין מחייבים בכהאי גוונא לחזור על הקדיש או הקדושה.

מהפסוק האמור בפרשת השבוע (כב, לב): **"וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**, הסיקו חז"ל (ברכות כא, ב): **"כל דבר שבקדושה - לא יהא פחות מעשרה"**.

בין הדברים שבקדושה, אשר תנאי בסיסי לאמירתם הינו נוכחות של עשרה מבני ישראל, ניתן למנות את תפילת הקדיש, אמירת קדושה וכן אמירת ברכו. וכן פסק המחבר בשלחן ערוך (או"ח נה, א): **"אומרים קדיש, ואין אומרים אותו בפחות מעשרה זכרים בני חורין גדולים שהביאו ב' שערות, והוא הדין לקדושה וברכו שאין נאמרים בפחות מעשרה"**.

אמנם, על אף משמעות דברי חז"ל, הסכימו רוב הראשונים (מאירי גיטין לח, ב ועוד) כי אין הדבר אלא מדרבנן, שהרי אף גוף התפילה במתכונתה הנוכחית הינה מדרבנן לרוב השיטות, ומה

סדרא הצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

מעשה היה באדם, בעל עבירה לא קטן, שהלך אחר ליבו וחטא עם נכרית. בהתאם לדין התורה ולסמכותו כאב-בית-דין, הלקה אותו האמורא רבא במכת-מרדות.

ברם, מה שהיה נראה נכון לרבא על פי דעת תורתנו הקדושה, לא מצא חן בעיני מלך פרס באותה העת - שבור מלכא, וזה האחרון נחוש היה לצער את רבא בתגובה לכך. אמנם, אמו של המלך, הלא היא איפרא הורמיזו שהערכתה לגדולי ישראל היתה רבה, הפצירה בו כי לא יתגרה ביהודים - שהרי אלוקיהם ממלא את כל בקשותיהם.

כדוגמה לדבריה הציגה אם המלכה את העובדה שהיהודים מבקשים שיבוא גשם - ונענים מן השמים על כך. בתגובה מזולת הגיב שבור מלכא כי אין זו חכמה, שהרי היהודים מבקשים זאת בעונת החורף, ואדרבה - דבריה יוכחו כנכונים במידה ויבקשו היהודים כעת - בתקופת תמוז, כי יירד מטר, וייענו.

פעלה המלכה בחכמה, ושלחה להפציר ברבא - לטובתו, כי יתפלל על גשמים שיבואו. רבא מצדו קם ועמד בתפילה, בהזכירו את לשון הפסוק (תהלים מז, ב): **"אלקים בְּאֲזִינֵנו שְׁמַעֲנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ לָנוּ פֶּעַל פְּעֻלָּתְךָ בְּיַמֵּיהֶם יְיָמֵי קָדְמְךָ"**, תוך שהוא מציין בכאב כי "אנו בעינינו לא ראינו" את כל אותה טובה שראו אבותינו.

בתגובה לתפילתו זו, נענו מן השמים ובא מטר רב כל כך, עד שזבו המרזבים ממחוזא עירו ועד לחיזקל. מה שהנביט בלבו של שבור מלכא את ההבנה כי אכן - היהודים מקבלים את מבוקשם מן השמים, ולהימלך בו מעצתו הרעה.

יחד עם זאת, רבא נענש על כך שכביכול הטריח כלפי שמיא.

באותו לילה נגלה אליו אביו בחלום, והתרה בו כי ישנה אצת מקום לינתו, היות ומקפידים עליו מן השמים על שהטריח בתפילתו להביא מטר שלא כדרך הטבע, ואכן - בבוקרו של יום נכח רבא לראות כי במיטתו המקורית ישנם חריצים עמוקים, המעידים על כך שהמלאכים ניסו לחתכו ח"ו בשנתו (ע"פ תענית כד, ב).

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

שמוחה

"שיר המעלות ממעמקים קְרָאתִיךָ"
ה" (תהלים קל, א).

בשם הארז"ל הובא כי יש לאדם להזכיר את זכויותיו בעת התפילה, כדי שתיענה תפילתו ותעלה לרצון. אמנם, סיכון מסוים יש בכך, משום שאז מתעוררים המקטרגים ומנסים למצוא כל טעדיק ואמתלה בה יש להיתלות כדי לבטל מכל וכל את זכויותיו, בטענה שהן שלא כהוגן וכדומה.

אי לכך ראוי להזכיר אכן את זכויותיו, אך ברמז ותו לא, כדי שרק הקב"ה היודע צפונות לב הוא שיבין ללבו ויעלו הדברים לפניו לרחמים, ומעיני המקטרגים יהא הדבר נסתר.

על פי זה מבאר החיד"א את לשון הפסוק: **"ממעמקים קְרָאתִיךָ"**, ה" היינו ממעמקי הלב ובדרך רמז והסתרה, כדי שאך ורק הקב"ה יידע מה בלב האדם לבקש ולהזכיר.

ביאו לפניי - ביריעה

הברת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

קודם אמירת 'ברכו' בתחילת תפילת ערבית, נהגו ישראל קדושים לומר 'והוא רחום', אולם בקהילות רבות ומוסיפים קודם לכן את מזמור קל"ד בתהלים: **"שיר המעלות הנה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עֲבָדֵי ה' הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּלִילוֹת"** לצד פסוקים נוספים.

יסוד הדבר במאמר חז"ל (ברכות ד, ב): **"אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל"**. על פי זה נהגו ישראל להקדים ולומר קודם קריאת שמע של ערבית פסוקים, יש שאומרים 'והוא רחום' בלבד, ואחרים מוסיפים לומר אף 'שיר המעלות', והכל כדי לעמוד בתפילה וקריאת שמע מתוך דברי תורה (ראה שלטי גיבורים ברכות ט, א).

בטעם שנקבע דווקא מזמור זה קודם תפילת ערבית, הובא באחרונים (כנסת הגדולה סי' רלו הגה"ט) שזוהו משום שנאמר בו **"הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּלִילוֹת"**. כמו כן כתבו שיש בהזכרת 'הנה בָּרְכוּ אֶת ה' משום הקדמה נאה לאמירת 'ברכו' בתחילת התפילה.

אכן, במקומות בהם נהוג להתפלל ערבית תיכף וסמוך לתפילת מנחה, כתבו האחרונים (אלהי רבה רלו סי' קד) כי אין ענין להקדים מזמור זה, שהרי כל עניינו כדי שלא לבוא מן השדה ולהתפלל מיד ללא שיקדימו דבר תורה, אולם כאן הרי התפלל סמוך לכך תפילת מנחה. ויש שחלו בכך (צלותא דאברהם ח"ב עמ' שגנד) את מנהג בני אשכנז שלא להקדים פסוק זה, אלא לפתוח באמירת 'והוא רחום' בסידורים שונים הובאו סדרים שונים לאמירת הפסוקים (ראה סידור ר' שבת, סידור היעב"ץ ועוד), ויש לציין שעל פי הארז"ל (שער הכוונות ענין תפילת ערבית דרוש א) אין לומר כי אם את שלושת הפסוקים: **"ה' צב-אות עמנו... ה' צב-אות אשיר... ה' הושיעה"**.

בשירת הים אותה אנו אומרים בפסוקי דזמרא נאמר: "מי כמכה באלם ה'". כיצד יש לפרש את לשון הפסוק?

- א) גבורתו של הקב"ה התבטאה כבר בקרב האילים אשר בארץ, הם האבות הקדושים.
- ב) הקב"ה חזק אף יותר מן המלאכים, שהרי הרג את שר מצרים, המלאך שלהם.
- ג) אף תשובה איננה נכונה.

בברכת 'מעין שבע' בליל שבת אנו אומרים: "ונודה לשמו ככל יום תמיד מעין הברכות". מהי משמעות 'מעין הברכות'?

- א) בכל יום מודים לשמו יתברך בברכות המתאימות לאותו יום, בחול ובשבת.
- ב) אף כשאנו מודים לו, אין זה אלא 'מעין הברכות', ולא כל הברכות הראויות לו.
- ג) אנו משבחים ומהללים לשמו בברכותינו, מעין הברכות שמברכים לפניו המלאכים.

בברכות קריאת שמע של ערבית אנו אומרים: "כי הם חיינו וארך ימינו". האם הכוונה היא -

- א) הם חיינו בעולם הזה, ואורך ימינו בעולם הבא.
- ב) הם חיינו בעולם הבא, ואורך ימינו בעולם הזה.
- ג) שתי התשובות נכונות.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' אחרי קדושים:

1. תשובה ג' - 'שמיד' היינו בלשון עתיד, שלעתיד לבוא ישמיד ה' את הרשע שבעולם.
2. תשובה ג' - כל מינוי ושררה כלשהי בעולם, הרי הם מידו של הקב"ה ובגזירתו.
3. תשובה א' - הנביאים.

שם הזוכה בגיליון פר' כי תשא: **ה' משה אשר אליאם, חיפה**

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

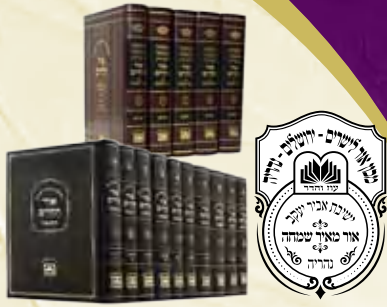
- 1. יש לציין כותב מדויקת וטלפון.
- 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
- 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

התורה הקדושה מלמדת אותנו בפרשה (כג. ב): **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי.**

רבנו האור החיים עומד על כמה דיוקים בפסוק, וכך הוא מפרש: **"וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי."** הפתעות קורות בחיים, וגם ניסים. במקרה של שוקי, היה זה נס גלוי. מאה וחמש עשרה הקומות, מאות המטרים ואף החבטה העזה שסיימה את התהליך כשכלל הנוכחים מסיימים מבטם בזעזוע, הסתיימו באורח פלא בפציעה קשה בלבד.

'מה חשבת לעצמך?!' הפנה אליו הפרמדיק מבט תוהה. שוקי מצדו, מבלבל ובקושי בהכרה, השב על אתר: **'נראה לך שתכננתי לקפוץ עד כאן? התוכנית המקורית כללה זינוק קל וקצר, מהקומה המאה וחמש עשרה - עד לקומה המאה וארבע עשרה...'**

במשל מתוק זה השיב מגיד המישרים ושריד לדור דעה הצדיק ר' יעקב גלינסקי, במענה לאותו כסיל אשר שימש בתפקיד חינוכי בכיר במדינת ישראל ותהה באוזניו 'כיצד הגענו למצב הנוכחי, בו הנוער התדרדר למחוזות שפלים כאלו?'

'כשקפצתם מהגג, כשזנחתם את הדרך המסורה' עקף אותו ר' יענקלה, 'האם חשבתם שתוכלו לקפוץ רק קומה אחת? לתחום את ההתדרדרות ולעצור מבעוד מועד?!'

אתה על הגג - אל תקפוץ! נקודה זאת מחדד האור החיים הקדוש בפרשתנו, בדבריו על הפסוק (כא, ח): **"וְקִדְשְׁתֶּם כִּי אֶת לַחֲם אֶלְקֵיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם,"** תוך שהוא מוסיף ומתייחס לרובד עמוק יותר, ואלו דבריו: **"כִּדְבַר שִׁיחָה קְדוֹשׁ - יְהִי לָךְ הַכֹּהֵן, פְּרוֹשׁ, הַגֵּה הוּא שְׁלָךְ לְכוּפוֹ עַל הַדָּבָר. וְאָמַרְוּ 'כִּי קְדוֹשׁ', פְּרוֹשׁ, לְצַד שֶׁקְדָמָה לְנו הַיְדִיעָה כִּי הַקְדָּשָׁה הִיא בְּחִינַת הַנְּקִיטָה בְּרִצּוֹן וּבְהַשְׁלֵמַת הַחֶפֶץ וְהַחֶשֶׁק בָּהּ וְלֹא בְּכַפְיָהּ, וְאִיךָ אָמַר הַכְּתוּב לְכוּפוֹ עַל הַקְדָּשָׁה."**

"לָזֶה אָמַר 'כִּי קְדוֹשׁ', פְּרוֹשׁ, לֹא לְהַמְשִׁיךְ לוֹ הַקְדָּשָׁה מִחֲדָשׁ, שֶׁכֵּבֶר הוּא קְדוֹשׁ, אֲלֵא שְׁלֵא לְאָבֵד קְדָשְׁתִּי," עד כאן דבריו הקדושים. כאן מלמדנו האור החיים יסוד עצום. הן אמת הדבר שמידת הקדושה נקנית דווקא בנעימות ובחשק, ואין כלל מקום לכפות אותה על מי שלא זכה בה. אולם למרות זאת - בהחלט ניתן ואף חובה לכפות אותה על מי שכבר זכה להיכלל

שולחן שבת עם האור החיים

אמבולנסים שעטו בקול סירנות מהבהבות, ניידות משטרה חסמו את הרחוב כולו וגדודי סקרנים נשאו עיניהם למעלה, עוקבים אחר הסיטואציה המבעיית והמסקרנת גם יחד ומנסים לנחש כיצד ייפול דבר, תרתי משמע.

אי שם על גגו של גורד השחקים המונה מאה וחמש עשרה קומות ומתנשא לגובה של מאות מטרים, במיקום פסטורלי הנושק לעננים וצופה על פני העיר כולה, ניצב שוקי והביט נכחו בעיניים נחושות, מבע מסוכן בפניו וכל כולו מלא אדרנלין השמור לאנשים מסוג מסוים.

'אני קופץ! הכריז בפאתוס. מלמטה ענה לו הד מרוחק, גרונות ניחריים הזועקים בחרדה: **לא! אל תעשה זאת! 'דווקא כן' נראה כי תשומת הלב דווקא הזרימה בו כוחות רעננים והוא המשיך לאיים, 'אני מזנק מכאן אל מותי.'**

השירות הפסיכולוגי המחוזי שלח את נציגו המיומן, וזה האחרון הצטרף לצוות נרחב שניהל משא ומתן ממושך עם שוקי באמצעות מגאפון רב עוצמה. להתקרב הם לא יכלו, בשל העובדה הפשוטה ששוקי הבהיר כי אם יהיו מי להתקרב - הוא יקפוץ באותו רגע.

אם הם חשבו שמדובר בצעד של ייאוש, רגש אובדני שתקף אותו לנוכח צרה כזו או אחרת או חוסר יכולת נפשית להתמודד עם משבר שעבר עליו לאחרונה, עד מהרה הם התבררו.

ההיפך הוא הנכון. שוקי היה אדם מלא שמחת חיים, אם כי לאור המצב ניכר היה כי קיים חשש סביר שיישאר עם השמחה ופחות עם החיים, והפעולה אותה תכנן לבצע בעיצומו של יום בהיר נבעה אך ורק מתוך שיגעון, משיכה מטורפת למימוש הרפתקה שלא תחזור על עצמה, ונקל להבין גם למה.

בשלב זה הכניסו היועצים הרגשיים לתמונה את אשתו והילדים, תוך שהם מתארים בפניו את סבלם המתמשך של ילדיו שיגדלו כיתומים ואת האתגרים עמם צפויה אשתו להתמודד כאלמנה שאיבדה את בעלה באופן כה טרגי.

כשגם טיעונים מעין אלה לא הועילו ולא קידמו את השיחה לאף מקום, ניסה אי מי להרחיב בתיאור מדוקדק של המכות, החבלות והייסורים שיהיו מנת חלקו של שוקי עצמו כתוצאה מאותו צעד אווילי, אולם התברר כי גם טענות משכנעות מסוג זה אינם מזיזים אותו מעמדתו. הוא נחוש לקפוץ, ויהי מה.

נבוכו היועצים, הרימו הפסיכולוגים ידיים והצוות כולו השפיל מבט בייאוש. לא לכל מצב יש פתרון. הם השלימו עם העובדה שככל הנראה ייאלצו לחזות במראה המוזעזע של אדם הקופץ אל מותו,

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשך מעמוד קודם

בקדושה, למען ישמור על עצמו בקדושה זו ולא ייצא ממנה. אם נשוב למשל בו פתחנו, זהו בעצם מה שחייב בין אדם שנפל בלא משים או באונס מהגג - לבין משוגע כמו שוקי, הבחור מרצונו הטוב לאבד חייו בידיים.

אין מה לבוא בתביעה לאדם שאיננו על הגג, לזה שנופל ונחבט על הקרקע מגובה רב בעוד לא היתה לו כל אפשרות לבחור אחרת. אדרבה, אם הוא היה יכול, הוא היה מעדיף בוודאי להיות על הגג, כשקרקע מוצקה תחת רגליו. אולם אדם הנמצא על הגג, כזה שבידיו הבחירה החופשית אם לזנק ממנו חלילה או להישאר עליו לבטח - כלפי אדם כזה התביעה נוקבת ומטלטלת: **למה בחרת לקפוץ, לנטוש את מקום המבטחים ולזנק אל מותך?!**

זכינו להיות על הגג

לא כולם זוכים להיוולד על הגג, להסתופף כבר מקטנותם בין כתלי בית המדרש ולצעוד בדרך הישר בהנחיית אבותיהם רבותיהם. ישנם שגדלו כתינוקות שנשבו, צמחו על מצע של כפירה וינקו רק ארס ושנאה כלפי כל דבר שבקדושה.

האם ניתן לכפות עליהם להיכנס לגבולות הקדושה? להכריח אותם להצטרף למחנה היראים ולקחת על עצמם את קיום תרי"ג המצוות הנתפסות בעיניהם כאתגרים ללא טעם ברור שלא. את זה יש לעשות רק בדרך של מתיקות ונועם.

אך מה בנוגע אלינו?

הרי אנו זכינו לאורם של צדיקי הדורות, ראינו איך אבותינו ורבותינו מתווים עבורנו את הדרך ומנחים אותנו לאן לפנות וכיצד יש לנהוג. אנו אמונים על הליכותיהם של הקודמים לנו, אלה שכבר גידרו את תחומנו והכניסו אותנו למחוזות הקדושה.

האם נוכל להשתמש מהחובה היסודית להישמר מכל משמר שלא לחרוג מגבולות אלו? שלא לסטות מהמסלול אותו התוו לנו ולא להפר את הקדושה העליונה הזו?

עם נבחר אנחנו, עם סגולה. הבה נשמור על כך!

אנו חיים לדאבון לב בדור עליו ניתן להמליץ כי הוא 'אכשר דרא', ולא לחיוב. הכל כשר, הכל ישר, איש הישר בעיניו יעשה ועקבתא דמשיחא על תופעותיה השונות המוזכרות בחז"ל מתבטאת על כל צעד ושעל. אך גם אם הדבר נוגע בעיקרו לעולם שבחוץ, אלה עליהם נאמר (תהלים פח, ו): "בַּמַּתִּים חָפְשִׁי" והרי הם מתים מהלכים, חלולים וריקים מכל תוכן, נבובים ומיוסרים מרוב שעמום ובטלה, בכל זאת לא רק מבחוץ תשכל חרב אלא אף מחדרים אימה, במחוזות השמורים ביותר ואצלנו בבית פנימה, ועל כך יש להזהר ולעמוד על המשמר.

כלפי מה הדברים אמורים?

אמרו בספרים הקדושים בדרך צחות על לשון הפסוק (איכה ד, ט): "יְדֵי נְשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ יִלְדִיָּהוּ", כי הדבר אמור כלפי אותם הורים שאינם מעמידים די גבולות לילדיהם אלא מאפשרים להם לנהוג, לעשות ולפעול ככל העולה על רוחם, והכל בתואנה מגוחכת כי כך ייטב לילד וכן ראוי לחנכו.

"חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דָרְכוֹ" (משלי כב, ו) הם מצקצקים בלשונם בארשת צדקנית ומצטטים את החכם באדם, אך שוכחים באופן נח למדי את הפסוק הנוסף, אף הוא מבית מדרשו של שלמה המלך (שם יג, כד): "חֹשֶׁךְ שֶׁבְטוֹ שׁוֹנֵא כְּגוֹ וְאֵהָב שֶׁחָרוּ מוֹסֵר".

רוחות זרות מנשבות מבחוץ, דעות מעוותות מנסות לסלף את הדרך הישרה ולקעקע את חומת החינוך הטהור ולבקוע בו בקע אחר בקע, לנתץ אותו לאט אך בטוח רח"ל.

פסיכולוגים מצוטטים כביכול היו הם נביאים, 'אנשי חינוך' פשרנים וגרוע מכך מכתבים את צעדי ההורים בכל הנוגע לחינוך ילדיהם, ואנו אנה אנו באים? בפרשת השבוע אנו לומדים את סיפורו המזעזע של המקלל, והתורה הקדושה טורחת ומיידעת אותנו (כד, יא): "וַיִּבְיֵאוּ אֹתוֹ אֶל מִשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֹמֵר שְׁלֹמִית בַּת דָּבָרִי לְמִטָּה דָן".

על כך כותב האור החיים הקדוש דברים כדורבנות ודורש את עצם הזכרת האם לגנאי, ואלו דבריו: "וַיִּבְיֵאוּ אֹתוֹ אֶל מִשֶּׁה, וְעַל יְדֵי הַבָּאָה זֶה נִתְחַבְּבָה שֶׁהַפְּתוּב יִפְרָסם אוֹתָהּ שְׁאֵמוֹ הִיא שְׁלֹמִית, וּמְמוֹצֵא דָבָר אֵתָהּ יוֹדֵעַ כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל בְּנָהּ, וְכַתִּיב (משלי יב, ט): 'וְרַחֲמֵי רִשְׁעִים אֶכְזָרִי', לָזֶה גָּלָה אוֹתָהּ הַפְּתוּב כִּי זֹאת הָאִשָּׁה זֶהָ בְּנָה".

את המעשה הבא מספר הגה"ק ר' יוסף חיים - הבן איש חי, וממנו יש ללמוד עד כמה חובה על ההורים להקפיד על הצבת גבולות מוסר כחלק בלתי נפרד מהחינוך.

אדם נתפס על חם בגניבה, הועמד למשפט, וכמנהג אותם ימים נגזר דינו לתלייה.

מקרוב ומרחוק הופיע ובאו סקרנים לרוב, תופסים מבעוד מועד מקומות קרובים לבמה המרכזית עליה עתיד הלה להיתלות, בכל זאת, אין זה מאורע המתרחש בכל יום, וכך גם תרמה לכך העובדה שבמאורע שכזה השתתף אפילו המלך בכבודו ובעצמו.

לבוש בגדי אסיר וכשידיו ורגליו נתונים בשלשלאות כבדות, חצה הנידון את הרחבה המרכזית בכיכר העיר וצעד לאטו אל עבר הבמה, מלווה בגדוד סוהרים

גברתנים ואימת מוות נסוכה על פניו. אמו של הנאשם נכחה אף היא במקום, רכונה על הקרקע לצד גזע עץ ישן והיא מבכה תמרורים את בנה האהוב הועמד להיקטף במיטב ימיו באופן כה טרגי. מעיין דמעוטיה כמו התחדש כל העת, יבבותיה ויפחותיה ניסרו את החלל וכל מי שהביט בה ונכח במחזה נקרע לבו לנוכח המראה מעורר הרחמים.

לפתע עצר האסיר, פנה לסוהרים והפציר בהם כי יאשרו לו לגשת אך לרגע קט לאמו ולהיפרד ממנה בטרם יעלה על הגרדום. הללו ניאותו לכך, והלה ניגש אליה ורכן לכיוונה.

הוא הצמיד את פיו לאוזנה כמבקש לומר דבר-מה, אך לפתע נשמעה צווחה איומה מפיה ודם החל ניגר ממנה. המחזה היה מבהיל והמשמעות שלו מבעייתה, כשנכחו הכל לראות כי הוא כלל לא לחש לה, לא דיבר על לבה, אלא פשוט נגס באוזנה בכח רב ותלשה!

'על מה ולמה עשית זאת?!' זעמם של השופט והמלך גם יחד התעוררו במלוא עוצמתם, 'וכי לא די לך בכך שהינך נידון למוות על חיים שפלים כנגב נבוזה, עד שהרגשת צורך לנצל את רגעך האחרונים כדי לבצע פעולה נוספת - נפשעת ואכזרית מאין כמותה?'

'לא ולא' השיב הנידון, ובכמה משפטים הסביר את פשר מעשהו.

כאן החל הלה לספר על ילדותו הרחוקה. כילד מפונק וחסר רסן, תמיד משכו את לבו דברי מתיקה כאלה ואחרים, אולם בבית לא היה די ממון כדי לממן את רכישתם. לשם כך היה הילד חסר העכבות ניגש בלאט לתרמיליהם של בני כתתו, שולח מבט ימינה ושמאלה ושולף מהם את מעט המזומנים שהביאו חבריו לכיתה. את הכסף, מסתבר, היה מביא בערבו של יום לאמו, וזו - תחת להלקות אותו מנה אחת אפיים על מעשהו הנואל, היתה מעודדת אותו בכל פה ואף מחמיאה לעצמה על שיצא מחלציה בן כה כשרוני, כל כך טוב במלאכתו...

מה יעשה הבן ולא יחטא?

עם כזו אמא, לא פלא שעד מהרה התדרדר הילד - שהפך לנער, למעשי שוד וביזה מסוג גרוע בהרבה, וכך הוא מוצא את עצמו מוצא להורג כתוצאה מאותו חינוך קלוקל שהביא אותו עד הלום.

'האם לא מגיע לאמי להיענש על כך?' תהה הבן רטורית באוזני המלך.

שמע המלך, הנהן בראשו בהבנה ואף בהסכמה של ממש, אולם דבר אחד עדיין לא היה ברור לו. 'מובן היטב מדוע הענשת את אמך, אולם מדוע בחרת לעשות זאת דווקא באמצעות נגיסה פראית זו באוזנה?' 'הלא יכולה היתה אמי להטות אותי לדרך הישר, אם רק היתה פותחת פיה ומלקה אותי בשבט מוסר' הגיב האיש, 'ורק בגלל שלא עשתה כן - הגעתי למצב מביש זה. אי לכך פערתי כנגד זה את פי שלי כנגדה והענשתי אותה מידה כנגד מידה - על פיה שלא נפתח כשמתבקש היה לעשות כן!'

המלך, בשומעו דברי טעם אלו, נעתר לוותר לאיש על עונשו. זאת תוך שהוא מנמק כי מעשהו הפך לדוגמה ומופת לרבים, וכי יש בכח מעשה זה להראות לעם כולו כיצד יש לחנך, מהו גידול ילדים בדרך הטובה ביותר.

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

מסופר על הרה"ק הדברי חיים מצאנז, אשר נזף במאן-דהו כי הוא רודף לשווא את רעהו. על כך השיב הלה, כי אותו אדם רשע, וכי מצוה לקבור אותו.

פנה אליו הדברי חיים והזכיר לו את דברי חז"ל, כי בעת מכת בכורות היו בני ישראל קוברים את הרשעים שבאומה. מאידך, על הפסוק (יחזקאל טו, ו): "וְאָמַר לָךְ בְּדַמִּיךָ חַיִּי" אמרו חז"ל כי לא מצא הקב"ה אף מצוה שתעמוד לזכותם של ישראל מלבד דם פסח ודם מילה.

תמה הדברי חיים, מדוע לא מצא הקב"ה אף מצוה שעשו ישראל עד אז? הלא קברו את הרשעים במצרים! אלא, מכאן שאין זו מצוה לקבור את הרשעים...

בפרשת המקלל מצאנו דבר פלא, כי לא נקבה התורה כלל בשם המקלל.

כותב רבנו האור החיים: "טעם שלא הזכיר שמו, אולי שלא רצה להזכירו משום שיעל ידו היה הדבר שנקב בן הישראלית את השם, ומגלגלין חובה על ידי חייב, ואין הקדוש ברוך הוא חפץ לגנות אדם, ומה גם בתורה שנסאר הרשם לעולם ועד".

נתבונן בדברי האור החיים וניקח מוסר, נבין עד כמה חס הקב"ה על כבודו של כל אדם, ואף על רשע כמו המקלל. אוי כמה עלינו לשים לב ליוצא מפינו, להנהגתנו כלפי הזולת, משום שיהא התירוץ אשר יהא - אין זו מצוה לקבור יהודי!

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

בהגיע של רבנו לליורנו שבאיטליה, אם כי היתה זו באותה העת עיר של תומכי ומחבבי תלמידי חכמים וכבר הספיקה ליהנות מזיווג של גדולי עולם נוספים, אולם ביאת איש האלקים אשר שמו יצא בכל הארץ הותירה את חותמה באופן מיוחד על העיר.

אחד מנגידי העיר, הלא הוא ר' משה פרנקו אשר זכה בהמשך אף לעלות עם רבנו לארץ הקודש והסתופף בשיבתו 'כנסת ישראל', היטיב לתאר את החיים בצל רבנו.

"אחרי כל המאורע הזה [היינו אחר שהתגייסו יהודי המקום לתמוך ברבנו ולהחזיקו] הולכים לביתו כל הלילות קצת יחידים, ובזמן שהוא לומד עם תלמידיו תלמוד, ובקשתי מכבודו להיות מאוכלי שולחנו, וזכיתי ללמוד עמו כמו ג' חדשים. והגבירים שבאים לשמוע בקשו לשמוע מפיו איזה חידוש של תורה או איזה דרשה, וכך עשה כל הלילות.

אחר הלימוד פתח פיהו לדרוש, וכולם היו מוסר, עם משלים מתוקים. אשר על כן כל העם היו מתאווים תאוה לשמוע בפיו, עד שיצא קול בעיר ובאים בעוד היום גדול למצוא מקום לישב, עד שכמעט לא היה מקום ליכנס מרוב העם. ולא די שיבואו אנשים וקטנים, אלא אף הנשים של הגבירים באות לחדר נשי הרב, ושומעות מפיו דבר תורה".

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

בהתאם לכל מעשי האדם.

אולם כאן מלמדנו האור החיים להתבונן דווקא בהיבט הנוסף, בעל ההשפעה המכרעת עלינו ועל נשמתנו. להכיר בכך שכל חטא יוצר פגם, כל היסחפות אחר היצר וכוחותיו מביא בעקבותיו ריחוק מהקדושה ומהקב"ה.

הנשמה הרי היא כמו הגוף, זקוקה לממון ואינה יכולה להתקיים בלעדיו. אין אלו מותרות, כי אם צרכי הקיום הבסיסיים ביותר של הנשמה, ומהם צרכים אלה? תורה, תפילה, עבודת ה' ומידות טובות.

מאידך, אדם הצועד בדרך לא ישרה, הפועל באופן שאינו ראוי על פי חוקי התורה הקדושה ומאפשר לעצמו להיגרר למחוזות רחוקים מאלו הרצויים, הרי בכך הוא מרעיב את נשמתו וכורת אותה ממקור מחייתה!

רבנו האור החיים הקדוש מפרש באריכות את פרשת בת איש כהן, ובתוך דבריו הוא מתייחס ללשון הכתוב (כב, יב): "ובת כהן פי תהיה לאיש זר" ומבאר בזו הלשון:

"וְאָמְרוּ 'ובת כהן' מְדַבֵּר הַכְּתוּב בְּנִשְׁמָה שְׁנִפְגְּמָה וְנִטְמָא בְּמַעֲשֵׂיהָ, שֶׁתְּפַסֵּד הַנְּאֻת הַקֹּדֶשׁ. וְהוּא אָמְרוּ 'ובת כהן' שֶׁהִיא הַנְּשִׁמָּה, 'פי תהיה לאיש זר' שְׁהוּא ס"מ, שֶׁהַמְדָּה מְטַעַמֹתֶיהָ וְתִזְנֶה אַחֲרָיו... וְזֶה הוּא עֲנֵי הַנֶּפֶשׁ, כְּשִׁיחָסַר מִזִּוְנָה הִיא נִשְׁפָּלֶת וְנִחְשָׁד אֹרְחָה וְיֵרֵד הַדְרָה רַחֲמָנָא לְצַלָּן".

נתבונן בדברים ונתעורר, נראה עד כמה הם מרעישים.

כשאדם חוטא, הוא נענש. אין ספק בכך. על כך נאמרו בתורה אזהרות ועונשים, התרעות, תוכחות ואפילו קללות. אנו מאמינים באמונה שלימה ביסוד הדת לפיו לכל פעולה יש גמול, שכר כמו גם עונש

גם אתם זכותם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

השידוך שבא בזכות ההתמדה בלימוד ה'אור החיים'

הייתי תקוע בשידוכים במשך זמן רב, כל ניסיון נדמה היה כחסר תועלת. החלטתי לקבל על עצמי קבלה - ללמוד כל יום קטע מהספר אור החיים הקדוש, מתוך אמונה שהלימוד הזה יביא לי ברכה. התמדת בלימוד, ובאמת הרגשתי שזכות זו נותנת לי כוח פנימי.

במהלך זמן מה, מצאתי את עצמי מאושפז בבית חולים. לפנות ערב נזכרתי בקביעות ללימוד האור החיים הקדוש, אך שכחתי לקחתי את הספר 'אור החיים'. הייתי מאד מיואש, עד שהחלטתי לצאת ולחפש אם יש מישהו בסביבה שיכול לעזור לי. שאלתי אנשים בבית החולים אם יש להם את הספר ולא היה לאנשים שיהיו לידי, לאחר מאמצים מרובים מצאתי מישהו שהיה לו את הספר והביא לי ללמוד בו.

למדתי קטע, ולאחר מכן החל האיש לשוחח עמי. תוך כדי השיחה הוא שאל אותי איך קוראים לי ופרטים נוספים עלי, לא כ"כ רציתי לשתף אותו אבל לא היה לי נעים אחרי שעזר לי עם הספר. לפתע, הגיע אבי לשהות אתי, והאדם ששוחח איתי פנה אליו וביקש לשוחח אתו, לאחר מכן סיפר לי אבי שהאיש מאד התרשם והציע לו עבורי לשידוך את אחותו.

אחרי כמה חודשים, התארסתי עם אחותו. בזכות לימוד ה'אור החיים'.

מתיבתא אור החיים

לכשתהיה הכוונה על זה אין במעשה מצוה להסתייע באמצעותם להנכם מאויב, והגם שה' אמר אליו נקמת בני ישראל, לא אמר אליו שיאמר לישראל לשון זה אלא שדבריו היו עם משה נקום נקמת בני ישראל, ומשה נתחכם לעשות הדבר בדרך זה לקיים הנקמה של ישראל שנצטווה עליה במאמר 'נקום'.

וראה בזה מה שכתב הכתב סופר בפרשת מטות שם בפסוק 'החלצו מאתכם אנשים לצבא' (במדבר לא א). פירש"י אנשים צדיקים, צריך להבין למה צוה לבחור צדיקים, ועיין רמב"ן. ונ"ל כי ה' הקפיד יותר על כבוד ישראל, לכן אמר נקום נקמת בני ישראל, ומשה אמר לתת נקמת ה' במדין, כי משה הקפיד יותר על נקמת ה', והנה לזה צריך צדקות ביותר שיעמוד נגד אויביו ולא יתן לבו לנקום בו לאשר עשו לו רעה, ויהיה כל

מחשבתו רק לנקום נקמת ה' ולכן אמר משה החלצו אנשים צדיקים שיהיה מעצור ברוחם וכל מחשבתם לנקום רק נקמת ה' במדין. והשתא אתי שפיר דכתיב וימסרו בע"כ, כי לא האמינו בעצמם שיהיה להם כח המעצור, כדרך צדיקים שאינם מאמינים בעצמם וק"ל:

את דברי הרמב"ן וכתב: ורבינו מדייק להוסיף שלא שיתפו אפילו שנאתם עם מחשבתם לקיום המצוה וכדבריו "גם כן".

וכתב שם עוד לעיין בבית יוסף חו"מ סי' א' שכתב על מאמר חז"ל הדין דין אמת לאמיתו הפירוש דאע"פ שידון הדיין דין אמת אם מצטרף לזה אהבת הדיין לזכאי או שנאתו לחייב לא הוי לאמיתו ע"ש.

והנה דבר זה שהנקמה צריכה להיות רק מחמת ציווי ה' ולא בשיתוף רצון או מחשבת האדם האריך גם רבינו בפרשת מטות בנקמת מדין, וכה כתב שם (במדבר לא א): ואומר 'לתת נקמת ה' גם זה מההתחכמות להשגת הנקמה שצוה אותם שתהיה כוונת הנקמה לקנאת ה' אשר גרמו ביטול מצותיו ורצונו יתברך ולא להתנגק על המסובב מהחטא שמתו כמה מישראל, כי

כתב רבינו (ויקרא כד כג): 'ובני ישראל עשו' וגו'. קשה מה מקום ובני ישראל עשו וגו' אחר שאמר ויוציאו את המקלל וגו' וירגמו אותו אבן הריני רואה שעשו את אשר צוה ה', וי"ל לצד שהיה הדבר על ידי מריבה ומחלוקת שהיתה בין הישראלי ובין בן הישראלית יש מקום לומר שעשו בו משפט כתוב לאמצעות גם כן טינא שבלב, לזה אמר עשו כאשר צוה ה' פירוש לצד מצות ה' הוא שעשו. או נתכוין הכתוב להעלות המצוה שעשאוה כל ישראל הגם שלא היתה בו יד כולם. או ירצה שעל ידי מעשה זה שקנאו קנאת כבודו יתברך העלה עליהם הכתוב גם כן כאילו עשו כל התורה, והוא אומר כאשר צוה ה' את משה בדרך כלל.

וכעין זה כתב הרמב"ן: והנכון בעיני בכאן, מפני שפרט בתחילה הסקילה ואחר כך חזר ואמר ובני

ישראל עשו, כי טעם הכתוב, לומר כי כאשר דבר משה אל בני ישראל הוציאו מיד את המקלל ורגמו אותו, ועשו כן כל בני ישראל לשמור ולעשות כאשר צוה ה' את משה, ולא לשנאת בן המצרי שנצה עם הישראלי אלא לבער הפגום מתוכם. ובברכת שמעון הביא

האור החיים מפרש את הפסוק (כב, יב): 'זבת כהן כי תהיה לאיש זך הוא בתרומת הקדשים לא תאכל' כמכוון על נטיית הנשמה לעבר כוחות היצר. כיצד מפרש רבנו על פי זה את המילים: 'הוא בתרומת הקדשים לא תאכל'?

- (א) אף בחלק קטן מתוך הקדושה לא תזכה הנשמה לקחת חלק.
 - (ב) 'תרומה' מלשון התרוממות. היינו שאפילו התרוממות קלה לא תחוזה נשמתו.
 - (ג) מלשון 'במורם מן הקדשים', שלא תזכה נשמתו לעלות למדרגה הגבוהה ביותר.
- תשובה מגליון קודם: תשובה א - משום שבמיתתם של נדב ואביהוא נתכפר לו חלקו בחטא העגל.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

- 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
 - 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.
 - 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
- בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגיליון פר' תצווה:
ה' א. הולצמן,
בית שמש

מצא חיים

חידה שבועית בעיין
דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה
באור החיים המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בדו"ח

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה תשובה ממורינו הרב שליט"א

התרת נדרים על חתימת הוראת קבע

דעות הראשונים

בתשובת הר"י מיג"א¹ (שו"ת סי' קכו, הביא באר הגולה יו"ד סי' רלב סעיף יב) נשאל על שני אנשים שהייתה ביניהם שנהא ודברי ריבון והשלימו, וכל אחד מהם כתב לחבירו בכתב ידו שבועות חמורות, שמהיום והלאה יותר לא יקניטו ולא ידבר עליו סרה, ונשאל אם יש תוקף לשבועה זו שלא הוציאו שבועה מפיהם רק כתבו בכתב ידם. והשיב: 'אם כתב בכתב ידו שבועה ונתן לו כתב ידו, חייב הוא לקיים מה שנשבע ואפילו שלא הוציא שם שבועה מפיו, ואם לא קיים דינו מסור לשמים, אבל אין לחייבו דבר בדיני אדם הואיל ולא הוציא שם שבועה מפיו'.

מבאר בדברי הר"י מיג"א² שיש תוקף דין שבועה בכתבת השבועה ומחויב לקיים שבועתו, אלא שהוא מחלק בין דיני שמים לדיני אדם, שמאחר שלא הוציא שם שבועה מפיו אין לכופו בדיני אדם ואין דינו מסור אלא לשמים, והאחרונים ביארו טעם דבריו שמחלק בין דיני שמים לדיני אדם ויבאר להלן. ובשו"ת חתם סופר (ליקוטי ח"ו סו"ס מד) כתב שהפוסקים שהקילו בשבועה שבכתב לגמרי, הוא מפני שלא ראו דברי הר"י מיג"א שכתב להדיא שאף על פי שפטור מדיני אדם חייב בדיני שמים.

הרמב"ם לא כתב בפירושו הלכה זו, אך הרבה אחרונים (מהריב"ל ח"א כלו ו סי' מא, מהר"ם גלנטי סי' עד, מהרש"ך ח"א סי' קעב, משפטי שמואל סי' קטט, שב יעקב סי' מט ועוד) רצו להוכיח ממה שכתב (הלכות נדרים פ"ו הי"ח) לענין הנודר שלא ידבר עם חבירו, שהתירו הגאונים לכתוב לו בכתב. וז"ל: מי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו הרי זה מותר לו לכתוב בכתב, ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו, וכזה הורו הגאונים עכ"ל. ומדבריו אלו הוכיחו, שדעת הרמב"ם שאין הכתיבה כדיבור לענין נדרים, שאם לא כן כיצד התיר לנודר שלא לדבר עם חבירו שהוא יכול לכתוב אל חבירו, ומאכן ראה שאין הכתיבה כדיבור.

אמנם החוות יאיר (סי' קצד) וכן הנחלת שבעה (מהדורא בתרא סי' לה) דחו שאין הנידון דומה לראיה כלל, זאת משום שאף שבאמת דין כתיבה כדיבור, אבל בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, ומאחר שבלשון בני אדם אין הכוונה כדיבור לכתיבה, לכן הנודר מותר בכתיבה כי כאשר נדר שלא לדבר לא הייתה כוונתו גם על כתיבה, ואין להוכיח מכך שדעת הרמב"ם שאין כתיבה כדיבור.

שיטת האחרונים שכתבה כדיבור

לדינא פסק החוות יאיר (שם) כי מי שכתב 'הריני נשבע לשלם' או 'הריני מקבל עלי באלה שבועה ובתקיעת כף', הדבר פשוט שהרי הוא כנשבע ממש ובדין יתחייב, ואף שהדיבור אינו מענין הכתיבה, מכל מקום לא יגרע כוח הכתיבה לענין קיום הדבר וכו', וזכר לדבר 'כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב', כי הוא דבר המתקיים יותר מהבל פי דיבור, גם מעשה טפ"י, והאיך להוכיח ששבועה בכתב היא שבועה גמורה לחייב עליה קרבן ומלקות

המשך בעמ' ג'

לקראת סיום אירוע התרמה בו התבקשו בני הקהילה להירתם ולתרום למען ביסוס המוסד החשוב, חולקו דפי הוראת קבע בין האורחים עליהם התכבדו לחתום בתרומה יפה והגונה, כל אחד כפי נדבת ליבו. אחד המשתתפים שהתחבר לתכנים המרגשים שהוצגו באירוע חתם גם הוא על הוראת קבע חודשית בסכום נאה, כשהוא נלהב ושמה להיות שותף בהחזקת המוסד ובהמשך פעילותו.

אולם, כעבור כחצי שנה ההוראת קבע עליה חתם חזרה בשל היעדר כיסוי מספק בחשבון הבנק. כעת, לאחר שהתלהבותו הצטננה ושככה, וגם לרבות לנוכח מצבו הכלכלי שאינו עומד ברף תרומתו החודשית הגבוהה, גמלה בדעתו ההחלטה לבטל את ההוראת קבע, וכעת בא ושאלתו בפניו, האם על מנת לבטלו עליו לעשות התרת נדרים.

תשובה ממורינו הרב שליט"א:

בתורה כתיב (דברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמר ועשית פאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אפר דברת פפיך, ופירשה הגמרא (ר"ה ו). ש'נדבה אפר דברת פפיך' היינו מה שהאדם חייב עצמו בפיו לתת לצדקה, ואפילו לא בלשון נדר שנעשה עליו מדין תורה כחייב כנדר, ואינו יכול לחזור בו אלא אם כן בהתרה. וכן פסקו הרמב"ם (מתנות עניים ה, א) והשו"ע (יורה דעה רנו, ג).

אמנם בשאלה זו שהתורם חתם על גבי דף ולא התחייב במפורש בפיו, יש לדון מצד מה שהארכו האחרונים (ראה פתחי תשובה יו"ד סי' רלו סק"א) אם דין 'כתיבה כדיבור', כלומר, כאשר אדם אינו מוציא מפיו דבר רק כותב בכתב ידו הריני מתחייב בשבועה ונדר, האם נידון הדבר כאילו דיבר ואמר את השבועה בפיו או לא.

שורש הספק הוא, האם מה שאמרה תורה בדיני השבועה (ויקרא ה ד) 'לבטא בשפתיים' 'לכל אשר יבטא האדם בשפתיים', זה דווקא כאשר הנשבע מוציא השבועה מפיו או שגם כאשר כותב לשון שבועה יש לכך תוקף חלות דין שבועה. ונחלקו בביאור דברי הגמרא (שבועות כו). 'לבטא בשפתיים' ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא'. האם הכוונה ששבועה אינה חלה אף אם גמר בלבו אלא אם כן הוציא את השבועה בשפתיו בדוקא, או שעיקר הכוונה היא ששבועה בלב אינה שבועה, אבל כל שהוציאה מכלל דברים שבלב, אפילו על ידי כתיבה הרי זו שבועה.

ויש להוסיף ולדון עוד גם לפי השיטות שכתבה כדיבור, מאחר ובנידון שלפנינו לא התחייב בכתב רק שחתם את שמו על טופס הוראת קבע, ויש לברר לשיטתם אם מה שחתם את שמו די בכך להחשיבו כאילו נדר לצדקה. מחלוקת זו ענפה וארוכה, והאחרונים נשאו ונתנו רבות בראיות מן הש"ס ומן הראשונים, ונבוא לדון בעיקרי הנושא וטעמו, ומה ההכרעה להלכה.

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

אמר יום הספירה באידיש

מי שאמר בטעות באידיש את מספר היום של ספירת העומר. האם יכול לספור בתפילה אחר כך בברכה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

במשנה ברורה כתב (סימן תפט סק"ה) בשם האחרונים שמותר לספור בכל לשון ובלבד

שיבין את אותו הלשון, ולכן מאחר שכבר יצא שוב אינו יכול לספור באותו יום בברכה, ומכל מקום אם לא אמר 'היינט' (היום), לא יצא ויחזור לספור בברכה, כיון שאמירת 'היום' מעכבת¹.

השתתפות אשכנזי בחתונה לאחר ל"ג בעומר

אני מבני אשכנזי, הוזמנתי לחתונה של בני ספרד המתקיימת אחרי בלג בעומר, האם אני יכול להשתתף בה, למרות שאצלנו נוהגים עדיין דיני ספירת העומר?

להתחתן בימי ספירת העומר הוא על החתן והכלה ולא על שאר המשתתפים, ולכן הנהוגים אבלות בימים מסוימים מותר להם להשתתף בחתונה שהחתן והכלה אינם נוהגים אבלות. וכתב שם עוד שאף בעבר ונשא באיסור, רשאים הקרואים לשמח עמו. שהרי כתוב בשו"ע (סי' תנ"ג סי' א) שאם קפץ וכנס שאין עונשין אותו, ואם יהיה אסור לילך אל

השתתף בסעודה ובריקודים. 1 שו"ת אגרות משה (ח"א סי' קנט), והביא ראה מכך שעושים נישואין בראש חודש אייר או בל"ג בעומר וממשיכים בשבעת ימי השתה בריקודין ומחולות אף שהם ימים שנוהגים אבלות, והטעם כי מאחר שהחתן והכלה מותרים שוב אין איסור גם על מסדר הקידושין וגם למוזמנים. וביאר כי האיסור

1 משנה ברורה (סימן תפט סק"ז) 'ואם לא אמר היום לית לן בה, משום דעיקר מצות ספירה הוא שיאמר היום כך וכך'. 2 שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פב) וכן כתב בשו"ת שרגא המאיר (ח"ד סי' צא) 3 שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פב) לוי פסקים מהגר"ש ואנדר שמן הראוי להחמיר וילך רק לאחל מזל טוב בלי

מצאתי את עצמי כוסס ציפורניים באמצע התפילה בבית הכנסת, מיהרתי ליטול ידים אך בטרם הספקתי להגיע לכיורים, הגיע החזן לקדושה. האם מותר לי לענות קדושה במצב כזה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

לכתחילה צריך ליטול את ידיו לפני כל אמירת דבר שבקדושה כשיטת המקובלים⁸, אמנם כשאין לו מים לפניו מותר לו לענות ולא יפסיד אמירת קדושה⁹.

אחריות מוסד הלימודים על נזק מדליפת מי מזגן

בכיתת לימודים בתלמוד תורה דלפו מים מהמזגן על גבי ספרי הלימוד של הילדים והם נרטבו וניזוקו, האם צריך לשלם, ואם כן מי צריך? תשובת מורנו הרב שליט"א:

הנהלת התלמוד תורה פטורים מלשלם, מאחר ולא קיבלו על עצמם אחריות שמירה¹⁰. כמוכן שבאופן שיש ביטוח למצבים כאלו, ניתן לתבוע את חברת הביטוח שישלמו את הנזק, מאחר והסכימו להתחייב שהביטוח יכסה נזקים כאלו.

עבר להתעסק עם שדכן אחר, ומחמת אי נעימות התחייב לראשון כסף

ראובן הציע שידוך לשמעון, לאחר מכן לוי הציע אף הוא את השידוך, ושמעון משיקוליו העדיף להתעסק עם לוי, אלא שמחמת אי נעימות שהיתה לו מול ראובן שניסה להתערב, הוא אמר לו שחלקו מובטח לו בכל מקרה.

לאחר סגירת השידוך שמעון מסרב לשלם לראובן באומרו שהשדכן היה לוי, ומה שהבטיח לו מעות היה מחמת אי נעימות, האם חייב לשלם לראובן?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

שמעון חייב לראובן שליש שדין 'מציע ראשון', אך את מה שהבטיח לו מעות מחמת אי נעימות ובעבור שלא יתערב, אינו חייב לוי¹¹.

את המזגן, ובכך בעצם זה היה כמי שהבעיר את האש. אם כי גם כזה יש לזון שאפשר שאינו אלא 'גרמא', כי אין זה דוגמא לאש שמתפשטת מכוחו וכוח כוחו, אלא מתהווים שיניים במזגן ומצד התקלה נוצרת רטיבות שלא במקומה.

אמנם בנידון בית ספר או חדר, מצד דיני שמירה, ההנהלה לא לקחה אחריות על התפעול, וגם אין את מי לחייב, וממילא דיני שמירה אין כאן. גם איש התחזוקה, אפילו אם ידע שיש קלקול במזגן, הרי תיקון המזגן ורכוש המוסד אינו באחריותו. ומצד חובי אש, הרי המלמד אינו בעל האש ולא שייך לחייבו, והאחראי הכללי על התלמוד תורה לא ידע מזה וממילא נחשב הדבר כרוח שאינה מצויה, ועוד שלא הוא הדליק את האש, ובאופן שיש מערכת שמוליקה את המזגן, מלבד מה שהרטיבות היא גרמא כ"ל, הרי שגם ההפעלה היא במצב של גרמא ולא כהבערת אש. נמצא שאין כאן מי לחייב, אלא יש ביטוח למצבים כאלו, שהביטוח מקבל את השמירה, ואז יש לתבוע את הביטוח שישלמו על הנזקים הללו.

11 כד. והנה בעלמא כשמתחייב שכן עבור שלא יפריע, דעת החתם סופר (ש"ת י"ד סי' ט) והכסף הקדשים (סי' קפ"ה ט"ז א) שלא חלה ההתחייבות, אמנם אף לדעת המחנה אפרים' (שכ"ח סי' י"ח) שאם התחייב לפועל שלא יתעסק במסחר, חלה ההתחייבות, כאן אינו חייב, משום שהטעם לדבריהם שההתחייבות חלה היא מאחר שהפועל הפסיד או שנמנע ממנו ריווח בעקבות דברי בעל הבית, משא"כ כאן שבלאו הכי לא היה חייב להמשיך עמו ונמצא שלא הפסיד כלום.

רעה שורה על ידיו. מכל מקום שמיעת שיעור תורה דינה כהרהור. 10 בחיובי נזקי ממונ, מצינו שהנכנס לחצר חבירו ברשותו, והזיק אותו שורו של בעל הבית, חייב בעל השור. ומותר במ"א סימן שפ"ט (ס"ו) דהא דפטור ברשות המזיק דוקא שנסכס שלא ברשות, אבל נכנס ברשותו, כגון פועלים הנכנסים לתבוע שרן, ונתחן שורו של בעל הבית, חייב. והוא שיטת הרא"ש. אמנם כאן החיוב של מים שנשפכו מהמזגן, אין להם גדר חיוב של שור אלא גדר של חיוב מצד אש, יען שהדבר דומה לאבנו סכיניו שישארו שפלו ברוח מצויה שחייב לשלם, ובכה"ל כתב הש"ע (ח"מ סימן ת"ח ס"ד) המשאל מקום חבירו להגדיש בו, והגדיש והטמין בו כלים, והמשאל הדליק אש ויצאה דליקה ששרפה את הגדיש והכלים של חבירו אינו משלם רק דמי הגדיש. ועיין בסמ"ע (שם ס"ק י"ז) שמבאר שמאחר שעשה את האש בשלו כלו חציו ופטור, ולא אמרינן שקיבל עליו אחריות שמירה, לכן אינו משלם אלא מה שחייב מצד דיני אש, דהיינו דמי הגדיש ולא דמי הכלים. ורבותי קמ"ל א"ל לשיטת הר"ף והרמב"ם שחולקים על הרא"ש ופטור לבעל הבית שהזיק שורו לשור הנכנס ברשות, הו"א דמודו בהא כיון דמ"מ הדליק האש בידים, קמ"ל דאינו חייב אלא על הגדיש מדין אש.

6 ראו ש"ת אגרות משה (אורח ח"א סי' קמ"ו) אודות חבילות חמץ שנשלחות בדואר. במקרה שהחבילה הגיעה לדואר בארץ ישראל רק אחר הפסח, הרי החמץ היה עדיין של הגוי, ומותר לאכול לאחר הפסח. אולם כפי שצוין בשאלה הגיע החמץ לדואר בארץ ישראל כבר לפני הפסח, ומאחר שלחברת הדואר היהודית יש 'אחריות' כלפי המנען על תכולת החבילה, הרי זה חמץ ברשות ישראל. ולכן אם בוצעה מכירת חמץ כדון בידי חברת הדואר מותר לאכול את החמץ, ואם לא ידוע שהחמץ נמכר לגוי, אסורות העוגיות באכילה.

7 אדם שגורו את ציפורניו צריך ליטול ידיו מיד עם רעה שורה עליהן, כמבואר בשלחן ערוך (אורח חיים סי' ט"ז) ובמשנה ברורה (סי' ק"ח). 8 בשולחן ערוך (שם סי' כ"ב) כתב שמותר בדברי תורה. אך לפי זוהר הקדוש (הקדמה ז' ובפניית י"ב קפ"ד ז), גם כשידיו חייבות נטילה מחמת רוח רעה גרידא אין לומר ברכות ולא תלמוד תורה ושאר דברים שבקדושה עד שיסיי הרוח רעה מהם על ידי מים. ועיין שולחן ערוך הרב (מהדורת סי' א"א) ובבסיזורו. (סי' ד' סק"ט) בשם הבר"ם ויוסף ומהר"ם די לונגאנו, כ"ח (שם סי' ק"ק) בשם עוד מקובלים.

9 במשנ"ב (סי' א"א) הכריע לענין מחלוקת השולחן ערוך המקובלים כי "ואי להחמיר ביש לו מים". וראה בש"ת מהר"ם חלק ד' (סימן קמ"ח) ששמע מהג"מ אבד"ק זלאטשוב בעל שו"ת מהר"א שכנעו שראה בעיניו מבועל ה'שיב משה' שהיה נושא ונותן בדברי תורה בעודו נוטל צפורניו ואף שהיה רק שומע נטילת שצוה לו לומר השיטה לפניו בשעת נטילת ציפורניים הרי שומע כעונה. גם לפי שיטת המקובלים (ראה שולחן ערוך הרב סימן א' סק"ף ז) שיש להיזהר שלא ללמוד תורה בפיו בעוד שרוח

אוזני המן שעבר עליהם הפסח - בהפתעה מעשה במשפחה שנערכה מוקדם ואת מתנות ה'אפיקומן' הזמינו מבעוד מועד. עוד יותר מחודש לפני פסח ביצעו הזמנה גדולה של משחקי ילדים מחו"ל, ולמרות שהזמנה מראש שזמן המשלוח עלול להתארך עד לכדי חודש ואף יותר, אך המחיר הנמוך משמעותית מהמחיר המקובל בארץ ישראל הווה את השיקול להזמין על אף ההמתנה הארוכה.

ביום ראשון שלאחר שבת אסרו-חג, צעדו לסניף הדואר המקומי לבקש את החבילה שהגיעה רשומה על שמם בערב חג הפסח. בתוך החבילה ציפתה הפתעה מוזרה. מסתבר שהיצואן הגוי מכין ושולח את ההזמנה מיד כשהיא מתקבלת בחנותו, וכל העיכוב מתרחש בחברות השילוח שמחכות להצטברות סחורה רבה להוזלת המשלוחים. לכבוד פורים רצה היצואן להפתיע את לקוחותיו הישראלים, הוא מצא מארזים קטנים בהם 'אוזני המן' שיוצרו בסין בכמות גדולה בהשגחת אחת הכשרויות המהודרות, הוא רכש כמה מאות מארזים וצירף אחד לכל משלוח שיצא לישראל בשבועות שלפני פורים.

מתוך הרגל כמעט זרקו את ה'הפתעה' כחמץ שעבר עליו הפסח. אך בתם הקטנה רצתה לאכול את ה'הפתעה' וברצונם לברר: האם ישנה בעיית כשרות של 'חמץ שעבר עליו הפסח' בעוגיות 'אוזני המן' אלו, שהרי לא שילמו עליהן כלל, ואולי נחשב הדבר שהם נשאו ברשות הגוי עד לקבלת החבילה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מאחר והעוגיות שהו בימי הפסח אצל חברת הדואר היהודית, דין העוגיות כחמץ שהיה ברשות ישראל בפסח, ותלוי עם חברת הדואר המחמיר את החמץ שברשותה לגוי⁶.

מעשה בשבע ברכות שנערך בבית, לאחר הסעודה בה שרו ושימחו את החתן, ועמדו כבר לפני הגשת המנה האחרונה, המכנינים שרצו להרשים הכינו כל מיני פירות מגולפים על גבי גלידה קרה, ההכנה המורכבת של המנה האחרונה גרמה לעיכוב גדול. השעה התארכה והמוזמנים יושבים וממתנים, בינתיים שרו עשר סוגי 'עוד ישמע', ושבוע ניגוני 'אשר ברא', ועוד כמה ניגוני הודאה, ובסוף אפילו רקדו בצפיפות בסלון הקטן. לאחר שכלו כל הקיצוץ החליטו הגברים שכלל הנראה אין מנה אחרונה, והתחילו לשיר 'שיר המעלות', נטלו ידים למים אחרונים, והמברך כבר התחיל 'רבותי מיר וועלן בענטשען', אז יצא המלצר ממהממה עם טענה, היכן שעושים כזה דבר, לאחר כזו ההכנה ברתיב ופשוט מדליגים על המנה האחרונה המשוקעת. לא עזרו כל ההסברים, שיאכלו את הגלידה לאחר ברכת המזון והשבע ברכות, נשאו לטעון שאנשים יברחו בינתיים, והתעקשו שיאכלו עכשיו בדוקא לפני ברכת המזון:

ויש לעיין בשלש שאלות: א. האם צריכים לברך שוב ברכה ראשונה. ב. האם צריכים לברך ברכה אחרונה. ג. האם מועיל בזה דעת בעל הבית. ונבאר אחד אחד:

האם צריכים לברך שוב ברכה אחרונה

בשו"ע או"ח (סימן קע"ט ס"א): גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך ברכת המזון. ואם מותר לכתחילה לעשות כן ע' במשנ"ב (שם סק"ב) וז"ל: והנה יש כמה פוסקים דס"ל דאין איסור לאכול אף בנטל ידיו ורק שיברך המוציא מתחלה וכ"כ האחרונים להקל, ורק דאחר אכילתו יטול ידיו שנית שתהא סמוכה נטילה לברכה, אלא דלכתחלה דעת הב"ח והמ"א דצריך ליהזר בזה. ובנידון דידן שנמצאים במצב של אי נעימות הרי זה כבדיעבד ואפשר לברך.

האם צריכים לברך ברכה אחרונה

בביאור הלכה (סימן קע"ט ס"א) ד"ה למשך ידיו) הביא מחלוקת האחרונים בנושא ולבסוף מחלק בין דייאס וכדו' שהם דברים הבאים מחמת הסעודה, למאכלים שאין הדרך לאוכלם בתוך הסעודה, וז"ל: 'ואם נטל הכוס לברך דהוא היסח הדעת גמור וכמבואר בסימן קע"ט, לכאורה אף בזמנינו אין לך סילוק סעודה יותר מזה, ואם אכל אח"כ איזה דבר, יש לו לברך תחלה וסוף, ולא נפטר בבהמ"ז, וכי' ולבסוף יהיה צריך ברכה אז וכ"כ הגר"ח בפשיטות וכ"מ מהמג"א (סימן רח סק"ד), אכן המאמר מרדכי (שם בסק"ה) חילק עליו ע"ש, ובדבריהם הבאים מחמת הסעודה נראה ודאי דיש לסמוך על דעתו שלא לברך דבלא"ה יש ראשונים דסביר דהגמרא לא קאי על דברים הבאים מחמת סעודה וכנ"ל ע"כ, ולמרות שהוא מכריע בדברים הבאים מחמת הסעודה שא"צ לברך, לא הכריע בדיון של גלידה ושאר מאכלים שאינם מגיעים מחמת הסעודה, אך נראה מתוך דבריו שנוטה שיברך ברכה אחרונה.

האם מועיל בזה דעת בעל הבית

בסימן קע"ט ס"ב מי שסומך על שלחן אחרים אפילו אמר הב לן ונברך כל הוי היסח הדעת עד שיאמר בעל הבית. ולפי זה לא מבעי בכל האורחים שהם בחינת אורחים וסמכו אתכא דבעל הבית, אלא אפילו הבעל הבית בעצמו אם אין לו מושג מה קורה במטבח הוא ג"כ נחשב לאורח לגבי זה. אך המחבר כתב דמיו לגבי זה לב ונברך ולגבי א"ם נטל ידיו שחבר יותר הגוי הביא הביה"ל [שם ד"ה אפילו] מחלוקת בזה ממהפמ"ג [סק"ג בא"א] משמע, דאם נטל ידיו אמרינן דמסתמא בודאי הסיח דעתו בכל גונו, וכי"כ בחי' רע"א בשם תשובת פרח שושן, אך בספר מטה יהודה חולק ע"ז ע"ש וכן בספר מנחת שמואל. ונראה מדברי הביה"ל כספק הא הוכרע דאמרינן ביה ספק ברכות להקל.

העולה לדניא:

כשרוצה לאכול מנה אחרונה לאחר שכבר נטל ידיו: כשיש דעת בעל הבית אין צריך לברך כלל [מכיון שהוא ספק וספק ברכות להקל], אך במקרה שהוא לבד בביתו, לכתחילה לא יאכל ובמצב של בדיעבד יברך ברכה ראשונה, ואם אכל לכאורה יצטרך גם ברכה אחרונה על הגלידה.

ולא מפי כתבם, אלא שמכל מקום שבועה חלה גם בכתב משום שהכותב 'אחשיבה' לכתבו להיות כדיבור, והוא מדין דיות הנדר וכינויו, שכמו שמצינו שכתב מועיל כמו דיבור לענין המתחייב לחבירו ממון, לכן מועיל בשבועה ונדר להחשיבו אצלו כדיבור.

החתם סופר (שו"ת יו"ד סי' רכז ד"ה ואחר) כתב שהכתובה נלמדת מקל וחומר מדיבור. וביאר כי מה שהתורה אמרה 'לבטא בשפתים' זהו לרבותא, וכדי להשמיענו שאפילו כאשר רק ביטא בשפתים הרי הוא מתחייב קרבן, ומזה למדנו, אם כשמוציא הרהורי מחשבתו על ידי הבל פיו מתחייב לקיימו ועובר בלא יחל, כל שכן כשהוציאם על ידי כתיבה. ואמנם הוסיף החתם סופר (שם) שכיון שחיוב מלקות על שבועה הם על כך שהוציא שם שמים לבטלה בדרך שבועה, ממילא אם נשבע בכתב שבועה לשעבר, או שבועה שזוהי כגון שכתב על זה שהוא אבן, אינו לוקה, משום שאיסור מוציא שם שמים לבטלה זהו דוקא במוציא בשפתי.

עוד הוסיף, שמכיון ששבועה בכתובה נלמדה מקל וחומר, אם כן גם כאשר כתב שבועה להבא, שלא יעשה או שיעשה, ועבר עליה אינו לוקה, שאף שמתחייב לקיים כתיבתו, מכל מקום כיון שבפסוק כתוב 'לְבַטֵּא בְשִׁפְתֵי' וְכָל הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה, אלא שמכוח ק"ו באים לחייבו גם בכותב שבועה, אם כן יתכן שאומרים בזה שאין עונשין מן הדין.

טעם הר"י מיגא"ש שחייב בניני שמים ולא בניני אדם

ובזה פירש החתם סופר את דברי הר"י מיגא"ש (הג"ל) שמי שכתב שבועה בכתב ידו, דינו מסור לשמים לקיים שבועתו, ואין לחייבו דבר בניני אדם הואיל ולא הוציא שם שבועה מפיו, וביאר שהוא סובר ששבועה בכתב הוי שבועה, אלא שמכל מקום פטור מדיני אדם משום שאין עונשים מן הדין, ואף אין בית דין נוקטין לו כלל אפילו להוציא ממון, כמו שכתב התוספות (ב"ק ד' ד"ה ועדים) שאין עונשין מן הדין אפילו עונש ממון.

בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סימן ב אות יא) פירש דברי הר"י מיגא"ש, שמה שחייב בניני שמים, זהו משום שהטעם שהשבועה חלה בכתב זהו משום קבלה בלב, ואין זה בגדר 'דברים שבלב' מכיון שעל ידי השטרות ידועה כוונת לבו לכל העולם, אלא שבדיני אדם אי אפשר לחייבו בזה, כיון שיכול הוא לומר שהיה אנוס לכתוב את השטרות ושלא קיבל שבועתו בלב, אך בניני שמים על כל פנים חייב.

אמנם בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תרה) כתב שאין כוונת הר"י מיגא"ש ששבועה חלה על ידי כתיבה, אלא טעמו שצריך לקיים שבועתו משום 'שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשֶׂוּ עִוְלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ קִבּוֹ' (צפניה ג, ג), אבל מדין שבועה אינו חייב, ולכן אין בית דין כופים אותו לקיים השבועה ואינו נפסל לשבועה ולא לעדות ולא לקיים שבועתו.

חתימה בלי כתיבה

בנידון זה שחתם על הוראת קבע ולא כתב בפירושה את התחייבותו לתת לצדקה, הדבר נכנס למחלוקת הפוסקים אם דווקא שכתב בכתב ידו לשון נדר ושבועה מתחייב לשיטה זו שכתובה כדיבור, או שגם אם סופר כתב נדר או שבועה, והנודר או הנשבע רק חתם שמו על כך.

לדעת הגר"ש קלוגר (שו"ת האלק לך שלמה יו"ד סימן רמג, טוב טעם ודעת מהדו"ק סימן ט) אפילו אם שבועה חלה על ידי כתיבה, היינו דוקא כשהוא כתב בעצמו, אבל אם אחר כתב והוא רק חתם אינו כלום, והוכיח שכן סובר גם הנודע ביהודה (יו"ד סימן סח סוד"ה ועתה). וכן דעת הבית יצחק (יו"ד ח"ב סימן נב אות ו) והנפש חיה (לאב"ד קלאיש יו"ד סימן סח ד"ה ומעתה וסימן טט). אמנם מצאנו שרבים חולקים שאף חתימה בלבד מועילה להתחייב בשבועה ונדר. החתם סופר (שם) כתב שגם אם הסופר כתב נוסח קבלת נדר ושבועה במקומו, והנשבע רק חתם שמו על כתיבה זו, נחשב כנשבע אף שלא כתב בעצמו 'הריני נשבע', וכמו שמצינו בנשבע בנשבע שאף שהגט נכתב בלשון הבעל שאומר לאשתו הרי את מגורשת לי והרי את מותרת לכל אדם וכו', והיינו משום שצריכים להבעל יאמר כן לאשתו, עכ"פ הכתב גופיה נחשב כאמירת הבעל ובמקום דיבורו, וכמו כן לענין שבועה כאשר הסופר כותב בשטר הנוסח 'הריני נשבע', והבעל דבר חתם תחתיו הרי זה כנשבע בפועל ממש. אמנם ראה מה שתמה בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סימן יב ד"ה והנה) על ראיית החתם סופר מכתבת גט לשבועה.

וכן נוטים דעת הרבה מגדולי הפוסקים שחתימה לבד מועילה, ראה בשו"ת מים רבים (יו"ד סימן סח, ציין לדבריו בפתיח תשובה סימן רלו סק"א) ובתשובת נודע בשערים (מהדו"ת יו"ד סימן כג, הו"ד בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שלה) שעל ידי החתימה הרי הוא מגלה שבלבו הוא מסכים למה שנכתב בוהכי סג' דהוי כידות נדרים, וכתב שגם מדברי הקצוה"ח (סי' יו סק"י) משמע שאם ידע מה שנכתב הרי שחתמתו ידו כמו שבועה, וכן נקט בפשיטות בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' ג).

נדר וצדקה במחשבה

הנה בעיקר הדבר יש לדון במי שכתב נדר לצדקה גם מצד מחשבתו בלבד, כי הנה הרמ"א בשני מקומות (יו"ד סי' רנח ס"ג ובשו"ע ח"ו"מ סי' י"ב ס"ח) הביא את מחלוקת הראשונים אם מהני נדר בלבד לצדקה, ובשניהם הכריע כדעה שהנדר חל במחשבה. ובתשובת רעק"א (כת"י ירושלים תשכ"ה סי' ע, ומובא בשו"ת בית מאיר סי' א) כתב לדקדק בלשון הרמ"א, שבחלק יו"ד כתב 'והעיקר כסברא הראשונה', ובחלק ח"ו"מ כתב 'ויש להחמיר כסברא הראשונה', וביאר הטעם ששינה לכתוב רק 'להחמיר', כי אף שיש להחמיר בספק נדרים זהו רק מצד הנודר שעליו להחמיר ולקיים נדרו, אבל בית דין לא יוציאו מידו אף אם הוא מודה שחשב בכך מפני שהדבר שנוי במחלוקת, ועל כן בהלכות נדרים שהנידון רק על החיוב של הנודר כתב 'והעיקר כסברא הראשונה', אבל בחו"מ שזו הוראה לבית דין לא כתב בלשון הכרעה משום שאל בית דין אינם כופין אותו. מחמת חומרא שצריך לצאת לנפשו ידי שמים, אבל בית דין אינם כופין אותו.

ואכן יש לתמוה על הפוסקים שכתבו שאינו מתחייב בכתובה שאינה כדיבור, ותיפוק ליה מצד מחשבה בנדר הפוסק הרמ"א להחמיר. ובאמת כי השבות יעקב (ח"א סי' עב) והבית יצחק (יו"ד סי' פה) והבית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קט) והאחיעזר (ח"א סי' לד) נתנו טעם

עיי"ש. [ובסימן טו החוות יאיר סתר משנתו, כמו שהעירו השבות יעקב (שיבא להלן) ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קנא אות ב), אך כתב השבות יעקב שמכל מקום דברי החוות יאיר האחרונים (בסי' קצד) הם עיקר להלכה].

ראיות שכתובה כדיבור

החוות יאיר (סי' קצד) מוכיח שכתובה כדיבור מכך שהוצרכה התורה למעט עדות בכתב מהפסוק (דברים יט טו) 'על פי שנים עדים', ודרשו חכמים (גיטין עא.) 'מפיהם ולא מפי כתבם', ואם כתיבה אינה כדיבור לא היה צריך למעט מפי כתבם. עוד הוכיח החוות יאיר (סי' טז) ממה שכתב בשולחן ערוך (או"ח סי' מז ס"ג) 'הכותב בדברי תורה אע"פ שאינו קורא, צריך לברך', והרי כתב השולחן ערוך (שם ס"ד) שאין מברכים על הרהור בדברי תורה ומכך שעל כתיבה צריך לברך, מוכח שהכותב בדברי תורה הרי הוא כמדובר שכתובה כדיבור.

הוכחה נוספת מביא השבות יעקב (שו"ת ח"א סי' קנו) מקושיית הגמרא על דברי רב (גיטין עא.) שחרש יכול לגרש מתוך הכתב, והקשו בגמרא ממה שנתמעט אילם מקרבן שבועת העדות מקרא ד'אם לא יגיד' (ויקרא א, א), וקשה מדוע צריך פסוק לפטור אילם משום שאינו בר הגדה, הרי יש לפטור משום שאינו יכול להישבע שאינו יודע עדות, וכיצד יתחייב האילם קרבן שבועה, ומוכיח מזה שהגמרא נקטה כדבר פשוט שהאילם אכן יכול להישבע על ידי כתיבה.

ההסיק השבות יעקב ששבועה חלה בכתב, וכתב דזו כוונת הרמב"ם (רפ"ב נדרים ורפ"ב שבועות) שכתב שלגבי נדרים ושבועות מהני 'בין אם נשבע בפיו, ובין אם ענה אמן, או דבר שעניינו כענין אמן, שהוא קבלת דברים', ששבועה בכתובה היינו 'דבר שעניינו כענין אמן'. ואף שבתורה כתוב שבועה ונדר על ידי דיבור 'מוֹצֵא שִׁפְתֵיךָ תִּשְׁמָר' (דברים כג כד) מכל מקום די גם בכתובה, ומה שאמרו 'עד שיוציא בשפתיו' (שבועות כז) היינו רק לאפוקי כאשר חשב בליבו בלבד ולא הוציא בשפתיו, אבל באופן שעשה מעשה בגופו על ידי הרכנה או על ידי כתיבה ודאי שזוהי שבועה גמורה, דמה לי עקימת שפתיו דהי מעשה או הרכנה ומעשה בשאר גופו.

שיטת האחרונים שאין כתיבה כדיבור

רבים מן האחרונים (מבי"ט ח"א סימן רמ וח"ב סי' ט, מהר"ם גלאנטי סימן קכב, מהר"א מורח"י סימן עג, וראה בשיירי נכסת הגדולה יו"ד סימן רי הגהות הטור אות ו שהביא כן מהרבה פוסקים) כתבו כדבר פשוט ששבועה אינה חלה על ידי דיבור, וכפשוטו של מקרא שכתבה תורה (ויקרא א ה ד) 'לְבַטֵּא בְשִׁפְתֵי' 'לְכָל אִשֶּׁר יִבְטֵא אֶת־הָאָדָם בְּשִׁבְעָה', ובלא ביטוי בשפתיו אין זו שבועה, ולכן אם כתב שבועה ולא הוציא שום דבר מפיו לא הוי שבועה כלל.

דחיית הראיות שכתובה כדיבור

בשב יעקב (סי' מט) השיב על הוכחת החוות יאיר מעדות, שבעדות היה מקום לומר שאינו אלא גילוי מילתא שבאים לספר לבית דין את עדותם וזה נתמעט ב'מפיהם ולא מפי כתבם', שהתורה הצריכה שישמעו בית דין את העדות מפי העדים, ואמנם במקום שצריך דיבור לא תועיל כתיבה.

מהרי"א ענין (שו"ת סי' ה) כתב לדחות הראיה מעדות בדרך אחרת, שלא אמרה תורה בפרשת עדות 'דיבור' אלא 'הגדה', והגדה עניינה להעביר את הסיפור לבית דין בכל צורה שתהיה, אם על ידי דיבור ואם על ידי רמיזה או בכל דרך אחרת, ומביא שמצינו כמה פסוקים שנאמר בהם לשון הגדה אף שלא היה שם דיבור.

כתיבה כדיבור בחרם דרבנן שלא להדפיס ספר

בפתיח תשובה (יו"ד סי' רלו סק"א) ציין עוד למה דנו הפוסקים בענין הסכמות שנותנים רבנים על הדפסת ספרים ומחירימים שלא ידפיס אדם אחר ספר זה ושלא ישיגו גבולו. בשו"ת תפארת צבי (יו"ד סי' סב) הביא שדעת המהר"ם בנעט שחרם הרבנים אינו חל כיון שכתובה אינה כדיבור, אולם התפארת צבי נחלק עליו שאף אם נאמר ששבועה אינה חלה בכתובה, חרם חל אף בכתובה. בשו"ת נודע בשערים (מהדו"ת יו"ד סי' כג) כתב כי דוקא חרמים שמחירימים הגדולים חלים גם בכתובה, משום דלא בעינן רק דעתם והסכמתם, אבל מה שמקבל אדם על עצמו בחרם מחמת שרוצה אדם לאסור על נפשו, הרי זה מעניין נדר ואינו חל בכתובה.

הטעם שמועיל כתיבה כדיבור בשבועה

מצינו כמה טעמים לבאר מדוע כתיבה כדיבור לענין חלות שבועה על ידי שבועה. ובאמת כי מראיות החוות יאיר' משמע שסובר שזוהו כאילו דיבר ממש, וכן הדין בכל מקום שצריך אמירה, כתיבה הרי היא כדיבור ממש לכל פרטים. ואכן הרי"א ענין (שו"ת סי' ה) תמה, כי אם כן יאסר לכתוב שם שמים, שהרי אסור להגות את השם באותיותיו, והכותב הרי הוא כהוגה את השם באותיותיו. כמו כן אם יכתוב פרשת שמע, וכי יצא ידי חובת מצות קריאת שמע, או אם יכתוב היבם 'לא חפצתי ליבמה' או שהיבמה תכתוב 'מאן יבמי' וכי תועיל כתיבתם במקום דיבור, וכן בברכת המזון ושאר המצוות החלויות כדיבור או בשבועות ונדרים שאמרה בהם תורה (ויקרא ד ה) 'לבטא בשפתים' לא מסתבר לומר שתועיל בהם כתיבה.

אמנם הפוסקים המאוחרים, הגם שהסכימו לדינא כי שבועה חלה על ידי כתיבה כשית החוות יאיר אבל לא מטעמיה. וכן בשערי תשובה (או"ח סי' תפט סק"ו) כתב לענין ספירת העומר, שנראה לו כי אף אם ננקוט בשבועה שכתובה כדבור, יש לומר שכל זה רק במקום שהדבור עצמו אינו אלא לגלות על מחשבת הלב, אבל בספירת העומר לא תועיל כתיבה וכמו שלא יועיל אם כתב קריאת שמע ותפלה וקריאת המגילה שבוודאי צריך להוציא הדברים בפיו.

ומצאנו כמה טעמים לבאר הטעם שמועילה שבועה בכתב: הגר"ש קלוגר (נדרי ורחין ח"ג סי' רי אות ג-ו, וי"א רכז אות מב, ובשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ק סי' ט) ביאר שזוהו מדין 'ידות נדרים', כי אף שבאמת עיקר שבועה היא כדיבור ממש וכמו שכתוב 'לבטא בשפתים', ומצד עיקר שבועה ודאי שאין חלות שבועה על ידי כתיבה כמו שעדות בכתב פסולה משום 'מפיהם

מזווה בדירת אירוח לשבת אחת (ב)

הירושלמי (סוף מגילה) שאמרו שמצות מזווה נוהג אפי' בשבת, ופי' הקרבן העדה הכוונה שגם בשבת חייב לצאת מדירתו כשאין לו מזווה, אמנם האחרונים המתירים מבארים את דברי הירושלמי כמו שפי' המהר"ם בנעט (שם) שהכוונה שגם בשבת מקיים מצות מזווה כשקבוע בפתחו (עי' גדולי הקדש סי' רפה בסוף דבריו).

להפקיר זכותו:

אי מהני להפקיר זכות ההשתמשות שיש לו בדירה: הנה לגבי המפקיר את ביתו שלו, מה"ת פטור ממזווה כדאיתא בגמ' (קלא:). ואם ממשיך לדור בה אחר שהפקירו, עי' מש"כ מקדש מעט (רפ"ה סק"ה) בשם מאירי דהוי כמו שואל דפטור עד ל' יום, אך מפסקק שם עליו, עיי"ש.

ולגבי מי שדר בבית אחרים בשכירות או בשאלה ורוצה להיפטר מחיוב מזווה, דעת הגר"ח קנייבסקי (דעת נוטה, מזווה הערה 440) דמהני להפקיר זכותו. וכן בתשובות והנהגות (ח"א סימן תרמא) דן באורך ומסיק דעד ל' יום מהני ע"ש.

הפקר בשבת: לענין אם מותר להפקיר ביתו בשבת במקום מצוה כה"ג [כמו בגוונא דין שמפקיר זכותו כדי שלא ידור בבית שיש בו חיוב מזווה], נחלקו בזה הפוסקים, עי' במגן אברהם (סו"ס יג) שמבואר מדבריו שמותר להפקיר טליתו או ביתו בשבת כדי שיפטר מחיוב ציצית ומזווה, ואינו דומה לנותן מתנה דאסור כשאינו לצורך שבת, ואילו רבי עקיבא איגר שם חולק עליו והביא מכמה פוסקים שאסור להפקיר נכסיו בשבת, משום דדומה למקח וממכר.

ובעצם הענין לגבי הפקר בשבת, מצאתי שכבר האריכו בזה עוד הרבה אחרונים, ויש שהוכיחו מכמה מקומות בש"ס שאין איסור להפקיר בשבת, ואכמה"ל (ועי' שדי חמד מע' ה סי' ק). ולענין הלכה נראה הכרעת הפוס' שיש להחמיר, אם לא כשיש הכרח לצורך מצוה.

וראה בספר שערי המזווה (פ"א הע' ס') שכתב בשם רב וואזנר זצ"ל, שדעתו שמאחר שנקטי' להלכה שמדינא אין איסור לדור בבית ללא מזווה, א"כ למה יפקיר, הלוא נקטי' שאסור להפקיר בשבת, זולת בשה"ד כמו בחמץ בפסח (או"ח סי' תמד) או לגבי שביית בהמתו (או"ח סי' רמו, עי' כף החיים שם סקמ"ז), שאז התירו כדי שלא יכשל באיסור.

מאידך במקדש מעט (רפה סק"ג) כתב, שמאחר שיש מח' אי צריך לצאת מדירתו, אפשר דנכון להפקיר. אך מעיקר הדין גם הוא מודה שאין חיוב להפקיר, וכמ"ש להדי' בגדולי הקדש (שם בסוף), והוא מטעם אחר, עפ"י דברי המגן אברהם (סי' תמו סק"ב עפ"י תוס' בפסחים) לגבי חמץ, שכאשר בדעתו לבערו אינו עובר עליו משום בל יראה, א"כ גם כאן דעתו לקבוע מזווה אחר השבת.

העולה לדינא:

לקבוע מזווה בשבת, ברוב האופנים יש בזה איסור מלאכה לכ"ע.

אי אפשר לקבוע מזווה ע"י גוי או קטן.

נחלקו הפוסקים אם יש איסור לדור בבית שאין בו מזווה, או שיש רק חיוב על דרו בו ביום ועשה' לקבוע בו מזווה, ולמעשה הכרעת רוב הפוסקים לקולא, ובפרט בשבת שאין אפשרות לקבוע מזווה, ולכן א"צ לצאת מן הדירה, אפי' שיש לו דירה אחרת לילך שם.

מהני להפקיר זכותו שיש לו בדירה, ובכך נפטר מחיוב מזווה. אך בשבת עדיף שלא יפקיר, כי יש שיטות הסוברים שאסור להפקיר בשבת, משום דהוי כמו קנין האסור משום מקח וממכר.

בשבת: הנה בשבת שאי אפשר לקבוע מזווה [וכן בכל אופן אחר בימות החול שאין לו מזווה להשיג] אין צריך לצאת מדירתו אם אין לו מקום אחר לדור, כמו שכתב פתחי תשובה (י"ד סי' רפה סק"א) בשם פרי מגדים (או"ח סי' לח א"א סקט"ו), והכל כמו שנתבאר בשו"ע או"ח (סי' יג) לגבי ציצית, ושם מבואר דבשבת [או במקום שאין להשיג מזווה] אין צריך לפשוט טליתו אפי' באופן שיש רק בזיון קטן, והטעם כי מאחר שאינו יכול לעשות ציצית, אין לו חיוב מה"ת לקיים המצוה, אלא יש לו איסור דרבנן בלבד ללבוש הבגד, וזה נדחה מפני כבוד הבריות.

ויותר מזה מבואר במגן אברהם (סי' יט סק"א) דמזווה עדיף וקיל טפי מציצית, דבמזווה לא הטרירו רבנן לעקור דירתו, משא"כ בציצית אם נפסק הציצית מחויב לפשוט מיד (אם לא במקום בזיון גדול, עי' פמ"ג שם). ומשמע מזה דאפי' במקום שיש להשיג מזווה, מ"מ בינתיים עד שמשגי א"צ לצאת מדירתו אפי' מדרבנן, ואפי' במקום דאיכא רק גנאי קטן או דאיכא טורח לעקור דירתו, דאל"כ לא עדיף מציצית. ויל"ע בזה. (ועי' בשו"ת ציץ אליעזר (יג נג) מש"כ להשוות דברי המג"א אלו עם הפמ"ג הנ"ל).

למעשה בנידו"ד:

הנה עפ"י הנתבאר שא"צ לצאת מדירתו בשבת במקום שיש בזיון קטן, נראה בנידון דידן שאם יהיה לו אי נעימות בכל אופן שהוא לעבור לישון בדירה אחרת עם עוד אנשים אחרים וכדו', א"צ לעבור ויכול לישון בדירה זו.

ובפרט שבודאי אין כל חיובו רק מדרבנן מדין שוכר (ושו"ר שכ"כ באבני ישפה ח"ב סי' פ) (ובאמת לפי"ז גם בימות החול א"צ לצאת עד שמשגי מזווה ויל"ע), ועוד שכאן בפשטות דינו כפונדק דפטור לגמרי כמשנ"ת לעיל במאמר א'.

עוד יש לצרף בנידון דידן, את סברת האומרים (רמ"א רפ"ז סי' ס"ב, שו"ך רפ"ז סק"ט) שאין חיוב רק בפתח הראשי שבבית ולא בכל חדרי הבית.

עוד בענין לדור בבית בלי מזווה:

שוב בדקתי עוד בפוסקים לגבי האיסור ליכנס לבית שאין בו מזווה [היכן שאינו יכול לקבוע בה מזווה כגון בשבת], ומצאתי שכמה אחרונים נקטו להלכה להתיר עפ"י המרדכי (הל' קטנות תקמ"ד) שכתב שמותר [אך במהר"ם בנעט שם מבאר דהיינו דווקא היכי שבדעתו לקבוע מזווה מיד. אמנם בשבת שא"א מותר. ובאמת י"ל"ע כי המג"א הנ"ל הביא ג"כ המרדכי ולמרות זאת כתב דעכ"פ איסור דרבנן יש, וצ"ע].

וכן האבני נזר (או"ח סי' תמא) כתב בפשיטות להתיר (עפ"י הבי"ח בי"ד סי' רפו סו"ס ד). ובמק"א (י"ד סי' שפא) כתב מתחילה לחייב, עפ"י סברא שמזווה עדיף חיובו מציצית כי חל חיובו קודם שנכנס לדירה, משא"כ חובת הציצית חל רק לאחר שנתעטף (וזה להיפך ממה שכתב המג"א הנ"ל שמזווה קיל מציצית), אך בסוף מסיק להתיר עפ"י המרדכי הנ"ל.

וכן נקטו להקל הרבה אחרונים (שו"ת מהרש"ם ח"ח סי' ריט, שו"ת מהרש"ג ח"ג סי' ד' וח"א סי' כה, שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' קיח) וכן נקטו פוסקי זמננו (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' קמא, הגר"ח"ק בפרשה סדורה סי' ס"ו ונדעת נוטה הל' מזווה תשובה כב עפ"י המרדכי הנ"ל) שאין איסור דבבר.

[אך הגר"ח"ק (מזוהות ביתך סי' רפו ביה"ל ד"ה והדר, שיה השדה ח"ג שבת קלט): מחמיר לכתחילה מטעם המבואר במדרש רות (בכב) עה"פ 'באשר תליני אליך' וז"ל: אמרה לה, בתי, אין דרכן של ישראל לדור בבית שאין שם מזווה, אמרה לה 'באשר תליני אליך', ע"כ].

וכל זה שלא כפרי מגדים הנ"ל שאסור אם יש לו בית אחר. ובאמת יסוד דעת הפמ"ג נעוץ בזה שמבאר דברי

בשבוע שעבר במאמר א' הבאנו דיון לגבי מי שהתארח בשבת בעיר אחרת ונקלע לדירה ללא מזווה, מה עליו לעשות. וביתארו את הדינים של חיוב מזווה במי ששוכר בית לתקופה קצרה, והפטור ממזווה במי שדר בפונדק, סקרנו את הבלדים שבין שכירות לפונדק וגדרן. הסכנו למעשה, שבנידון דידן נראה לפטור ממזווה וכדין הדר בפונדק, מאחר שאין אירוח זה באופן של דירה קבועה כלל.

במאמר זה השני, נבאר עוד כמה פרטי דינים לגבי מזווה בשבת. וגם נדון בכמה נושאי הלכה נוספים לגבי עצם השהייה בדירה ללא מזווה, ובפרט בשבת.

לקבוע מזווה בשבת:

יש לבאר בקצרה אם יש אופן שניתן לקבוע מזווה בשבת עצמה, והנה אם קובע באופן בנין קבוע - חייב מדאורייתא משום בונה, כדאיתא בגמ' (שבת קלא). ואם קובע באופן ארעי - הוי איסור דרבנן משום בונה, וכן יש איסור מחשש שמא יתקע (עי' שו"ע או"ח סי' שח ס"ט וסי' שיג ס"ח). כ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קנח אות ב, ח"ד סי' קמג) עיי"ש.

ורק להכניס הקלף לנרתיק המזווה בלי שום חיבור כלשהו, נחלקו פוסקי זמננו בדבר: דעת שבט הלוי שם להתיר, ומאידך דעת הגר"ח"ק (פרשה סדורה סי' סו) וחוט שני (הל' מזווה) לאסור, וכן בארחות שבת (פ"ה הע' לא) אוסר. אך אם בדעתו להסירו במוצ"ש ולחזור לקבעו, כתב בדעת נוטה (הל' מזווה תשובה יג) דמותר (ועיי"ש מה שהאריכו שם בעה"ע 19). והנידון בזה הוא משום איסור בונה, מתקן מנא, גזירה שמא יתקע, מוקצה. ובספרים הנ"ל הרחיבו בכל זה לכאן ולכאן.

עי' גוי: הנה לקבוע מזווה בשבת ע"י גוי, לכאורה הוי שבות דשבות (באופן שקובע המזווה בדרך עראי) לצורך מצוה דהתירו אמירה לעכו"ם באופן זה (שו"ע או"ח סי' שז ס"ה), אך למעשה גוי שקובע מזווה פסולה, משום שאינו עושה לשמה או משום דבעי' שליחות, כן מבואר בדעת קדושים (סי' קפ"ב) ובמקדש מעט וגדולי הקדש (סי' רפ"ט).

לצאת מהדירה כשאין מזווה:

בענין אי מחויב לצאת מביתו כשאין לו מזווה, הנה קודם יש לדון אי מהני לצאת, דהנה נחלקו הראשונים אם יש חיוב מזווה בבית שלו בזמן שאינו דר שם (עי' גדולי הקדש סי' רפ"ה באריכות), ולהלכה נקטי' דפטור קודם שנכנס לדור שם (עי' מג"א סי' יט סק"א, משני"ב שם סק"ד עפ"י ברכ"י ורעק"א), נמצא שלפי הדיעות שמחויב גם כשאינו דר שם, א"כ לא מהני זה שיצא מהדירה כי החיוב ממשיך גם אחר שיצא [מאחר שדעתו בעתיד לחזור ולדור בה] ולא הרויח מאומה (כמו שנתבאר בגדוה"ק שם בסוף דבריו). ועוד שאם נשאר חפציו בדירה אזי לכאורה חייב משום זה גופא, כי לא גרע מבית האוצר דחייב [אמנם יש סברא שאכן גרע מבית האוצר מאחר שאינו מיוחד לזה, ואכמה"ל].

אך זה רק כאשר הבית שלו, אבל בנידון דידן שיש לו רק זכות השתמשות, לכאורה מהני לצאת לכ"ע.

ולענין אם יש איסור לדור בבית ללא מזווה: הנה מה"ת בודאי החיוב היא רק שיש מצוה ב'יום ועשה' לעשות מזווה, אך אין איסור מה"ת לדור בבית בלי מזווה, וכמו לגבי חיוב מצות ציצית בטלית עם ד' כנפות [והנפק"מ בזה הוא באופן שאין לו יכולת לקבוע מזווה או ציצית כדלהלן], אך איסור דרבנן עכ"פ יש לדור בלי מזווה, כמבואר כל זה במגן אברהם (סי' יג סק"ה, ועי' גדולי הקדש הנ"ל) [אמנם יש לציין מה שכתב מהר"ם בנעט (הל' קטנות תקמ"ד אות לא) שלפי דעת הט"ז (סי' יג סק"ה) אין איסור כלל אפי' מדרבנן].

כללי דיני הוצאה בשבת

מדאורייתא / מדרבנן / בדיעבד / בכרמלית / בחצר / בבית / בכיסו / שלא כדרכה / בתכשיטי נשים

י. ואם מוציאו שלא כדרך הוצאה שאז חיובו ההוצאה הוא רק מדרבנן, ג"כ לא התירו בכרמלית ובחצר שאין בו עירוב כיון שהוא משוי, אם לא במקום מצוה או בהפסד מרובה שהתירו אז כל שבות דשבות (שועה"ר ס"ג),

להלכה למעשה

יא. המשנ"ב (ס"קס"א) כותב שדעתו של הגר"א כמו הראשונים שאסרו אפילו דבר שאיסורו הוא מדרבנן אף בחצר שאין שם עירוב, אבל בחצר שיש עירוב וכ"ש בבית מותר ללבשם ולא חוששים שמא ישכח ויוציאם, וכן מסיק להלכה בשעה"צ (ס"קנ"ה) שבמקום שיש עירוב מותר לציאת בתכשיטים אלו.

יב. השועה"ר (ס"ק"ג) פוסק שיש להחמיר לכתחילה כהראשונים שסברו שאפילו בחצר שיש בו ערוב וה"ה בבית אסור ללבש שום דבר שאסור לציאת בהם ברה"ה, אבל במקום הצורך סובר השועה"ר שאפשר להקל כהראשונים שמתירים ללבש בבית ולציאת בחצר שיש בו עירוב. ובשם הגרש"ז אוערבתך (בספר שש"כ פרק י"ח הערה קפט) מובא שפוסק כמו השועה"ר.

יג. ולכן אסור להשים שום דבר בכיסו או בחגורתו וכל מקום שאיכא חששא שמא ישכח ויוציאם, וכ"כ במנחת שבת (ס"ו פד ס"ג) וז"ל אומר אני דוה הלכתא רבתא לשבתא שכמה פעמים ראיתי בחוש שמי שאינו נוהר להניח בכיסו איזה דבר כשהוא בבית לא ימלט שלא ישכח ויוציאנה לרשות הרבים, ולכן ראוי לכל בעל נפש שלא להניח שום דבר בכיסו אפילו בביתו שמא ישכח ויוציאנו לחוץ, ואפילו הוא אינו רגיל לציאת לחוץ כגון שהוא חולה ויושב בביתו יש להחמיר עכ"ל. יד. אולם יש לדון בדברי השועה"ר אם יש להחמיר גם בעיר שאין בו רה"ר כלל וכל העיר מעורבת בעירוב, שאז ליכא חשש שמא ישכח ויוציאם לרה"ר, ולמעשה השועה"ר בעצמו מסתפק בזה ולכן כותבו רק בסוגריים שיש להחמיר גם בעיר מעורבת, וסברתו היא שיש מקום לחשוש אפילו לחשש מועט שאולי יצא מחוץ לגבולי העירוב של העיר, אך להלכה מנהג העולם להקל בזה מפני שרוב היציאות של האדם היא בתוך העיר ולמעט לא חיישינן (קצוה"ש ס"י קטו).

טו. מצינו לימוד זכות בשו"ע לאלו הנשים היוצאים בתכשיטיהן אפילו ברה"ר גמורה, כיון שיש אומרים שבזמן הזה אין לנו רשות הרבים אלא כרמלית כיון שאינו רחב ט"ז אמה וגם אין עוברים בו שישים רבוא אנשים, ועוד שהנשים שלנו אינם רגילים לפשוט התכשיטים ברחוב ולהראות לחברותיהן, ולכן מקום שנהגו להקל לא יכולים למחות בידן מאחר שיש להם על מי לסמוך (כה"ח ס"קפ"ה).

דבר שאסרו לציאת מדרבנן

ה. תכשיטי או מלבוש שאסרו חכמים לציאת בהם ברה"ר מחשש שמא יבוא לאתוי ד' אמות, איכא מחלוקת הראשונים אי גזרו לציאת בהם גם שלא ברשות הרבים כגון כרמלית או חצר שאין שם עירובי חצירות, או אפילו בחצר שיש שם עירוב ובתוך הבית פנימה גזרו, יש ראשונים (ספר התרומה ס"מ"ג) שסברו שלא גזרו כלל ואף בכרמלית לא אסרו מפני שהוצאה בכרמלית הוא רק דרבנן והוי גזירה לגזירה, ויש ראשונים (ר"ת ר"י) שסברו שרק בכרמלית גזרו כיון שאין לה מחיצות הוא דומה יותר לרה"ר, אבל בחצר אף ע"ג דליכא עירוב לא גזרו.

ו. ויש ראשונים (רי"ף רמב"ם) שסברו שגזרו אף בחצר שאינה מעורבת ולא נחשב גזירה לגזירה משום שהכל גזירה אחת היא, כיון שאיסור הוצאה בחצר שאין שם עירוב הוא דומה בעניני העם לאיסור הוצאה ברה"ר, ואם נתיר להם בחצר יתירו לעצמן גם לציאת בהם ברה"ר, אבל בחצר שיש בו עירוב וכ"ש בתוך הבית מותר לציאת בהם וללבושם ואין חוששים שמא ישכח ויצא בהם ברשות הרבים.

ז. ויש ראשונים (רמב"ן, רשב"א) שסברו שאפילו בחצר שיש בו עירוב וכן בתוך הבית פנימה גזרו שלא להתקטט בהם וללבושם, משום שקרוב לוודאי שישכח להסיר ולפשוט התכשיטים והמלבושים קודם שיצא לרה"ר שכן דרכו בחול שאין פושט מעליו קודם שיוצא לרה"ר.

ח. ולפי שיטה אחרונה אסור להשים בשבת שום חפץ בכיסו או בחגורתו שמא ישכח ויוציאנו ברה"ר, ולא התירו לטלטל בביתו אלא בידו, שמה שבתוך ידו אין לחוש שמא ישכח שהרי רואה החפץ בידו (שועה"ר), ועוד שא"כ לא יהא אפשרות לטלטל שום כלי בבית ובחצר שמא ישכח ויוציאנו (מ"ב ס"קנ"ז). ודע דיש דברים שלכולי עלמא לא גזרו אפילו בכרמלית והיא תכשיטים לאשה שמיועד לה כדי שלא תתגנה על בעלה (שו"ע ס"ח).

דבר שאסור מן התורה

ט. כל דבר שאסור מן התורה לציאת בהם ברה"ר משום דהוי משוי, אסור לכולי עלמא לציאת בהם בכרמלית ואפילו בחצר כשאין שם עירוב, משום כל דבר שאסור מה"ת גזרו אף במקום שאיסורו הוא רק מדרבנן, אבל לציאת בהם בחצר שיש בו עירוב וכ"ש בבית מותר לציאת בהם ולא חוששים שמא ישכח ויוציאם לרה"ר, חוץ לראשונים שאסרו אף דבר שאסור אלא מדרבנן אפילו בבית, שכל שכן שאסור ללבשו בבית ובחצר דבר שאסור מה"ת.

א. האחרונים כתבו כללים בדיני הוצאה ברשות הרבים או מרשות לרשות במקום שליכא עירוב כדי שיהא ברור לכל אחד ולחשבן בכל דין ודין הגדרותיה, ואילו הן: כל דבר שהוא מלבוש או תכשיט מותר לציאת בהם בשבת, וכל דבר שיוצא מהגדרה זו הוי משוי ואסורה מה"ת, ואם מוציאו בשבת במזיד חייב כרת, וסקילה כשיש עדים, ובשוגג חייב חטאת, אך המוציאו בשינוי שלא כדרך הוצאתה בחול אינו אסורה אלא מדרבנן גזירה שמא יוציא כדרכה, וזהו נקרא הוצאה כלאחר יד שהוא פטור אבל אסור (ביה"ס י"א ד"ה כל).

ב. ולפעמים אסרו חז"ל אפילו דבר שהוא מלבוש או תכשיט והוא כשיש חשש דלמא אתי להסירו או שיפול מעליו ויוליכהו ד' אמות ברשות הרבים, והיא באופנים הבאים: א] תכשיט שעשוי להראות לאחרים יופיה וטובה. ב] בגד או תכשיט שלבשם רפוי וחיישינן דלמא יפול מעליו. ג] בגד או תכשיט שיכול להיות שאנשים אחרים יחייכו מדבר זה ויתביישו. ד] בגד שאינו עשוי למלבוש גמור אלא הוא עשוי להציל את האדם מטינוף ולכלוך (שם).

ג. ופשוט שמלבוש או תכשיט שמותר להוציא בשבת הוא דוקא כשהם מלבושים על האדם, אבל כשנושא בידו הוי משוי וחיובו הוא מן התורה (שם), ורואים בדברי השו"ע שדן בכל נידון ונידון באיזה הגדרה היא נכנסת אם הוא מלבוש או תכשיט, ואף שתכשיט היא יש לדון אם ליכא למגור שמא אתי להסירו מעליו או לא, ויש לדעת שדבר שאסור חז"ל משום דלמא אתי להסירו בדיעבד אם שכח והוציאו לרה"ר אין צריך להסירן מיד, אלא יכול ללכת אתו עד שמגיע לביתו (מ"ב ס"א ס"א).

דבר שהתירו לציאת

ד. דבר שהתירו לציאת בהם שבת מפני שנכנס בגדר מלבוש או תכשיט מותר לשלפו ולפשוטו ברשות הרבים ולחזור ולהתלבש או להתקטט בהם מיד קודם שילך ד' אמות, ולא חוששים שמא כשפושטו ישכח ויעבירו ד' אמות (שו"ע ס"ו שג ס"ט), כיון שלא יכולים לתקן לחשוש לחששא כזו, שאם מיירי באדם ששכח ששבת היום מה יעזור לנו שנגזור שלא לפושטו ברה"ר, הוא חושב שהיום יום חול ולא שבת, ואם מיירי שיודע ששבת היום בוודאי לא יעבירו ד' אמות, משא"כ בדברים שאסור חז"ל לציאת מהם בשבת כיון שאנשים רגילים לפושטם ברה"ר, אנו חוששים שאפילו באופן שיודע ששבת היום ישלוף ויפשוט ממנו בלא דעת ומחשבה ואתו לאתוי ב' אמות ברה"ר (מ"ב ס"קנ"ה).

תגובות והערות

תגובות והערות שהתקבלו במערכת

שלו וישע רב. בדון שדון השבוע על ידי הגר"ש ברגשטיין שליט"א האם יש לומר תפילת הדרך יותר מפעם אחת ביום. שמעתי מפי אחד מתלמידי הקרובים ביותר של הגר"ש וואזנער זצ"ל שאף זכה להיות מבאי ביתו (אמנם אינו מורה הוראה בעצמו) ולא יז מדיעתו כמלא נימה (ללא נחמה) שתפילת הדרך נאמרת פעם ביום וכי בזה הלילה הולך אחר היום. ומבלי להגיע לכך אספר על עצמי שאיני דריווער במקצוע כי אם רק משגיח כשרות שבעבר יכולתי לנסוע אפילו 3-4 נסיעות ביממה ובינתיים לחזור הביתה ומשום סב"ל שמעתי רעיון מפי ת"ח לומר פ"א ביום "למחוזות חפצנו" וגו' ובכך לציאת מידי ספק לכל הדעות וזכיתי שאמרו"ר שליט"א יסיכם עמי.

בכל הכבוד הראוי הצבי"א אפרים צבי מאסקאוויטש, בית שמש בלאאמור"ר הרה"צ שליט"א משאץ - ירושלים

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים חכמי ורבני כולל באר ישראל

הרה"ג מנחם מנדל אייכלר שליט"א להולדת הבן

זוכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

בסימן טוב ובמזל טוב

שתועיל כתיבה כדיבור שזהו במכל שכן ממחשבה, שאם מחשבה מועילה כל שכן כתיבה. ולכאורה תמוה מדוע לא כתבו שתועיל מחשבתו לחוד ויועיל מדין מחשבה ובכלל מאתיים מנה.

אלא שטעם הדבר הוא על פי יסוד דברי הטורי אבן (חגיגה י. אבני שוהם ד"ה דילמא, עיי"ש באריכות) שכתב כי אף במקום שמחשבה וקבלה בלב לבד מועילים, אם התכוון להוציא בשפתיו וטעה בלשונו ולא אמר, לא חל הקדש תרומה, ובוה ביאר המשנה (תרומות פ"ג) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר וכו' לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין. אף שתרומה ניטלת המחשבה, אלא שמאחר וגמר בלבו להוציא בשפתיים ולא הוציא אין במחשבתו כלום.

ועל פי יסוד דברי הטורי אבן ביאר הבית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קט) את האיבעיא בגמרא (נדרים ז.) אם יש יד לצדקה. ולכאורה מה נפקא מינה אם יש יד או לא, יחול הנדר מדין מחשבה, אלא כי מאחר שהוא גמר בלבו להוציא בשפתיו, ממילא אינו מועיל בלב, וזה הטעם שגם כותב הנדר אינו חל רק אם כתיבה כדיבור, כי אף לשיטות שמחשבה לבד מחייבת, אמנם מי שבא לכתוב מוכיח שכוונתו שהנדר יחול על ידי הכתיבה ולא על ידי מחשבה.

הכרעת הפוסקים

בתשובת דברי חיים (יו"ד ח"א סי' יז) כתב שאף שמתסבר ששבועה בכתב אינה כלום, אך מכיון שגאון אחרון החתם סופר פסק הלכה למעשה ששבועה חלה בכתיבה, אם כן אין להקל בזה אפילו רק חתם על השטר, ומדי ספיקא דאורייתא לא נפקא. וכן כתב המהרש"ם (שו"ת ח"א סי' ס) שאין להקל בשבועה בכתב, וציון שבהגהת מחנה אפרים על הטור (אה"ע דף קט) הביא בשם הרשב"א שפסק כן.

הוראת קבע בלי הגבלת זמן

דנו פוסקי זמנינו במקרה שחתם על הוראת קבע בלי להגביל את מספר החודשים. כי הנה הרמ"א (ח"מ סימן ס סעיף ג) פוסק כי הנודר לתת מזונות לעני ולא פירש זמן חייב לתת כל זמן שנצרך העני, וביאר החתם סופר (שו"ת ח"מ סימן ט) שהוא ספיקא דדינא האם התכוון ליום אחד או לעולם וספק נדרים להחמיר.

ומכאן דנו הפוסקים לגבי הוראת קבע שאינה מוגבלת לזמן. הגר"ג קרליץ (אורח צדקה פרק יד הלכה לט), סבר שמאחר וסתם בני אדם כאשר חותמים הוראת קבע כוונתם לשנה אחת, מותר לחזור לאחר שנה שבוצע גביה.

ולדעת הגר"ש אלישיב (אורח צדקה שם, קב ונקי ח"ב עמוד שמא) גם כעבור שנה אסור לבטל את ההוראת קבע ללא התרת נדרים, משום שסובר שיש כאן התחייבות לצדקה בלתי מוגבלת, אבל להישאל מותר למרות שבסתם צדקה אי אפשר להישאל.

הגר"י בלוי (צדקה ומשפט פ"ד הלכה יד הערה לה) כתב שיש להסתפק אם מותר לבטל הוראת קבע ללא התרת נדרים, ומן הראוי להחמיר לא לבטלו ללא התרה, ומדין אומדנא אפשר שלאחר שנה יכול להפסיק על כל פנים כשירצה לתת לצדקה אחרת, וראוי לעשות על ידי התרה. וכתב עוד דאפילו שיש בדרך כלל בהוראת קבע סעיף המאפשר למתחייב לבטל את ההתחייבות, אין זה מגרע מההתחייבות לצדקה שאליבא דאמת נעשתה על כל הצדדים ושלא על מנת לבטל שהיא גמורה ונעשית כנדר, ורק אם היה בדעתו בדעת החתימה שאם ירצה ישתמש בסעיף כדי לעצור את ההתחייבות, יוכל לעצור את ההתחייבות ואין חשש נדר.

הכרעה בחותם על הוראת קבע

בנידון דידן שחתם להתחייב בצדקה, הרי שלא מבעי לדעת הסוברים שכתובה כדיבור, הרי המתחייב בפיו לצדקה חייב כנודר, ואפילו שלא כתב את כל נוסח ההוראת קבע ורק מילא את הפרטים האישיים וחתם שמו, הרי נתבאר דעת הרבה פוסקים שדי בזה כדי להחשב ככתיבה כדיבור. אלא גם לסוברים שכתובה אינה כדיבור, ניתן לחייבו מצד מה שגמר בדעתו להתחייב לצדקה, והרי הכרעת הרמ"א שצדקה חלה בגמר בליבו גם בלא שיוצא מפיו, והגם שכאשר מתכוון להתחייב בפיו לא חל מה שגמר בליבו וכמבואר בטורי אבן, הרי כאן לא נתכוון כלל להתחייב בצדקה כנדר בפיו או בכתיבתו, ולכן במה שגמר בליבו לתרום למוסד פלוני סכום מסוים בכל חודש, נעשה עליו כנדר. ואפילו שלא קבע זמן למשך ההתחייבות בהוראת קבע, נתבאר דעת כל האחרונים שעכ"פ בתוך שנה הראשונה אינו יכול לבטל, שסתם הוראת קבע היא לשנה.

ולכן אם רוצה לבטל את ההוראת קבע יעשה התרת נדרים בפני שלשה וכמ"ש בשולחן ערוך (יו"ד סי' רנח ס"ז): הנודר צדקה אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נשאל לחכם והתיר לו. אמנם על נדרי מצוה אין נשאלים רק מדוחק (יו"ד סימן רג א'), אלא שגם דוחק פרנסתו נחשב דוחק, כמבואר בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סימן עח). וכן בדעת תורה למהרש"ם (סימן רנח הלכות צדקה), וכאן שהתחייב סכום גבוה מעבר ליכולותיו הרי שהדבר נחשב לדוחק.

להלכה:

- א. המוציא בפיו התחייבות לצדקה אפי' שלא התחייב בלשון נדר, התורה עשאתו כנדר, ואם מבקש לחזור בו צריך התרת נדרים. ב. נחלקו הפוסקים אם כתיבה כדיבור לעניין חיוב שבועה ונדר. ג. עוד נחלקו בחותם בלבד על נוסח שטר שבועה אם יש לכך תוקף שבועה. ד. עוד נחלקו הפוסקים בגמר בלבו לצדקה האם הוי כנדר, והכרעת הרמ"א להחמיר. ה. החותם הוראת קבע לצדקה ומבקש לחזור בו, לא מבעי לשיטות שכתובה לאו כדיבור, מאחר שגמר בדעתו לתרום לצדקה חייב כבנדר. ולכן אם מבקש לחזור בו צריך התרה אצל חכם. ו. מעיקר הדין אין להישאל על נדרי צדקה אלא מחמת דוחק, אלא שגם דוחק פרנסה נחשב דוחק לעניין זה. ז. החותם על הוראת קבע ללא הגבלת זמן, נחלקו הפוסקים אם התחייב לעולם ואמנם אפשר להישאל על כך, או שיש אומדנא שהתחייב לשנה בלבד.

לווה חמץ מחבירו לפני פסח בתנאי לפרוע אחרי פסח

באחד הימים של ערבי פסחים בהם הכל טורחים ומנקים בתיהם לבל יכשלו חלילה באיסור חמץ, שלח ר' ירחמיאל את ילדיו לבקש מהשכנים משפחת לוי, האם יכולים הם להלוות ככר לחם / מוצר אחר חמץ, על מנת להשקיט את רעבונם של ילדיו, משפחת לוי נענתה בחפץ לב לבקשה, אך שיכמו שהחזרת ההלוואה תהיה לאחר חג הפסח, היות ובימים קרובים אינם מעוניינים בחמץ יותר. האם הלוואה זו מותרת או דיש בה איסור ריבית?

תשובה: יש לדון במעשה זה משום איסור ריבית 'סאה בסאה' שגזרו חז"ל בכל הלוואה של מוצר שמחירו משתנה ומשום שההיתר בסאה סאה הוא בתנאי שללוה יש מעט חטין בביתו, והם קנויים למלוה מיד בשעה שלוה, אבל במעשה של חמץ בערבי פסחים על מנת להחזירו לאחר הפסח לא יתכן להגדירו כיש לו דעל הלוה מוטל איסור שיהיה לו חמץ. ונציע מקור הדברים והשיטות והעולה למעשה.

הלוואת ככר בככר

מקור הדין בב"מ (עה.) במשנה וכן היה הלל אומר אשה לא תלוה ככר לחברתה עד שתעשנה דמים שמא יוקירו חטין ונמצאו באות לידי איסור ריבית. ובגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לוויין סתם ופורעין סתם. ונחלקו הראשונים בביאור דברי רב יהודה. לרש"י וכן פסק הרמ"א כוונתו על הלוואת ככר בככר דחכמים מתירים בלי שיעשנה דמים וחולקים על הלל.

לרמב"ם ורשב"א כוונתו על היתר ביצא השער שמותר דוקא בלא שקבעו זמן לפירעון אבל אם קבעו זמן לא מתייב היתר דיצא השער או יש לו.

ובטעם ההיתר לרש"י כתב (ד"ה לוויין) שלא החמירו לדקדק באיסור סאה סאה. ותוס' כתבו דאין מקפידין על התוספת ונותנים אותה שלא תורת ריבית. וכן כתב הרמ"א (קס"ב א') יש מי שאומר דמותר ללוות ככר לחם כמטבע של כסף דמאחר דדבר מועט הוא לא קפדי בני אדם להדדי בזה. וכן נוהגין להקל.

ובשו"ע (הלכות פסח סי' תנ" ס"א) כתב המחבר 'ישראל שלוה ככר מחבירו קדם הפסח צריך לפרועו אחר הפסח ויש בו משום גזל אם אינו פורעו'. ובמשנ"ב סי' ק"ב ב' 'ומשום חשש ריבית ליכא בככרות, הדחילוק הוא דבר מועט ולא קפדי אינשי'. ובשעה"צ (ד) ובחמד משה מפסק בזה דבערב פסח חמץ בזול ויש חילוק גדול לעומת אחר פסח ונראה דכאן מייירי בלוה חמץ דבר מועט.

נמצא דבככרות ובתנאי שהם דבר מועט מותר להחזיר אחר פסח.

היתר דיש לו יוצא השער

אמנם יש לדון במוציא אחרים שיש בהם חמץ ואין בהם היתר דככרות האם יהיה היתר דיש לו דהרי חייב לבער החמץ.

ובדברי סופרים הוכיח מתוס' בע"ז סב: דבי רבי ינאי לוויין פירות שביעית ופורעין בשמינית אף שמחוייבים לבער כשמגיע זמן הביעור. מוכח שמותר אין בזה חשש ריבית וצ"ע האם מדובר גם באופן שמסכם להדיא שיפרע רק אחרי זמן הביעור דיתכן שדבי ר' ינאי לא פירשו.

ובהיתר דיצא השער אם מסכם לפרוע רק אחר זמן גם נחתין לפלוגתא שהרי נפסק להלכה ברמ"א סעיף ג' 'הא דיכול לוות על שער שבשוק היינו דהלוה יכול לפרוע מתי שרוצה אבל אם התנה שלא יקבל עד שעת היוקר אסור. וכתב הש"ך שלשון זו (שעת היוקר) אינה בדוקא, אלא הרמ"א אסר בכל קביעות זמן אם אין הלווה יכול לפרוע קודם. וכ"כ בשו"ע הרב שלשון הרמ"א דיבר בהווה.

אמנם בביאור הגר"א (יב) כתב דבסתם קביעות זמן לא אסר ברמ"א ורק כשסיכם על שעת יוקר.

העולה לדינא:

בככרות אין איסור כלל להלכה ובתנאי שיהיה דבר מועט ומשום שאנשים לא מקפידים ואין צורך להיתר דיש לו.

אבל בכמות מרובה או במוציאים שלא תחת הגדרת ככרות, צריך עיון האם יש היתר דיש לו כיון ובפסח צריך לבער, וכן היתר דיצא השער מח' האם מועיל כשמסכם זמן שלא יפרע קודם ולהש"ך וכן פסק השו"ע הרב לא יועיל ההיתר, לכן לכתחילה המלוה לחבירו חמץ לא יתנה במפורש שלא יפרע לו לפני פסח.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com